

lelki- pásztor

evangélikus
Lelkészi
szakfolyóirat

LVII. ÉVFOLYAM 2. SZÁM

1982. FEBRUÁR

TARTALOMJEGYZÉK

EGYHÁZUNK ÚTJÁN

A Türelmi Rendelet jubileuma (Dr. Fabiny Tibor) — — —	65
Jézus Krisztust közösen megvallani ma (Dr. Helmut Begemann — Ford.: Fabiny Tamás) — — — — — — —	71
Dr. Karner Károly 85 éves (Dr. Groó Gyula) — — — — —	74

TANULMÁNYOK

A közösség mint ajándék és feladat — — — — —	79
Népi, nemzeti közösségünk (Veczán Pál) — — — — —	79
Munkatársi közösség (Zügn Tamás) — — — — —	84
Az ifjúság beépítése a gyülekezet közösségébe (Szabóné Mátrai Marianna) — — — — —	89
Magányos a közösségben (Ifj. Hafenschner Károly) — — —	95
„... Jöjj mellém, szent Isten...” (Dr. Barcza Béla) — — —	100
<u>Az imádság — morfium, vagy megtartó erő? (Balicza Iván) —</u>	105

ÖRÖMHÍR A GYERMEKEKNEK

Milyenek ismertette meg magát Isten? (Missura Tibor) — —	113
--	-----

AZ IGEHIRDETŐ MŰHELYE

Böjt 3. vasárnapja (Kevházi László) — — — — —	119
Böjt 4. vasárnapja (Varga György) — — — — —	122
Böjt 5. vasárnapja (Tóth-Szöllős Mihály) — — — — —	124
Böjt 6. vasárnapja (Szabóné Mátrai Marianna) — — — — —	127

EGYHÁZTÖRTÉNETI ÉVFORDULÓK

A gyakorlat mestere (Dr. Barcza Béla) — — — —	Borító	III
---	--------	-----

LELKIPÁSZTOR

Felelős szerkesztő és kiadó: Dr. Nagy István

A szerkesztés munkájában a szerkesztő bizottság vesz részt

Előfizetési ár: havi 35,— forint, fél évre 210,— forint, egy évre 420,— forint

Csekk számla: Lelkipásztor Kiadóhivatal, Budapest 516—220507

Szerkesztőség és kiadóhivatal: 1088 Budapest VIII., Puskin u. 12.

Telefon: 142-074

Egyetemi Nyomda — 81.7631 Budapest, 1982. Felelős vezető: Sümeghi Zoltán igazgató

Kiadja a Magyarországi Evangélikus Egyház Sajtóosztálya

Indexszám: 26 451

ISSN 0133—2821

Egyházunk útján

A Türelmi Rendelet jubileumán

(Elhangzott 1981. november 29-én a Deák téri templomban, a Magyarországi Evangélikus Egyház Országos ünnepélyén)

Szokatlan szellemi pezsgés járta át kétszáz évvel ezelőtt a Habsburgok talmi csillogású birodalmának fővárosát. Mária Terézia négy évtizedes uralma végeztével sérelmi feliratok és császári audienciák sűrűn váltották egymást a bécsi Burgban. Konzervatív és haladó eszmék csaptak össze mind a Helytartó-, mind az Államtanácsban. Fontos egyházpolitikai kérdés: a nem katolikus alattvalók vallási elismerésének a problémája volt állandó napirenden. Tekintélyes államférfiak és politikusok elemezték pontról pontra az egyre gyakrabban beérkező felterjesztéseket.

Az apostoli koronát visszautasító „kalapos király”, II. József nem volt könnyű helyzetben. Tudta, hogy a befolyásos katolikusok zöme az addigi egyházpolitika teljes fenntartását, sok protestáns pedig a teljes egyenlőség kivívását szorgalmazza. Végül is megszületett hosszú évek óta érlelődő döntése: a katolikus vallásnak meg kell tartania uralkodó szerepét, a másvallásúak üldözését és vallásgyakorlatuk korlátozását azonban meg kell szüntetni.

Az osztrák—cseh, a magyar és az erdélyi kancellária így kapta meg 1781 őszén a császári rezolúciót, amelyről négy nyelven jelent meg tájékoztató közlemény: németül, franciául, olaszul, s a magyaroknak külön latinul is. A Wiener és a Pressburger Zeitung híre után az evangélikus Rát Mátyás Magyar Hírmondója magyar nyelven is közzétette a 18 pontból álló Türelmi Rendelet teljes szövegét.

Ahhoz, hogy megértsük e történelmi ediktum jelentőségét, röviden tájékozódnunk kell a XVIII. század második felének szélesebb európai horizontján is. Leibniz, a nagy német gondolkodó azt tartotta, hogy Európában „a világosság századát... a dolgok új szemléletét az előző századvég nyitotta meg”. Anélkül, hogy bepillantánánk a valóban már a XVII. században megindult felvilágosodás európai modelljének akár francia, akár német típusaiba, meg kell ismernünk azokat a főbb tényezőket, amelyek a felvilágosult abszolutizmus Habsburg-monarchiai változtatát létrehozták. Csak ezekből juthatunk el ugyanis annak felismerésére — amint majd látni fogjuk —, hogy a Türelmi Rendeletet nem annyira vallási, mint inkább államelméleti, kül- és belpolitikai megfontolások hívták életre.

A XVIII. századi osztrák birodalomnak, ha versenyképes akart maradni Európában, a szorongató porosz hatalmi verseny miatt korszerűbbé kellett válnia. Nem szólva most ennek társadalmi vagy gazdasági vonatkozásairól, irányítsuk tekintetünket a jozefin egyházpolitika csíráira.

Az egyházpolitikai enyhülés folyamatának kezdete nem egyedül II. József személyéhez fűződik. Az újabb történelmi kutatás bebizonyította,

hogy már a XVIII. század közepén több jeles képviselője volt a bécsi udvarban a felvilágosult abszolutizmusnak. Így Kollár Ádám udvari könyvtárőr, utóbb udvari tanácsos, aki egyben az összbirodalmi állampatriotizmus eszméjét hirdette, már az 1760-as években, Mária Terézia uralkodásának a delelőjén pártfogásába vette a magyar protestáns egyházi vezetőknek, Zay Péternek és Ráday Gedeonnak többszöri felségfolyamodványát. Katolikus létére azt az álláspontot képviselte, hogy nemcsak a bécsi és linzi békéket nem szabad egyik felekezeti oldalról sem önkényesen értelmezni, hanem meg kell szüntetni a protestánsokra vonatkozó tilalmakat, mert azok idejémtúltak, bénítják az ország jelentős erőit, és ezzel ártanak az államnak. Ilyen és hasonló megfontolások bírhatták rá Mária Terézia királynőt arra, hogy konzisztórium szervezet létesítését engedélyezze a magyar protestánsoknak és ezáltal számukra nagyobb önkormányzatot biztosítson. Aligha tévedünk, ha ebben is II. Frigyes porosz egyházpolitikájának a hatását, s ezzel együtt a felvilágosodás egyfajta európai modelljének a megközelítését véljük felfedezni.

*

A bécsi udvari körökben a XVIII. század közepén begyűrűző „aufklärerista” eszmék Christian August Beck professzor közvetítésével fogékony talajra találtak az egyetemen őt hallgató fiatal trónörökös gondolatvilágában is. Különösen a Hugo Grotius államtanát továbbvivő százsz jogtudósnak, Samuel Pufendorfnek német természetjogi felfogása hatott rá erőteljesen és tanította meg már korán arra, miként kell a felvilágosult abszolutizmus szellemében toleranciával viselkedni az uralkodó valástól eltérő felekezetek iránt. A természetjog tanítása szerint ugyanis a fejedelem teljhatalmat kapott ugyan az államban, de azért, hogy ezzel a közzét szolgálja. Mivel pedig az emberek a hatalommal együtt érzelmeiket és lelkiismeretük indítékait nem ruházták át az uralkodóra, annak kötelessége a velük való türelmes bánásmód, a lelkiismereti szabadság biztosítása és a vallási viszályok kiküszöbölése.

A trónralépő II. Józsefnek az volt a meggyőződése, hogy az egyháznak és a vallásnak fontos feladatokat kell ellátnia a társadalom életében is, de úgy, hogy azokat mindig az állam érdeke szabja meg. Ezért foganatosított szigorú intézkedéseket saját, katolikus egyházán belül is, hogy annak Rómától való függőségét csökkentse. Így pl. a szerzetesrendeket még 1781 elején eltiltotta római főnökeikkel való közvetlen érintkezéstől, kolostoraikat az illetékes megyéspüspök irányítása alá helyezte, majd engedélyhez kötötte a pápai bullák és brevék kihirdetését.

Azután felfigyelt az általa elrendelt 1780-as népszámlálás egyik érdekes vallási vetületére. Arra ugyanis, hogy Magyarország négy és félmillió lakosából nem kevesebb mint másfél millió volt a nem katolikus, köztük 1150 000 protestáns, 335 000 orthodox és 46 000 zsidó, s az is meglepő ténynek tűnhetett számára, hogy a magyarországi protestáns lelkészek száma (2706) meghaladta a katolikus plébánosokét (2381). A nem katolikusok viszont ekkor már fél évszázada, az 1731-es Carolina Resolutio rendelkezései óta ki voltak zárva a Monarchia politikai és közéletéből. Magától kínálkozott ennek alapján az a felismerése, hogy egy felvilágosult állam nem engedhet meg magának ekkora pazarlást. Ekkora anyagi és szellemi erőt nem szabad az állam szolgálatából kikapcsolni, hanem azt inkább hasznosítani kell.

Ezt a sarkalatos szempontot egyébként a magyar protestáns veze-

tők is hangsúlyozottan képviselték a királyhoz 1781 tavaszán benyújtott folyamodványukban. Hivatkoztak ebben ugyanis a korábbi, szokásos történeti-jogi érvek mellett többek között a természetjog és az államérek követelményeire is, és kifejtették, milyen jelentős szerepet vittek a magyarországi protestánsok a gazdasági élet felvirágoztatásában.

A bécsi Államtanács, a Helytartótanács és a Magyar Kancellária vezetői többségükben érthetően ellene voltak mindennemű engedménynek. Számukra csak előnyt jelentett, hogy évtizedek óta mentesek voltak a protestánsok versenyétől. Néhány felvilágosult szellemű államtanácsos azonban — pl. Lessing barátja: Gebler Tóbiás, a janzenistákkal rokonszenvező Kressel Ferenc, vagy maga a franciás irányú szabadgondolkodó Kaunitz kancellár is — elismerte a protestáns panaszok jogosságát és a vallásügy revíziójának szükségességét.

Ezután mintegy féléves intenzív előkészítés vette kezdetét. Hálával és tisztelettel kell itt Mályusz Elemér professzorra gondolnunk, aki a két világháború között többszöri bécsi levéltári kutatása során mikroszkopikus pontossággal tárta fel II. József legmagasabb fokú tanácsadó testületének, a bécsi Államtanácsnak az addig ismeretlenségben lapangó aktáit. Erdemei annál is inkább múlhatatlanok, mert ez az iratanyag Bécsben a háború utolsó éveiben elpusztult. A 30-as évek végén publikált iratokból részletes információt kaphatunk a 200 év előtti, százezrek sorsát meghatározó eseményeknek mind külső, mind belső folyamatáról. Ezek ismertetésére nincs most módunk. Am hatásának, jelentőségének és mai aktualitásának felvillantása előtt — amiről még szólni kívánok — szólaljanak meg most az 1871. október 25-én aláírt Türelmi Rendeletnek bevezető sorai és legfontosabb mondatai úgy, amint azt Rát Mátyás Hirmondójában őseink kétszáz évvel ezelőtt magyar nyelven is olvashatták.

A VALLÁSBÉLI TÜRHELOSÉGRŐL SZŐLLŐ FELSÉGES KIRÁLYI RENDELÉS, MELY MAGYAR ORSZÁGOT ÉS AZ HOZZÁ KAPTSOLT TARTOMÁNYOKAT ILLETI

Ő Felsege meg lévén arról győztetve, hogy mindennemű kényszerítés, mely az Emberek Lelkek esmérétén erőszakot téssen, felette igen ártalmas, ellemen pedig, hogy a keresztényi Szeretethez illő valóságos Tollerantziából (Türhetőségből) a Vallásra, és a Közönséges Társaságra igen nagy haszon háramlik; eként minden Ő Tsászári és Királyi Örökös Tartományaiban el végezte, hogy bizonyos Törvényekkel meg erősitse.

Mint hogy pedig ezen királyi gondviselés Magyar Országot és az hozzá tartozó Tartományokat annyival inkább illeti, mivel ottan a Nem Katholikusok, tudni illik mind az Augusztai, mind a Helvétziai Vallás tételt tartók, úgy szintén a nem egyesült Görög Vallású lakosok, amazok ugyan különösen az Ország Törvényeinek, ezek pedig Királyi Privilegiumoknak oltalma alatt vagynak már is: Annakokáért kegyelmesen akarja Ő Felsege, hogy egyébb eránt helyén maradván azon Törvények és Privilegiumok, a melyek az imént említett Nem Katholikusok kedvékért akár az ő Vallások közönséges képpen való gyakorlása eránt, akár pedig egyébb, őket is illető Lakosi (Civilis) Igazságok és Szabadságok eránt eddiglen rendeltettek, és amelyekre nézve némely Kegyelmes Királyi végezésék majd alább bővebben ki jelentetnek, azon Magyar Országnak és hozzá foglalt Tartományoknak egyébb vidékeiben, Szabad Királyi Városaiban és Helységeiben is, amelyekben a Nem

Katholikusok akár Törvények, akár Privilégiumok által, az ő Vallások közönségesképpen való gyakorlásától és más Lakosi Jussoktól el tiltattak, ugyan az a valóságos keresztényi Tolleranzia azon képpen, valamint a többi Tsászári, Királyi Örökös Tartományokba lábra állíttassék és meg erősíttessék. Mely is tehát a következő zikkelyekből fog állani. (Eddig az ősi szöveg, majd ezután következtek az ediktum intézkedései.)

A Rendelet számunkra legfontosabb második pontja így hangzik: „... Azon Augusztai és Hetvétziai Vallástételt tartóknak, és a Nem Egyesült Görög Vallásúaknak, oly helyeken, ahol Vallásoknak közönségesképpen való gyakorlására különben nem lévén Szabadságok, száz, Nem Katholikus Gazdák találkoznak, az Imádság Házok, Predikátorok és Oskola Mesterek lakó házaiknak építésére, ill. azoknak illendő tartásokra való elégséges tehetségek hitelesen megbizonyíttatik, úgy hogy az Adózó Nép abbéli adományokkal felettébb meg ne terheltessék, vagyis az ő közönséges tartozásaira nézve el ne erőtelenedjék, mindenütt szabad legyen azon Nem Katholikusok, mind az Augusztai és Helvétziai Vallás tételt tartóknak, mind pedig a nem egyesült Görög Vallásúaknak különös Imádkozó Házakat (Privatum Oratoriumokat) olyformán építeniek, hogy ezek Tornyak, Harangok és a közönséges utczáról úgy mint közönséges Templomok hasonlatosságára való bé járás nélkül legyenek; e mellett Predikátorokat, és Oskola-Mestereket rendelniek, azoknak számokra szükséges Épületeket helyhezettetniék, s e képpen nem tsak ezen különös Imádság Házokban Vallásoknak mindennemű gyakorlása, hanem az ő betegjeik eránt való gondoskodás is mind azokban a Helységekben, mind pedig azokon kívül szabadon meg legyen engedve...”

A protestáns gyülekezetek és világi kortársak felszabadult örömmel reagáltak a Türeلمي Rendreletre. Nem csoda, hiszen — mint hallottuk — egyfelől száz családon felül papot és tanítót hívhattak, templomot és iskolát építhettek; másfelől csupán a rátermettség és az erkölcsi magatartás lett előfeltétele az állami tisztségek betöltésének s a polgári és tulajdonjog elnyerésének, nem pedig bizonyos vallási hovatartozás. Íme néhány idézet a megszólaló kortársak sokszor jogos hiányérzettel is vegyülő örömnnyilvánításaiból.

Az akkor 19 éves Berzeviczy Gergely, a későbbi nagy közgazdász és tiszakerületi evangélikus egyházfelügyelő ezt írta egyik levelében: „A protestánsoknak csaknem két évszázadon át annyi elnyomásban volt részük, hogy alig maradt más számukra, mint egykori jogaiknak és a boldog időknek az emléke. Az emberbarát József ismerte a nép elnyomott és igazságtalan helyzetét, amikor trónra lépett. Nem leszünk ezen túl üldözöttek, szabad lesz a vallásgyakorlatunk, betölthetünk hivatalokat... Sokat tett értünk. De mi minden hiányzik még mindabból, amivel rendelkezünk, s amit Isten és a világ előtt jogosan követelhetnénk?”

Nemescsó artikulás gyülekezetének lelkésze, Asbóth János így prédikált, amikor végre Kőszeg városában is templomot építhettek hívei: „A községi gyülekezet tagjai tudják legjobban, mennyi gonddal, fáradtsággal és kényelmetlenséggel volt egybekötve eddigi távoli istentiszteletük. Távol laktak pásztoraitok és tanítóitok. Egész héten át olyan magányosok voltatok, mint a madár a háztetőn, istentisztelet és iskola nélkül. A lázas beteg, a reszkető aggastyán és a haldokló hiába vágyott lelkésze után. Olyanok voltatok, mint a hontalan fecske, vagy mint a galamb a száraz ágon... De hogy otthonra leltetek és már titek az Úr oltára, annak e mai nap a boldog bizonyítéka.”

Idézhetnénk azokat az írásos emlékeket is, amelyek arra a lelkes, csaknem lázas egyházi tevékenységre utalnak, amely itt Pesten, közelebbről e helyen, az egykori városfal melletti területen még a jozefinizmus idején a templom és iskolatelek megszerzésére irányult. Amikor megjelent a türelmi pátens, nem élt még Pest-Budán 100 evangélikus család, hiszen addig itt nem nyerhettek polgárjogot. A környékbeli lutheránus nemesség sok buzgó tagja azonban — így Péteriben Pongrácz Boldizsár, Pilisen Belezsnayné Podmaniczky Mária, Acsán a Prónay-, Aszódon pedig a Podmaniczky-fivérek — lelkes összefogással, jól alátámasztott folyamodványok szerkesztésével és több jómódú kereskedő áldozatvállalásával ígéretet tettek arra, hogy kivételes engedély esetén minden anyagi terhet levesznek a szűkösen élő gyülekezetalapító pest-budai evangélikus polgárok válláról. Így születhetett meg hat évvel a Türelmi Rendelet megjelenése után a Pesti Evangélikus Egyház. Magyar, német és szlovák nyelvű első istentiszteleteit előbb egy Váci utcai bérelt lakásban, majd az épülő templom melletti imateremben tartották. Ez később iskolai célt szolgált, ma országos múzeumunkat fogadja be.

*

A kortársak örömeire való emlékezés után megkísérlem néhány gondolatban összefoglalni mindazt, amit a magyar protestantizmus a Türelmi Rendeletnek köszönhet. Mint láttuk, fellendült gyülekezeteink élete. Az ediktum előtt csak 215 protestáns anyagyülekezet élt hazánkban. A tolerancia meghirdetésével ez a szám a század végéig 758-ra ugrott fel, sőt a filiákkal együtt elérte az 1740-et is. A Magyar Helytartótanács a rendelet megjelenése utáni öt év folyamán 220 templomépítési engedélyt adott ki az evangélikus, református és görögkeleti egyházak kérelmeire. Mai evangélikus gyülekezeteink egynegyede a Türelmi Rendeletnek köszönheti létezését!

Nagy vívmányt jelentett, hogy a protestánsok beilleszkedhettek a Monarchia közjogi rendjébe. A „nem katolikusok” vallási kérdésekben ugyan továbbra is a megtúrt kisebbségek kategóriájában maradtak, de állampolgári, polgárjogi tekintetben egyenrangúakká lettek a többiekkel. — Újabb ösztönzést kapott a rendelettől az evangélikus iskolaügy is. Az addigi hátrányok pótlására tervbe vették az aszódi és szarvasi iskolák főiskolává való fejlesztését is. A jozefinkor végén nyolc evangélikus és hét református, összesen tizenöt magasabb fokú protestáns iskola működött hazánkban. — Serkentőleg hatott a tolerancia eszméje a hazai egyházművészetre. Tulajdonképpen a jozefinizmus korától kezdve beszélhetünk magyar protestáns templomépítészetről. Az új templomok építésével együttjárt a liturgikus művészet gazdagodása is. — A Türelmi Rendelet egyik legfőbb jelentőségét pedig abban láthatjuk, hogy a vallási türelem gondolatának térhódítása hozzájárult a felekezeti viszályok átmeneti lecsendesedéséhez. Szép példája ennek Leopold Hay közigazgatási katolikus püspök körlevele, amely a tolerancia gondolatát papjai számára meghirdeti, és annak befogadását tőlük el is várja.

Az egymáshoz való közeledés mind felekezeti, mind emberi viszonylatokban e felvilágosult kornak a józan ész által diktált követelménye volt. Kazinczy Ferenc is örömmel állapította meg, hogy a jozefinista kor legjobb elméi minden különbözőségük ellenére egymásra találtak, amint áthatotta őket „a jó szeretete”.

*

A Türelmi Rendelet hátterének, tartalmának és hatásának megismerése után keressük együttesen a feleletet arra a ma is egzisztenciális kérdésre: van-e, és ha igen, miben áll a mai jelentősége a 200 év előtti történet — egyházat és államot egyaránt érintő — eseményeknek. Ha igaz, hogy a történelem az élet tanítómestere, milyen tanulságot sűrűhetünk le mai ünnepünkön az egykor oly jelentős történelmi fordulatból?

Ma már világosan látjuk, hogy a legújabbkori európai gondolkodás bölcsője a felvilágosodás eszméje volt. Ez hatotta át elmúlt két évszázadunk tudományos világképét, teológiai és természettudományi gondolkodását is. Egyházi vonatkozásban ugyan a jozefinizmus bukásával ismét jelentkeztek visszahúzó erők. Ezek azonban csak átmenetileg tudták meggátolni — különösen is hazánkban — azt a fejlődést, amely a reformkor forrongásai után az 1848-as szabadságharc teljes vallási egyenlőséget és viszonyosságot kimondó törvényeihez vezetett. A kiegyezést követő liberalizmus évtizedei után viszont — a két világháború közé eső időszakban — ismét feltörték a mélyből felekezeti intoleranciából fakadó feszültségek. Apáink nemzedékének Regnum Marianuma sokszor nem engedte érvényesülni az emberi és vallási egyenlőség elvét. E rövid történeti áttekintésből kiviláglik, hogy a legnemesebb emberi eszmék megvalósításához is a törvényhozó akaratának és a hívő emberek gondolkodásmódjának az összhangja szükséges.

Talán nem teszünk erőszakot a tolerancia egykori tartalmán, ha azt napjainkban tágabb problémakörre is kiterjesztjük. Feszültségekkel teli mai világunk sorsa is eldőlhet azon, hogy a türelem humánus eszméjét be tudják-e fogadni egymással versengő hatalmak, különböző társadalmi rendszerek. Ma csaknem azonosíthatjuk a toleranciának és a békés együttélésnek a fogalmát. Csak ez, az egymás megértésén alapuló koegzisztencia biztosíthatja a békés jövőt az ember számára. Am figyelnünk kell arra, hogy a tolerancia ne az eszmék feladásához vezessen, hanem az igazságért való küzdelem egyenlő esélyeit biztosítsa.

Mint magyar evangélikus egyháztörténész, aki nemcsak az ideai tolerancia-jubileum alkalmából, hanem már évtizedek óta fokozott figyelemmel kísérem egyházunk sorsának alakulását, jóleső érzéssel állapíthatom meg, hogy hazánkban megvalósulóban van az egymást megértő összhang az állam és az egyházak között. Mind az alkotmányban, mind egyházi törvényeinkben adva vannak azok a keretek, amelyek szelleme egybecseng az egykori tolerancia-eszmékkel és amelyek azoknak pozitív tartalmi továbbfejlesztését is lehetővé teszik. Az egykor egymással versengő felekezetek között nincs kivételezett. A korábban visszaszorított kisebb vallási közösségek is elismerést kaptak. Kultúrharc helyett együttműködés van kialakulóban az immár egy, nagy családot képező magyar nemzet különféle vallású vagy világnézeti tagjai között. Föloldódnak hívő és nem hívő emberek egymás iránti előítéletei. A bizalom légkörében megindult a dialógus a keresztyének és marxisták között.

Emlékkönyvünkön halát adunk Istennek mindazért, amit a történelemben választott eszközein népéért cselekedett, és azért, hogy vannak a világban emberséges hatást kifejtő profán erőforrások is. Köszönjük az ösök hithűségének fénylő példáit, köszönjük államférfiak bölcsességének messze kisugárzó erejét. Legyen áldás népünkön és egyházunkon, hogy vezetőink és híveink továbbra is türelmes emberséggel munkálják mind mai nemzedékünk, mind utódaink, külső és belső békességét!

Dr. Fabiny Tibor

Jézus Krisztust közösen megvallani ma

[Dr. Helmut Begemann elnökhelyettes, Bielefeld (NSZK) előadása
Budapesten]

Nagy öröm és megtiszteltetés számunkra, hogy ma Önök között lehetünk, és a Westfalai Evangélikus Egyház köszöntését átadhatjuk. Oszintén megköszönjük egyházuk meghívását. Látogatásunk annak jele, hogy mint keresztyének Jézus Krisztus egy egyházában, túl a határokon, összetartozunk.

Előadásom témája: „Jézus Krisztust közösen megvallani ma.”

Ez a téma foglalkoztatta a Westfalai Evangélikus Egyházat 1980-ban. Az egyházvezetőség által kiadott tanulmányi anyag alapján valamennyi presbitérium, gyülekezeti csoport és gyülekezeti kör ezzel a tematikával foglalkozott. Ma nem áll módomban ezt a témát részletesen kibontani. Egy nézőpontot szeretnék kiragadni. Az egyház a hitvallási kötédek és a hitvallásképzés történetében áll.

Előadásom két szakaszból áll:

- I. Megvallás és hitvallás
- II. Hitvallás és megvallás

Érdeemes megfigyelni a két fogalom sorrendjét és egymás mellé rendelését. Különbséget szeretnék tenni hitvallás és megvallás között. Hitvallás az egyház megformulázott hitvallási kijelentését értem, amelyhez ígéhirdetésben és tanításban, életben és szolgálatban kötődik. A megvallás pedig a hitvallás mindenkori aktualizálását jelenti.

I. A megvallás hitvalláshoz vezet

1. A keresztyén egyház ősi hitvallása így hangzik: „Jézus az Úr, Jézus a Krisztus.” Az első keresztyének a „kicsoda Jézus?” kérdésre adták meg a választ. Azt felelték, hogy a Názáreti Jézus a várt és megígért messiáskirály. Őbenne teljesedett be minden ígélet. Az ószövetségi ígéket most Jézusra értik és magyarázzák. Jézus nevének megvallása a zsidókkal, görögökkel, rómaiakkal és más vallásokhoz tartozókkal szemben Jézus Krisztus értelmezésével kapcsolatos további állításokhoz vezetett. Aki hisz, az továbbgondol dolgokat. Az alapvető kijelentés bázisán, hogy Jézus az Úr, további hitvallások adódnak. Az Újszövetség bőségesen tartalmaz hitvallásokat. Ez alapjaiban a megvallás és hitvallás, ill. a hitvallás és megvallás történetének eredménye.

2. Az egyháztörténet is szolgált példákat arra, hogy az aktuális megvallás az egyház új hitvallásaihoz vezetett. Példának az óegyház két természetéről szóló tanítását veszem. Az óegyházban a keresztyén gyülekezethez két tévntanítástól kellett elhatárolnia magát. Voltak olyan keresztyének, teológiai tanítók is, akik azt mondták, hogy Jézus nem öröktől fogva Isten fia. Isten sokkal inkább fiává fogadta (adoptálta) Jézust. Mások azt mondták, Jézus nem volt valóságos ember, csak látszatot viselt, s a kereszten Isten különvált az ember Jézustól.

Hosszú viták után e két tévntanítással szemben foglalt állást az egyház, és mint közös véleményt megvallotta: Jézus Valóságos Isten és valóságos ember. A két természet egy személyben egyesül. Az ún. két természetéről szóló tanítással az egyház megkísérelte körülírni Jézus személyének titkát. Jézus Krisztus személye titkának kifejezésére mindmáig

nem találtunk jobb fogalmakat. Luther Márton is átvette a két természetről szóló tanítást a Kiskátéban a 2. hitágazat magyarázatánál.

3. A reformáció idején az egyház újólag hite megvallására kényszerült a római katolikus egyház visszasszágaival szemben. A reformátorok, különösen is Luther Márton, újra feltárták és aktualizálták Pál apostol megigazulástanát. Az 1530-as Ágostai Hitvallás kísérlet annak kifejezésére, amit valamennyi keresztyén közösen hihet és vallhat. Két latin szócskát szeretnék kiragadni ennek megvilágítására. „Gratis” (kegyelemből) menekülünk meg és fogad el minket Isten. Nem a mi munkánk igazít meg és tesz Istennek tetszővé minket, hanem egyedül abba a Jézus Krisztusba vetett hit, aki eleget tett miértünk.

A másik szó: „satis”. Az egyház igazi egységéhez ez egyházi rend kérdésében nem szükséges egyetérteni. Elég, ha az evangéliumot az Írásnak megfelelően hirdetik és a szentségeket megfelelően szolgáltatják ki. A reformátorok azon a véleményen voltak, hogy az Ágostai Hitvallásban a keresztyén hitnek olyan lefektetése található, amely széles egyetértésre tarthat számot. De a pápa és a római katolikus püspökök elutasították az Ágostai Hitvallást. Ezáltal tört meg az egyház egysége. Az evangélium reformátori megvallása a reformáció új hitvallásához vezetett, amelyhez meggyőződésünk szerint, mint reformációi egyházak, mi is tartozunk.

II. Hitvallás és megvallás

1. Ma is olyan kihívások előtt állunk, amelyek arra készítetnek, hogy az áthagyományozott hitvallásokat aktuális megvallásukkal újra kimondjuk és kibontsuk. A Német Szövetségi Köztársaság helyzetére nézve azt kell mondanunk, hogy Németország missziói terület lett. Pedig csaknem mindenki, nevezetesen a lakosság 90 százaléka valamelyik nagy egyházhoz tartozik. De hányan vesznek részt tudatosan a gyülekezeti életben? Hányan vallják Jézust személyesen uralnak és üdvözítőjüknek? A Jézus Krisztusba vetett hit életes összetartozást jelent vele. Ezért lett a jelenlegi helyzetben a Jézusba vetett hitre való felhívás olyan fontos a prédikációban és a lelkipásztorolásban. Nagy lehetőségeink vannak, az ajtókat nyitva állnak, de bemegyünk-e rajtuk?

2. Jézusról tanúságot tenni. Így lehet körülírni a keresztyén gyülekezet feladatát a világban. Megvallani, Jézust megvallani azonban valamennyi gyülekezeti tag feladata. Megfelelően irányítottuk a gyülekezeti tagokat arra, hogy vállalni tudják ezt a felelősséget? Mint a reformáció egyháza az egyetemes papságról beszélünk. Azonban messzemenően papos egyház maradtunk, főfoglalkozású keresztyének egyháza. Ezért a mi egyházunkban azon vagyunk, hogy olyan tanfolyamokat szervezzünk, amelyek célja, hogy a gyülekezeti tagokat a misszió szolgálatokra felkészítse. De még hosszú út áll előttünk.

3. Krisztusról tanúságot tenni azt jelenti, hogy az *egész Krisztust valljuk meg*. Ezt úgy mondjuk, hogy Jézus Krisztusnak két keze van. Az egyikkel meggyőz a bűn megbocsátásáról. A másikkal kigyógyít a betegségből. Jézus a teljes üdvösséget hozza: az örök üdvösséget és az időbeli boldogulást. A kettő összefügg. Jézus adja az Istennel való kiengesztelődést és egzszersmind a közöttünk, emberek közötti kiengesztelődést is. Egyiket a másiktól meg kell különböztetnünk, ám nem szabad elválasztanunk. Ez a mai politikai világhelyzetre nézve azt jelenti, hogy Krisztus a mi békességünk, és hogy ő minket is békességteremtőnek hívott el.

Ma már nem elég, ha a régi hitvallásokat ismétéljük. Az egyik leginkább elgondolkodtató mondat ezt így fogalmazza: „Atyáink megvallották az ő hitüket. Arra törekszünk, hogy az ő hitvallásaikat valljuk.” Ma már nem elég régi hitvallásokat ismételni. Azok kijelentéseit a mi időnkre kell alkalmazni és az evangéliumot a jelen kérdéseivel konfrontálni. Másképpen is kifejezhetném ezt: hitvallás megvallás (tanúságtétel) nélkül halott. A hitvallás nélküli tanúságtétel viszont rajongásba visz. Ezért kell mai tanúságtételünknek (megvallásunknak) az atyák hitvallásaival való kontinuitásban történnie.

A kérdés ezek után: véget értek-e a hitvallásképződések, vagy lehetséges, hogy Isten ma új hitvallásokkal akar minket megajándékozni? Mi magunk nem készíthetünk új hitvallásokat. A hitvallások mintegy maguktól jönnek létre. A gyülekezet, az egyház tanúságtételének gyümölcsként teremhet, mint ajándék. De meg vagyok győződve arról, hogy ha tanúságtételünket komolyan vesszük, akkor egy napon új, közös hitvallások is létrejöhetnek.

Nézetem szerint különösen három területen kell közös megfogalmazásra eljutnunk:

a) Az egyház küldetése és feladata a modern szekuláris társadalomban.

Egy keresztyén felekezettel már nem egy másik keresztyén egyház áll szemközt, mint az elmúlt évszázadokban, hanem mint keresztyén egyházak együttesen állunk szemben a szekuláris társadalom ideológiáival. Ezért mint keresztyén egyházak — a római katolikust is beleértve — kötelezve vagyunk arra, hogy közösen kifejezzük, hogyan értjük az egyház mai feladatát és küldetését, és hogy ebből következően hogyan kell meghatározni az egyház és a társadalom, az egyház és az állam viszonyát. Mint egyházak már nem tehetjük meg, hogy egymás mellett éljünk, vagy pláne egymással szemben álljunk, amikor a mai világ feladatai újólág szükségessé teszik a keresztyén tanúságtételt. Csak közösen tudjuk a számunkra ma elkészített feladatokat elvégezni.

b) A hit megvallása teljes folyamat, magában foglalja az életet, a szolgálatot és a szeretetet. Szó és tett, igehirdetés és szolgálat elválaszthatatlanul összetartoznak. A keresztyén hitről hitelesen kell tanúskodni és hitelesen kell azt képviselni. A hit és a hitelesség összefüggését újra át kell gondolnunk. Ez vonatkozik az életstílusunkkal, a házasságértelmezésünkkel, az egymással való érintkezésünkkel kapcsolatos kérdésekre.

c) A Biblia központi témája a béke. A fegyverkezési verseny kiterjedésére, egy atomháború fenyegetésére való tekintettel a keresztyén egyházak kötelezettek arra, hogy meggyőzően tanúságot tegyenek a békéről. Itt különbséget kell tenni Isten Jézus Krisztusban nekünk ajándékozott békéje és a világ békéje között, amelyet keresztség és amit meg akarunk valósítani. A nekünk ajándékozott és a megvalósítandó béke közötti különbségtétel azonban nem vezethet a két békefogalom szétválasztásához. Végig kell gondolnunk, hogyan viszonyul Isten békéje a világ békéjéhez. Ez az önmagunkon belüli békével kezdődik. Rossz, hogy a világban békétlenség van. De még rosszabb, ha közöttünk, keresztyének, gyülekezetek és egyházak között nincsen béke.

A Westfalai Evangélikus Egyházban az év novemberében békehetet tartunk. Azt szeretnénk, ha sok gyülekezeti tag kezdené egymás között az egyház békefeladatáról beszélni. Különböző álláspontjaink vannak, amelyeket szenvedéllyel védelmezzünk. Némelyek fegyverkezés nélkül akarnak élni, mások úgy vélik, hogy a békét csak úgy lehet biztosítani, ha katonai erőegyensúly adódik. Úgy gondolom, figyelniünk kell a külön-

böző álláspontokat. Egymást respektálni kellene, akkor is, ha különböző, sőt ellentétes nézetet vagyunk. Az egyház feladata, hogy az ellentétes pozíciók közötti beszélgetés lehetőségét nyitva tartsa. Politikai meggyőzések nem válhatnak hitvallássá.

Mindezek alapján 1982-ben az egyház békéért való felelősségének témáját szeretnénk megtárgyalni minden gyülekezetben és az egész tartományi egyházban. Ehhez egy tanulmány készül majd, amely segítséget nyújthat az ilyen jellegű megbeszélésekhez.

d) Végül az egyháznak hozzá kell járulnia az ökológiai kérdések megoldásához. Igen sürgetően merül fel az embernek a környezetéhez való viszonya, vagy a természettel való érintkezés kérdése. Isten kultúrparancsát, hogy „hajtsátok uralmatok alá a földet”, nem szabad úgy érteni, mintha az ember szemben állna a természettel, a világgal. Az ember része a természetnek. Aki rombolja a természetet és visszaél vele, az az emberiséget veszélyezteti. Hogy Jézus Krisztus emberré lett, az azt jelenti, hogy bejött a teremtésbe, a természetbe. Mind a teremtés, mind a természet egészen biztosan megváltásra szorul. A fejlődés azt a lehetőséget adta a modern ember kezébe, hogy visszaéljen a természettel és elpusztítsa azt. Újra meg kell tanulnunk a kultúrparancs jelentését: „műveljétek a földet”, a természetet úgy óvjátok és úgy gondozzátok, hogy a lakott világ a jövőben is lakható legyen.

A Szentlélek vezéreljen és segítsen minket abban, hogy hitelesen éljük keresztyénségünket. Isten tartsa meg Lelke által az egyházakat és tegye őket a béke és reménység jelévé ebben a világban. A keresztyén igazságról való tanúságunkból, amelyet a világ különböző pontjain és eltérő helyzetekben teszünk, Ő tegye teljessé a Jézus Krisztus egy egyházáról szóló hitvallást.

(Fabiny Tamás fordítása)

Dr. Karner Károly 85 éves

A magyarhoni evangélikus tanári kar nesztorja, *Lic. Dr. Karner Károly*, 1982. január 3-án töltötte be 85. életévét. Illő, hogy ebből az alkalmából tisztelettel és szeretettel köszöntsék, volt tanártársai, az Evangélikus Teológiai Akadémia jelenlegi tanárai, egykori hallgatóinak népes serege, s e lelkési folyóirat hasábjain megemlékezés essék életéről és munkásságáról.

A *bölcső*, vagyis kép nélkül szólva, a közvetlen családi környezet, melyből egy élet s pálya elindul, gyakran meghatározó lehet. A községi evangélikus tanítói lak, ahol Karner Károly 1897. január 3-án született s az *evangélikus elemi iskola*, ahol később édesapja igazgató, majd a vasi felső evangélikus egyházmegye tanítóegyesületének elnöke is lett, nyilván impulzusokat adhatott későbbi életpályája irányában. A templom és iskola, *igehirdetés és tanítás* hagyományos protestáns s jelesül evangélikus kapcsolata tapasztalható valóságként épült bele a kisdíák életébe. „Közszegen általában jó volt a viszony lelkészek és tanítók között”, emlékezik vissza, s erre érdemes felfigyelni, mert ez — sajnos — nem volt általános hazai jelenség. Közseg iskolaváros volt, nem jelentéktelen kultúrszín-

vonallal — itt működött legmodernebb hazai evangélikus leánygimnáziumunk is — s aki tovább akart tanulni, helyben maradhatott. Így tanult és érettségizett Karner Károly is a községi *bencés gimnáziumban*.

A *soproni Teológiai Akadémia* elvégzése után 1919-ben avatta lelkésszé Kapi Béla, akkori dunántúli püspök. Felsőlövői, ágfalvai és soproni segédlelkészkedés után 1920/21-ben a *lipcsei teológiai fakultáson* folytatja teológiai tanulmányait, ahol sokat tanult Heinrich Böhme egyháztörténésztől és Ludvig Ihmaelstól. 1921—24. önálló hitoktató Pécsen — talán nem is véletlen, hogy az akkori és a későbbi professzori kar több tagja hitoktatói szolgálatból került előbb, vagy utóbb a lelkészképzés katedrájára. 1924 februárjától azután kezdti meg működését meghívott előadói minőségben a soproni — akkor már — *Evangélikus Hittudományi Karon*, az „újszövetségi írásmagyarázat és a rendszeres teológia segédtudományai” tanszékén, 1929-től rendkívüli egyetemi tanári minőségben. Közben, 1925-ben a Budapesti Egyetem Bölcsészeti Karán doktorátust szerez s 1927-ben a Lipcsei Egyetem Teológiai fakultásán licenciátust, ami a más egyetemek teológiai doktori fokozatának felelt meg, s később ezt az elnevezést eltörölték s egységesen a doktori címet használták. 1932-ben nevezték ki egyetemi nyilvános rendes tanárrá. 1950-től, a teológiai fakultásnak az egyetemről való leválasztása után, ennek jogutódján a *Teológiai Akadémián* tanított, 1959. december 31-ig, nyugdíjazásáig, Budapesten. Jelenleg Sopronban él.

E rövidre fogott „vita” egy hosszú és tartalmas, gazdag életnek külső kerete csupán. A *keretet munka töltötte ki*, sok és alapos, gondos és mélyreható teológiai munka. Szándékosan használjuk ezt a prózai kifejezést. Karner Károly, mint az egyházi tanítói tisztt (1Kor. 12,8; 28—29) betöltője, sokat és jól dolgozott. Első renden *katedráján*, a Fakultáson, majd az Akadémián, előadásain. Nem volt fulmináns, szíporokázó előadó. A görögűz egyébként hamar kialszik. Akik annak idején katedrája alatt ülhetünk, csak lassanként s néha évek múlva vettük észre, mennyit tanultunk tőle. *Problémálatásra próbált vezetni és gondolkodásra ösztönözt.* Az igazság, a tudományos igazság keresése jellemezte. Nem kijelentett, hanem kérdéseket vetett fel s azután engedte, hogy magunk próbáljuk megkeresni a járható utat. Talán nem lelkesített — de nem is lelken-dezett! —, inkább töprengésre indított, valahogy úgy, mint Pál tanítása a Béreabelieket — vajon tényleg így vannak-e a dolgok? S vajon mi más jellemezhetné a teológust jobban, mint ez a töprengő kutatás? Viszsaemlékezem *Urbán Ernő* — egyik legkiválóbb teológusunk, akit a háború örvénye ragadott el tőlünk — egyik megjegyzésére: „Karnerra figyeljete, up to date ember, mindig a legfrissebb dolgokat hallhatjátok tőle”. Tényleg így volt, *igyekezett nyomon követni a teológia legkor-szerűbb vonulatait* — nem a divatjelenségeket persze — s így pl. Bultmannról és irányzatáról az egyik legkorábbi hazai ismertetést közölte. Soproni, Arany János utcai otthonát — egy bomba a háború végén romba döntötte — hetenként megnyitotta hallgatói előtt. Ezeken az esteken akkor — a harmincas évek első felében — ha jól emlékezem a Római levelet olvastuk együtt és beszéltük meg. Törődött hallgatóival, a maga tárgyilagos, tartózkodó módján. Most tudtam meg pl. — *Nandrásky Károly*, pozsonyi teológiai tanár, *Remete László* egykori jolsvai hitoktató-lelkész tanítványa, az ellenállás vértanújára emlékező írásából —, hogy Karner professzor, többek között, Remete külföldi tanulmányútját is egyengette, továbbtanulását támogatta.

Katedrájával egyenrangú munkahelye volt *íróasztala*. E megfogal-

mazás, persze voltaképpen pontatlan, hiszen e kettő elválaszthatatlan. Legalábbis így kellene lenni. Az egyetemi előadásokból, ha a dolgok rendjén mennek, könyvek születnek, vagy legalábbis előadási jegyzetek, kompendiumok, ha a könyvalakban való megjelentetésnek technikái, anyagi akadályai vannak esetleg. Karner professzor valószínűleg *legtermékenyebb, legtöbbet publikáló teológiai szerzőnk*. Elsőrendben saját tudománya, az újszövetségi írásmagyarázat terén jelentek meg munkái. Időrendi sorrendben: Pál apostol világnézete, Pécs, 1927., Der Vergeltungsgedanke in der Ethik Jesu, Leipzig, 1927., Máté evangéliuma. Fordítás és magyarázat, Sopron, 1935., Isten igazsága. Pál apostol levele a Rómabeliekhez. Fordítás és magyarázat, Sopron, 1942., Állam és többség az Újszövetségben, Pécs, 1943., Halhatatlanság és feltámadás, Sopron, 1943., Mítosz és evangélium? Sopron, 1944., A testté lett ige. János evangéliuma. Fordítás és magyarázat. Budapest, 1950. Újszövetségi teológia. Sokszorosított jegyzet. Budapest, 1953. Bevezetés a teológiába, Budapest, 1954. Németül is megjelent: Einführung in die Theologie. Berlin, NDK, 1957., Hellenizmus, Róma, zsidóság. 1969. Apokalipszis. Fordítás és magyarázat. 1974., Die Anrede in der Botschaft Jesu, 1961., a „Der historische Jesus und der kerygmatische Christus” c. kötetben, Berlin, NDK. — Emellett a *Lelkipásztor*-ban és más folyóiratokban is állandóan jelentek meg tanulmányai.

Nincsen itt helyünk arra s e sorok írójának nincs is kellő szaktudása ahhoz, hogy Karner professzor *írásmagyarázati módszerét* méltassuk és elemezzük. Néhány vázlatos utalásra szorítkozhatunk csupán. Talán nem véletlen, hogy az élete főművéül tekinthető három újszövetségi kommentár éppen az *UT három jellegzetes könyve* — szinte mondhatnók: irattípusa —: a szinoptikus Máté evangéliuma, Pál Római levele, a reformáció és általában is az egyháztörténet talán legdőntőbb hatású írta s János evangéliuma, Luther kedves fő-evangélium magyarázata. Bennük az UT-i iratvilág végtelen gazdagságú színskálájának talán legjellegzetesebb színei ragyognak fel. Ezt magukról az UT-i iratokról mondtuk természetesen s nem Karner kommentárjairól, amelyek — hogyan is lehetne ez másként, emberi műről lévén szó? — csak felmutatni akarnak valamit ebből a végtelen gazdagságból. Ez egyébként a szerző véleménye is, akinek írásmagyarázati módszerét, többek között, éppen a *szerénység és alázatosság* jellemzi. „Meggzólaltatni a Bibliát eredeti, tiszta hangján s mégis közérthetően, korszerű magyar nyelven — ennek a szolgálatában áll ez a könyv. Ebben a célkitűzésben pedig benne van nemcsak a feladat nagysága, hanem emberi erővel leküzdhetetlen nehézsége is” (A Máté-kommentár Előszavából). „Mélységes hálával és mégis remegő lélekkel bocsátom közre a Római levél magyarázatát. Hiszen a Római levelet magyarázni egyike a legsúlyosabb és leginkább felbosszúteli feladatoknak. (A Római levél-kommentár előszavából). „Isten iránti mélységes hálával bocsátom közre János evangéliuma magyarázatát. A »páratlan szépségű fő-evangélium« magyarázata a legnehezebb, de egyúttal legmagasabb feladatok közé is tartozik. Hosszú idő óta készültem erre a feladatra s egyre inkább láttam, milyen nehéz az... nagyon is szerény magyarázat az, amit bibliaolvasó testvéreimnek adni tudok” (A János-kommentár előszavából). Ez az alázatosság megnyilvánul írásmagyarázói stílusában is. Gyakran találkoznak ezekkel a kifejezésekkel: „Talán”, „valószínűleg”, „tútkozatos”, „bizonyára”. Ennek felismerése ez, amit Pál apostol így fejez ki: „töredék a tudásunk... most tükröz által, homályosan látunk” (1Kor 13,9—12). Karner megpróbál

valamit felmutatni — tükrözni — a világosságból, amit meglátnia megadatott. Emellett persze a legkorszerűbb — akkori — fegyverzetben végzi munkáját. Nagyon erős kötődéssel Lutherhez s mindig az egyház, vagyis az igeszolgálat, tehát a valóságos gyülekezet érdekében. Nem egyszerűen a szakutódosokkal kíván „beszélgetni”, amint ez sok külföldi kommentárja jellemző, hanem a gyülekezet konkrét szolgálatára felkészíteni — a tudományosság igényének legcsekélyebb feláldozása nélkül! — közben tekintve arra a konkrét világra, amelyben a gyülekezet most él. Például csak egyetlen idézet szolgáljon: „Pál apostolnál nem találjuk semmiféle nyomát az olyasféle véleménynek, mintha Isten csak az egyház tagjait választotta volna ki üdvösségre, az emberiség többi népeit pedig kárhozatba taszítaná. Ellenkezéleg, az Újszövetség feladatává teszi a gyülekezetnek, hogy hirdesse a Krisztusban lett váltságot, „tanúja” legyen Istennek a világban és ezzel tovább vigye az üdvösség ígését”. (Róm. lev. komm. 184. o.)

Ezzel át kell térnünk Karner Károly munkásságának egy másik vonására s ez a közéleti érdekelttség és elkötelezettség. Sohasem élt tudósi elefántcsonttoronyban, hanem megpróbált hozzájárulni az aktuálisnak tűnő kérdésekhez, természetesen a tévedhetes kockázatával — ki ne tévedne? —, de mindig a segítség szándékával. Egyik legkorábbi irata — „A saecularismus és a lelkesi munka”, 1930. — tanúskodik erről az érdeklődésről. Karner a világban élő egyház, pontosabban a hazai környezetben élő evangélikus egyház kategóriáiban gondolkodott. Erre utal két további ugyancsak korai munkája: „A felekezetek Magyarországon a statisztika megvilágításában”, 1933. és „A statisztika segítése az egyházi munka szervezésénél”, 1933.

1934-től megindítja és megszűnéséig — 1945. — szerkeszti a „Keresztény igazság” c. havi folyóiratot. A cím is utal Karner már említett igazságkeresésére. Nem azonban a megfellebbezhetetlen igazság meghirdetésének szándékával, hanem sokkal inkább éppen annak, a másvéleményekkel való beszélgetésben, keresésével. E folyóirat értékelésének, bírálatának feladata az egyháztörténelemet illeti. Itt csak azt említjük, hogy a szerkesztő bizottságban lelkészek — Benczur L., Budaker O., Dezséry L., Groó Gy., Járosi A., Szabó J., Veöreös I., Vető L. stb. mellett örvendetes számban találtak „civilek” is: Dér Zoltán, Gyarmathy Dénes, Rozsondai Károly stb. Kiadványsorozat is indult, amelyben kisebb füzetek mellett pl. egy Luther-imádságos könyv is megjelent s Kiss Jenő professzor Galáciai-levél kommentárja.

Karner Károly közéleti érdekeltségének, felelősségvállalásának két legjelentősebb dokumentumával kell még, egészen röviden, foglalkoznunk. Az egyik az „Evangélium Magyarság” c. gyűjteményes kötet (1942), amely különféle alkalmakra írt tanulmányokat és előadásokat gyűjt össze. Karner itt is elsősorban teológus akar lenni s így hozzájárulni a kor kérdéseihöz. Ezért a kötet gerince egy hosszabb tanulmány: „A háború előtti és a jelenkori teológia főirányai” (lelkészkonferenciái előadásorozat) és több kifejezetten biblia-teológiai témafeldolgozás. Ezek mellett azonban jelentős helyet kap a „Keresztényiség és magyarság” témaköre. Már egy korábbi kisebb füzetében: „Magyarságunk próbája”, vizsgálja az evangélikusság hazai helyzetét s kisebbségi és diaszpóra-helyzetünkben nem sorscsapást, hanem lehetőséget és feladatot lát. „A magyarság nem kezdhet semmit oly kisebbséggel, amely mindig csak jogokat hangoztat és követeléseket támaszt... nemcsak nem természetes, hanem ellenkezik Jézus akaratával, hogy a magyar kereszténynek három egymással sokszor

farkasszemet néző táborban imádják az Istent..." Evangélikus egyházunk létjogát csak abban láthatjuk, ha „magyar népünknek a tiszta, minden emberi hamisítástól mentes evangéliumot hirdetjük és így szolgálunk". Ezt a szolgálatot próbálják a fentebb jelzett gyűjteményes kötet témafeldolgozásai továbbvinni. A kor szelleméből következik, hogy e témák — ma így mondhatnók — a *nemzeti identitás* keresésének kérdése körül forognak, a *keresztyénség kontextusának összefüggésében* — vagy esetleg megfordítva. „Van-e a keresztyén hitnek és a magyarságnak, a magyar nemzeti törekvéseknek olyan szintézise, amely a jelsúlyos viszonyok között is eleve, termékeny és életképes? (20. o.) „E kérdésfeltevés — és a többi hasonló is — ma már messze mögöttünk van; ma társadalmi diakóniáról beszélünk. A nacionalizmus igézetének végzettségét, úgy tűnik, Karner is jól látja. „Egyházunk abban a helyzetben van, hogy az egymásnak szegülő, *önző nacionalizmust élő népeket és nemzetiségeket* egymást megbecsülő... szeretetben kezét nyújtó... békés együttélésre tanítsa... El kell vetnünk magunktól azt a *magyarkodó keresztyénséget*, amely sem nem magyar sem nem keresztyén" (19. o.)

Természetesen hiábavaló próbálkozás Karner Károly negyven év előtti tanulmányait valamiképpen „korszerűsíteni”, ez már csak tematikájuk miatt is lehetetlen. Közéleti felelősségvállalásának megvannak a korlátai: *a kor szabta látóhatár*, amely végeredményben azt az egész nemzedéket behatárolta és amelyből csak igen kevesen s csak részlegesen s időnként tudtak kitörni. Csak az nem hibázik, aki tétlen marad, ahol szorgos munka folyik, ott forgácsok is hullanak. Mindnyájan s mindegyre „tükör által homályosan” látunk csupán.

Másik közéleti felelősségét jelző munkája 1956 tavaszán jelent meg a Sajtóosztály kiadásában: „*Isten, világ, felebarát*”. Ezek az írástanulmányok — Róma 12—15-ről — az Országos Esperesi Tanulmányi Hét számára készültek. Összefoglaló témájuk az „*okos istentisztelet*”, vagyis a keresztyének élete a világban.

Mindjárt az elején a „*latreia*” kifejezés fordítására fel kell figyel-nünk „Augustinus még a »servitus« szóval magyarázta s ezzel nagyon nyomatékosan hangsúlyozta, hogy *szolgálatról* van szó... Az a szolgálat, melyről Pál beszél, Istent tisztelő, neki engedelmes életünkben megy végbe.” (11. o.) S később, Róm 12,9-kk kapcsán: „*Isten szolgálatává* kell lennie egész életünknek: ebben a szolgálatban a szeretet csak áldást fakaszt ajkunkon”. S az igazi „*istentisztelet*” mindig „*mások javára szóló, önmagunkat odaáldozó élet... ez az életépítés, részvétel az építésben*”. És: „... a szeretet egyedül Krisztusára tekint s úgy szolgál, *ahogy Krisztus is szolgált...*” (24. o.) Ezekben a mondatokban a szolgálat teológiájának vonásai rajzolódnak ki. Nemkevesébe világosak a gyülekezet béke-szolgálatával kapcsolatos megállapításai is. „A gyülekezet csak úgy keresheti a békét, hogy éli azt. Ezért szolgál békével és *életével terjeszti a békét*. Nem szabad harcot, háborút szítania, hanem *támogatnia kell minden igaz béketörekvést*. Nem indíthat és nem támogathat semmiféle szép ürüggyel induló kereszteshadjáratot.” (25. o.) Az írásmagyarázó Karner Károly ebben az írásában már a mi korunk égető kérdéseiben vállalt felelősséget.

Amikor most Istennek mondunk köszönetet Karner Károly professzor gazdag, gyümölcsökkel termékeny életéért, kívánunk a jubilánsnak jó egészséget, békességet és csendes örömmel teljes éveket. Azzal a há-lás tisztelettel, amellyel egyházunk e tanftójának tartozunk.

Dr. Groó Gyula

Tanulmányok

A közösség mint ajándék és feladat

Népi, nemzeti közösségünk

Hazáról, hazaszeretetről sokan és sokféleképpen írtak. Költők, írók, politikusok vallottak hazájukhoz való ragaszkodásukról, és tanítottak arra, hogy mit jelent magyarnak lenni és mire kötelez minket annak a népnek a szolgálata amelybe beleszülettünk. Ezért a teológus dolgozatából sem hiányozhat — az objektív vizsgálódás mellett — a személyes bizonyosságtétel. Tehát nem egyszerűen a népről, nemzetről mint olyanról írok, hanem az én népemről és hazámról, akinek sorsához mint magyar evangélikus lelkésznek „egész létemmel van közöm.”

Nem hagyhatom figyelmen kívül azokat a teológiai felismeréseket sem, melynek alapján végzi Evangélikus Egyházunk szolgálatát a szocialista társadalomban. Diakónia teológiánk meghatározta a dolgozat hangvételét. Elsősorban azért, mert ez a teológia a szeretet teológiája, mely Isten egész világot átfogó szeretetéből táplálkozik, éppen ezért biblikus és modern.

A szocialista társadalom is „úton levő” fejlődő társadalom ezért sok mindent újra kell megfogalmazni politikailag, gazdaságilag és társadalmilag is, és nyilván teológiailag is a teologia viatorum örök törvénye szerint.

A haza Isten ajándéka.

„A haza ajándék: földjéhez, népéhez köt nem csak emberi vonzódásunk, felelősségérzetünk és szeretetünk, hanem Isten iránti felelősségünk is.” Ez az idézet több alapvetést tartalmaz. Az első, hogy a haza Isten ajándéka és Isten gondviselő szeretete mutatkozik abban, hogy minket egy nép közösségébe helyez. Ez a közösség hivatott arra, hogy tagjainak védeltséget biztosítson és olyan otthont teremtsen, amelyben a közösséghez tartozók ki tudják bontakoztatni képességeiket. Ezért a haza Isten gondviselő szeretetének egyik eszköze (larva dei). Isten gondviselő szeretetéhez többféleképpen viszonyulhat az ember: vagy elfogadja, és Isten kezéből veszi, vagy elutasítja, vagy közömbös iránta. Nem lehet kétséges, hogy a hívó ember számára csak az első változat lehetséges. A Biblia szerint Isten népéhez azok tartoznak, akik uruknak vallják Jézust és cselekszik Isten akaratát. De ebből a „kettős állampolgárságunkból” nem az következik, hogy népünkhöz való tartozásunkat megtagadjuk. Éppen ellenkezőleg! A hit és a szeretet összefüggése és elválaszthatatlansága a hazaszeretetre is érvényes. Amikor tehát a haza teológiai értelméről beszélünk akkor az Igéhez kötött lelkiismeretünk és a hívó értelem alapján mondunk igent, és ez felszabadít minket arra, hogy együtt szeressük hazánkat azokkal a honfitársainkkal, akik nem bibliai alapokon, de éppúgy szeretik hazájukat mint mi. Az sem lehet vitás, hogy nekünk minden

döntésünkben Isten ígéje a mérték és irányadó. Így döntő ennek a kérdésnek átgondolásánál is. A biblikus álláspont nem a Biblia egyes kiragadott mondatainak citálásából fakad, hanem az élő Ige helyes értelmezéséből. Ha pedig mindenáron valamilyen ígéhez akarjuk kapcsolni népünk szeretetét, akkor legyen előttünk iránytmutató a szeretet parancsa.

Isten ajándékát azzal becsülöm meg, hogy hálás szívvel elfogadom. Tudomásul veszem, hogy Isten bölcs rendelkezéséből beleszülettem egy nemzet közösségébe és én minden szállal kötődöm ehhez a néphez. Enyém a történelme és a jelene, enyém a nyelve a kultúrája, enyém a boldogulása vagy boldogtalansága, ez a tágabb otthonom és rajtam is áll, hogy milyen lesz a jövőmdője.

Adottság, mint feladat.

Adottságból következik a feladat. A kérdés a következő: hogyan éljek helyesen Isten ajándékával, ha keresztyén ember vagyok és magyarnak születtem? Olyan országban élek, mely szocializmust épít de nem keresztyén ideológia alapján áll és ahol a hit — úgymond — magánügy. Meggyőződés az, hogy a keresztyénség nem egyszerűen ideológia és a hit sem magánügy. A hit olyan existenciális meghatározottság, amely meghatározza Istenhez, önmagamhoz és a másik emberhez való viszonyomat és annyiban nem magánügy, hogy döntéseim, melyek meghatározzák mindennapi cselekedeteimet, másoknak örömet vagy bánatot okoznak.

Hogyan éljünk népünk közösségében? Ezt a kérdést mindig újra felteszi a történelem. A mai kérdésekre pedig hiába keresünk választ az Atyáknál. Az a régi igazság mely szerint „historia est magistra vitae” nem biztosít arra, hogy az új kérdésekre a régi válasz minden tekintetben megfelelő. Tanulnunk lehet is és kell is, de a döntés felelőssége ma már csak a mienk. Népünk legjobbjainak életéből pedig példát vehetünk arra, hogyan vívódtak ők magukkal és hogyan válaszoltak azokra a kihívásokra mely saját korukat jellemezte.

Népünk történelmében szép számmal találunk olyan hazafiakat, akiknél az Istenszeretet és a hazaszeretet teljes harmóniában volt, és úgy tudtak Isten ügyének hűséges sáfárai lenni, hogy egy pillanatra sem szakadtak el attól a néptől, mely minden nép között legközelebb állt szívünkhöz. Legyen erre példa Haubner Máté győri püspök espereseihez intézett körlevelének rövid részlete: ... „Kedves Testvérem a Krisztusban! Rendkívüli események idejében, minő a mienk... evangélikus honfiaktól azt kívánni, hogy ők a történetek által éppen ne érdektelenszenek, s azoknak részvétlen nézői legyenek, kétségkívül természet elleni követelés volna. Minden jókat, melyeket az Isteni gondviselés bölcsessége az előre haladó művelődés ösvényén napjainkban az emberiség üdvére kifejt, hálás örömmel fogadni keresztyéni szent kötelességünk...” (Kelt 1849. márc. 19-én) Az előttünk jártak hazaszeretetének szép példái minket arra indítanak, hogy megtaláljuk a helyes választ arra, hogyan kell keresztyén emberként élni a mai hazában, népünk közösségében.

A kérdést a történelem ítélsőzéke tette fel, a választ nekünk kellett megtalálni. És ez nem volt könnyű feladat. A történelmi sorsfordulók idején a kihívás erősebb. Minél mélyebb, minél megrázkódtatóbb a változás egy országban, Isten népének annál mélyebb önvizsgálatra, nagyobb hitre és alázatra van szüksége, hogy a történelmi kihívásra válaszolni tudjon. A II. világháború megpróbáltatásaival és a születő új magyar társadalom vajúdásával Isten valóban krízist teremtett népe számára, de

csak azért — és ezt utólag már világosan látjuk —, hogy a megkérdozettség állapotába került egyház újra végiggondolja küldetését. Az elvileg lehetséges egyházpolitikai döntések közül a Magyar Evangélikus Egyház az egyetlen pozitív döntést választotta és ez a szolgálat teológiája volt. Ezen a választott úton jár ma is egyházunk. Valójában több mint harminc év óta tartó permanens társadalmi forradalomban élő nép között végzi szolgálatát: az ige hirdetését és a szeretet gyakorlását. Erre az útra rálépni csak Isten hatalmába vetett hittel és prófétai lélekkel lehetett. Ezen az úton tovább haladni sem lehet másként.

Az egyház szolgálat prófétai szolgálat a hazában.

Az egyház prófétai szolgálatáról, az út kijelöléséről teológiailag nagy-szerű és az Isten színe előtt végigtusakodott munkák láttak napvilágot. Ezek sem kiegészítésre, sem revízióra nem szorulnak.

Az egyház szolgálat ma is prófétai szolgálat a társadalomban. Annak minden terhével és örömeivel. Mindkét szó hangsúlyos: a prófétai is és a szolgálat is. Az egyik a tartalmát a másik küldetésünk hogyanját jelzi, de a kettő valójában teljes egységet alkot. A prófétai szolgálat is elsősorban szolgálat. Ezt így értelmezték maguk a próféták is. Nem önmagukat prédikálták, nem a „közvélemény” volt számukra irányadó, hanem Isten követségében jártak és Isten üzenetét adták tovább. Isten szolgálata pedig emberek közösségében végzett szolgálatot jelent. Ezért a próféták nem uralkodni akartak népük felett és az emberek lelkére nem akartak rátelepedni a mindentudás göggyével.

Számunkra a szolgálat legnagyobb példája Jézus szolgálata, és ahogyan ő értelmezte küldetését. Ő nem azért jött, hogy neki szolgáljanak, hanem, hogy Ő szolgáljon és váltságul adja életét sokakért. Jézus óta minden szolgálat Jézustól kapja fényét. Amikor tehát vállaljuk a szolgálatot népünk körében, népünk előrehaladásáért, akkor vagyunk a minket megillető helyen és akkor járunk a Mester nyomában. Mi csak akkor tudunk hasznára lenni az embereknek, a társadalomnak, a világnak, ha nem feledkezünk meg arról, hogy az egyház helye Jézus Krisztus mögött van. Rátartni, főhelyeket válogató egyházzal sem a társadalom, sem az egyház Ura nem tud mit kezdeni. Az ilyen egyház egyszerűen hasznavehetetlen. Az egyház prófétai szolgálata, Istenhez és emberekhez való hűsége nem bírja el a hamis prófétaságot. A szolgáló egyház nem vallásos igényeket kiszolgáló testület, nem a napi politika eszköze, hanem Isten eszköze. Ebből következik szolgálatunk kritikai funkciója. A legmerészebb kritika sem hiányzott a próféták üzenetéből, sőt az ítélet meghirdetése sem. De nem a pusztá elmarasztalás volt a cél, hanem, hogy megtérjenek és éljenek. A kritikai hangra a mi társadalmunknak is szüksége van. Egy azonban nem lehet vitás, hogy minden kritikai hang csak a felelős szeretet hangján nem cseng hamisan. Az „érted haragszom nem ellened” alapállás Isten prófétáitól is megkívántatik. Csak a néppel való sorsvállalás, népünk sorsában történő osztozás jogosít fel arra, hogy beleszóljunk népünk életébe. Mert ami nem szeretetből van az bűn! A közösség életébe beleszólni annak van joga, aki együtt fáradozik, tusakodik, gondolkodik a többiekkel. „A mi hangunk — mondotta dr. Káldy Zoltán püspök-elnökünk a Hazafias Népfront Budapesti Bizottságának értekezletén — nem rontani akarja azt a harmóniát, ami itt a felszólalásokban kialakult, hanem éppen erősíteni. Mi nem akarjuk távolról szemlélni azt az óriási erőfeszítést, amelyet népünk az országépítésben kifejt, hanem ott akarunk lenni a munkások, a parasztok és az értelmiségiek mellett és velük együtt akarjuk kivenni részünket a szocializmus építéséből.”

A prófétai szolgálat ige és szeretetszolgálat egyszerre. Így értjük ezt és így próbáltuk gyakorolni az elmúlt évtizedekben. A kettőt elválasztanunk nem lehet egymástól, mert ugyanannak a szolgálatnak integráns részei. Mi Jézust akarjuk követni ebben is, aki mindig tudta, hogy mire van szüksége az embernek, és adott kenyeret, bűnbocsánatot, gyógyulást a szükséglet szerint. Végül pedig önmagát adta értünk a kereszten. Ennek a Jézusnak a követésében tudja csak megélni az egyház prófétai küldetését a társadalomban.

Az egyház prófétai szolgálata a nép közösségében közéleti szolgálat is. A szocializmus közösségi társadalom. Ezt az országot közösen építik hívők és nem hívők, párttagok és párton kívüliek. Ebben a nagy és közös vállalkozásban helye van az egyházak, a hívő emberek szolgálatának is. Ennek nem csak gazdasági hanem társadalmi és politikai vetülete is van. Nem csak arról van szó, hogy a keresztyén ember becsületesen végzi munkáját, mert ezért megfizetik, hanem arról is, hogy a közös cél: a szocialista társadalom továbbépítésében is tevékeny részt vállal mint közéleti ember. „... mi mindnyájan egyek vagyunk a célban: a szocializmus felépítésében és egyek vagyunk abban a jóakarásban, amely a cél megvalósítására irányul. A közös cél és annak elérését munkáló jóakarát ölel össze és tesz eggyé bennünket.” (Káldy Z.)

Hazaszeretet a mindennapokban

A hazaszeretet nagyon összetett érzés, amelyben értelmi, érzelmi, akarat és erkölcsi tényezők egyaránt helyet kapnak. Ahogyan a szeretetnek van érzelmi oldala, úgy a hazaszeretetnek is van. A hazaszeretet a haza dolgaival való érzelmi azonosulást is jelent. „Aki nem tagja a tartós magyar közösségnek, aki nem érzi — főleg nem akarja érezni — a magyar lelki sajátosságát, aki mindenekelőtt nem a közös magyar kultúrában akar élni, az attól még kitűnő ember lehet... De csalatkozik és számdéktalanul is csal, ha önvizsgálat nélkül épp ott akar tevékenykedni, ahol a nemzet legféléltettebb ügye forog kockán, ahol már-már az ösztönnel és idegzettel kell pillanatonként eldönteni, mi a magyar érdek, a nemzet igaza — mi kell a magyar népnek. Az út itt válik ketté.” (Illyés Gy.: Forradalmi magyarság.) De ez az érzelmi kötődés nem jelenthet sem nacionalista gőgöt sem sovíniszta gyűlölködést. Éppen ellenkezőleg. Aki igazán szereti hazáját, az szeretni tudja a más népből való embert, mert a szeretet az mindig pozitív töltést jelent.

Az érzelmi kötődés mellett az igazi hazaszeretet agapé szeretet, úgy ahogyan Pál apostol megfogalmazza 1Kor 13-ban. Ez a szeretet több mint érzelmi töltés, ebben már az akaratnak is szerepe van, igénybe veszi egész emberségünket. Ez a szeretet önfeláldozás, mert nem a maga hasznát keresi, hanem másokét. Nem az motiválja, hogy nekem mi a jó vagy kellemes, hanem hogyan tudok mások hasznára lenni, embertársaimon segíteni. A hazaszeretet esetében pedig a közösséget és annak boldogulását elébe helyezi önös érdekeinek. Ez a szeretet az, amelyik elbíri az élet odaáldozásának gondolatát is. Vannak olyan történelmi pillanatok, amikor a haza ezt is megkövetelheti fiaitól, de az úgynevezett mindennapi életben sem tudjuk szeretni hazánkat önfeláldozás nélkül. Ez a napenkénti önfeláldozás, a hétköznapiokban való becsületes helytállás a keresztyén ember hazaszeretetének legfőbb ismérve.

Hazaszeretetünkhöz hozzátartozik érteink, szocialista vívmányaink megbecsülése és védelme. Eddig elért eredményeink jogos büszkeséggel tölthetnek el minket, különösen is azoknak a történelmi katasztrófáknak hátterén, melyeket népünk átélt. A szocialista újjáépítés onnan indult,

hogy örökségül egy vesztes háború borzalmaival a lelkekben, és egy rombadőlt országot kaptunk. Ma pedig, ha még nem is tartozunk a leggazdagabb országok közé és vannak gondjaink, büszkék lehetünk azokra az eredményekre melyek eléréséhez az egész nép közös erőfeszítésére volt szükség. Ebben a történelmi helyzetben minden jogos elégedetlenségnek, mely jobbtó szándékból fakad, helye van. Ellenben oktalan hóbörgésnek, a realitásokat figyelmen kívül hagyó követelőzésnek nincs helye társadalmunkban. Csak a becsületes munkával megtermelt javakat fogyaszthatjuk el jó lelkiismerettel. A hétköznapi hazafiság megelégedésének legközvetlenebb lehetősége a munkához való becsületes helytállás. Túl a munka etikus elvégzésén, nekünk keresztyéneknek azt is tudnunk kell, hogy a becsületesen elvégzett munka istentisztelet. Azt nem igényelhetjük, hogy mindenki így értékelje hétköznapi hivatását, de mi így látjuk és így is hirdetjük. Hasonló a megítélésünk a családi élet vonatkozásában is. Tehetjük ezt annál is könnyebben, mivel társadalmunk munka és család-központú társadalom. Így látják és így értékelik ezt népünk vezetői is. Ennek mi keresztyének nagyon örülünk és minden erőnkkel támogatjuk.

A béke védelme és az igazságos társadalmi rend, mint a hazaszeretet alkotó része.

Népünket a történelem megtanította arra, hogy országot építeni csak békében lehet. A fegyverek között nem csak a múzsák hallgatnak, hanem az építő munka is szünetel. Az élet védelme, a megtermelt javak, a békében teremtett kulturális értékek, mely az egész emberiség közös kincse, arra kell hogy indítsanak minden népet és jóakarátú embert, hogy a békét megőrizze és a népek közötti megbékélésért fáradozzék. Mert csak a béke biztosítja azt a keretet, amelyben élni szép és érdemes. Ez magyar népünk érdeke és ez a világ összes népeinek érdeke is. A különböző népeknek az a rendeltetésük, hogy kultúrájukkal, ismereteikkel egymást is gazdagítsák és közeledjenek egymáshoz. A felmerülő vitás kérdéseket, pedig tárgyalás útján kell megoldani, mert a fegyverek eddig sem oldottak meg semmit. A béke megvédése az egyházaknak is feladata, mert a békéltetés szolgálatát éppen az egyház Ura bízta tanítványaira.

A tartós békének van társadalmi feltétele is, mert a fegyvernyugvás önmagában még nem biztosítja a békét, legfeljebb rövidebb-hosszabb ideig tartó fegyverszünetet. Ameddig társadalmi feszültség és társadalmi igazságtalanság van a földön, addig a háború veszélye is fenyeget. Az igazságtalanság mindig háborút szül az emberek között is és a népek között is. Ezért nem hallgathatunk, ha valahol az emberi jogok deklarálása és megvalósítása helyett az emberi jogok és társadalmi igazságosság megtiprását tapasztaljuk. Hazaszeretetünk nem arra jogosít, hogy más népek belügyeibe beleavatkozzunk, de az emberiség nevében tiltakozunk minden embertelenség ellen. Az embertelen diktatúrák jelenléte a világban minden nép életét, így a miénket is veszélyeztetik. Az egyes népek egymásra utaltsága ma sokkal erősebb mint eddig valaha. Ezért meg kell tanulnunk nem csak népben és nemzetben gondolkodva élnünk, hanem népekben és nemzetekben gondolkodva is.

Magyarok más hazában

Népünk történelme úgy alakult, hogy sok magyar él határainkon túl. Egy nép tragédiája jelenik meg abban, hogy idegen földön, idegen városokban több százezres nagyságrendben élnek magyarok. Az ok és az időpont amikor és amiért ezek a honfitársaink elhagyták vagy távolkerültek

hazájuktól a legkülönbözőbb. Voltak akiket az éhség hajtott, másokat a történelem vihara sodort messzi tájakra és voltak, sőt vannak akik a jobb élet reményében indulnak világot látni. Anélkül, hogy igazságtalanul egyenlőségjelet tennék az okok közé és anélkül, hogy gyözködni akarnának őket, azt kérjük tőlük, hogy távol hazájuktól is maradjanak meg szívükben magyarnak és szerezenek becsületet a magyar névnek. Legyenek büszkék arra, hogy olyan nép fiai, mely sok szorongatás és kemény próbák között is meg tudott maradni népnek és nemzetnek és most a jövő társadalmát építi.

Veczán Pál

Munkatársi közösség

Az ember életének felét munkával tölti, legtöbbször munkatársak között. Tökéletes munkatársi közösség aligha van, sokszor meg kell elégedni a közepessel. Azonban sajnós, gyakori tapasztalat az, hogy a munkatársi közösségen belüli problémák gátolják a munkát, kihatnak a magánéletre, a család közösségére. Súlyos szerepe van itt a környezetnek, de legalább annyira az egyéni életfelfogásnak is. A munkatársi viszony pszichológiai vizsgálata, a társadalmi munkamegosztás problémája, a munka értelmezése és felelőssége nem tartozik ennek a tanulmánynak keretei közé. Itt a munkatársi közösségekre általában érvényes etikai kérdéseket igyekszem röviden áttekinteni.

1. Kettős perspektíva

A munkatársi közösség fogalmában kettős perspektíva hárul elénk. Munkát lehet egyedül is végezni, de az egyedül dolgozó ember is munkavégzése során, vagy annak eredményeképpen szükségszerűen találkozik másokkal, akik valamilyen módon feltételezik munkájának eredményességét, értékét, hatását. A tudomány és a technika rohamos fejlődése pedig elképzelhetetlenné teszi az elszigetelt munkavégzést. Mindenütt kialakul tehát egy olyan emberi közösség, amelynek tagjai egymás munkáját elősegítve, kiegészítve közösen vesznek részt a közös cél elérésében. Az egyén munkája tehát csak úgy várhat értékessé a társadalmon belül, ha azzal egy nagyobb horizontot, szélesebb körű, több egyén munkaeredményéből összetevődő célt szolgál. Ez a szűkebb értelemben vett munkatársi közösség, melyet a közös feladatok, célkitűzések, illetve a közösen végzett munka sikerélményében való osztozás kovácsol össze.

Igazi értelemben véve munka csak az, ami az emberi együttélést, a társadalmat előbbre viszi, mert a munka etikájának alapvető követelménye, hogy az az embert szolgálja. Ez pedig már önmagában feltételez egy olyan tágabb közösséget, amely túlmutat a szűkebb értelemben vett munkatársi közösség határain, amelybe mindenki beletartozik. Az ember tevékenységét eleve meghatározza az, hogy egy közös világban élünk. Így, ha nem is közvetlenül, de mégis mindenki a maga élet- és szakterületén, a maga érdeklődési körének megfelelően és tehetségének arányában az egészet hivatott szolgálni. A tágabb értelemben vett munkatársi közösség az emberiség.

A munkatársi közösségnek e kettős horizontja meghatározza a kettős horizontú felelősséget is. Egyfelől a felelősséget az adott konkrét munkatársi közösségen belül, ahol az ember nap mint nap dolgozik, másfelől az egész emberiségért érzett felelősséget is. E kétfajta közösség határa a valóságban természetesen nem különül el olyan élesen, mint a fogalmi felosztásban. Napjainkban egyre inkább érezhető az egész emberiség egységbe tömörülése, a kis és nagy közösségek határainak elmosódása és ezért korunk kihívása egyre inkább az egyes emberek közé hozza az egész világ jövőjének felelős előkészítését.

2. A munkatársi közösség bibliai szemlélete

A Genézis 2. fejezete meghatározva az egész Szentírás antropológiáját nem csupán egyetlen ember, vagy emberpár története, hanem olyasvalamivel találkozunk itt, ahol a Szentírás az egész emberiségre, az emberi nemre kíván valami általános érvényűt közölni. Ádámban benne van az összes leszármazott is. Ádámot, ezt a „korporatív személyiséget” a Biblia hármass összefüggésben vizsgálja: Istennel, a teremtett világgal és ember-társával való viszonyában. A hussá (basar — sarx) teremtett ember már a nemek különbözőségében is a társas állapotot feltételezi. Ugyanez vonatkozik a munkavégzés parancsára is, jöllehet a bibliai elbeszélés szerint (Gen 2,15) csak Ádámról van szó a kert művelésével kapcsolatban. Évát azonban nem csupán társként, hanem segítőtársként (!) állította Isten az ember mellé. Egymás segítésére rendelte őket. Többről van itt szó a nemek különbségénél: a bibliai elbeszélés az emberiség ősi emlékezetét és meggyőződését fejezi ki, miszerint a munka eleve feltételezi a munkatársi közösséget.

Gyakori az a tévedés, hogy a munka a bűn következménye, Isten büntetése a hűtlen emberen. Az említett igeszakasz szerint azonban az ember már az Éden-kert ideális állapotában munkára, mégpedig közös munkára rendeltetett és nem a környezetet télen szemléljévé, vagy élvezőjévé helyezte oda az Úr Ádámot és Évát. Természetesen a munkát, mivel az emberi léttel alapvetően összefonódott adottság, közvetlenül elérte a bűn. Az isteni átok tárgya azonban nem a munka, nem is a munkaközösség, hanem az ember önzése és hűtlensége. Innen adódik, hogy az emberi munka, még ha együttesen, közösségben végzik is, erőfeszítést igényel, sokszor szenvedéssel és kínnal jár.

Az Ószövetségnek ebben a történetében tehát kifejezésre jut az emberiségnek egy ősi és napjainkban sem túlhaladott felismerése, hogy az individuál- és szociáletika csak együtt vizsgálható, mert gyökere mindkettőnek ugyanaz.

Az evangéliumok érdekes módon nem foglalkoznak a munkavégzéssel központi témaként és így a munkatársi közösségről sem nyilatkoznak. Jézus igehirdetésének tartalma ugyanis nem egyszerűen az építő tevékenység, a munka, vagy éppen a környezet, jöllehet maga is munkás fia és munkás ember volt. Az ő működésének tartalma Isten országának meghirdetése és ennek következményeinek meghatározása az *EMBER* számára. A Jézus által halálig és azon túl is képviselt ügy a bűnös, egyéniségében és közösségében megromlott, a törvényeskedés útvesztőibe került ember számára jelenti a szabadulást és az új élet lehetőségét. Az egyházi gondolkodás már túljutott azon a ponton, hogy Jézusban valami „szuperjelenséget” lásson. A ma emberét sokkal inkább érdekli és foglalkoztatja a tartalom, a lényeg, semmint a jelenség. A lényeg pedig a közösségben, társadalomban élő embert érinti.

Jézus nem volt sem teológiai szakember, sem pap, nem követelt magának világi hatalmat, nem tartozott a szélsőségesen konzervatív, de a forradalmi változást követelő körökhöz sem — egész személyével és igehirdetésével az Atya szolgálatában állt. Jézus személyének titka az Atyával való viszonyában rejlik. Nem önálló programot hirdetett állandóan módosított tervezet alapján, hanem végig és következetesen hajtotta végre Atyjának akaratát. Függetlenül korának szélsőséges igényeitől tökéletesen meg tudott maradni Isten küldetésében és tökéletesen meg tudta mutatni a szolgálat legfőbb normáját és célját: az ember javát.

Ennek felismerésében jut el Hans Küng a sokat vitatott „Christ sein” c. munkájában odáig, hogy röviden, Jézus személyének, működésének végső konklúziójaként kimondja: Isten ügye az ember ügye!² Nem a törvény, nem a tradíció, nem a külső formákhoz, relatív etikai normákhoz való ragaszkodás, hanem maga az ember. Természetesen Isten nem lehet egyszerűen a humanitásra redukálni, de az igazi embertársi szeretet mégis Isten végtelen emberszeretetében gyökerezik.³ A hétköznapi szolgálatnak, a szeretetből fakadó cselekedeteknek és az egész emberi társadalmat átható szeretettörvénynek prioritása kell, hogy legyen a törvényeskedéssel, a tradícióval, de még az istentisztelettel szemben is. *Az igazi istentisztelet emberszolgálat is és az igazi emberszolgálat istentisztelet is.*⁴ Idáig emelte Jézus által a mennyei Atya a közösségben élő és dolgozó Ádámot!

3. Szabadság, vagy alávetettség?

A munkatársi közösségnek van egy alapvető etikai kérdése, amit úgy fogalmazhatunk meg legrövidebben, hogy az ember szuverenitásának, vagy az alávetettségének, az egyéni kezdeményezésnek, vagy a közösségi, központi irányító szellemnek kell dominálnia. Speciális formában találkozunk itt ezzel a kérdéssel, hiszen a munkaközösség területén mindenki közvetlenül tapasztalja az egyéni munkavégzés, egyéni kezdeményezés és megvalósítás szabadságának, valamint a közös célnak való alávetettségnek a kölcsönhatását. Melyik oldalra billenjen a mérleg? Melyik a fontosabb? Lehetséges-e valamiféle kompromisszum, arany középút, amely mindkettőt feloldja? Tágabb értelemben nem is csupán a munkatársi közösségnek, hanem az emberiség normájának örök kérdése ez.

Felvetődhetne a kérdés, hogy vajon tényleg elvezetnek-e a szálak a munkatársi közösségtől az emberiség örök normáihoz. Az állandóan változó szituációkban és a munkatársi közösségek formáinak rengetegében vajon lehet-e, érdemes-e általános választ keresni? Igen, mert csak az alap egyértelmű meghatározásával lehet tisztán látni és megérteni a felépítmény problémáit. *Az emberiség minden korra érvényes normája az ember életének segítése, védelme.* Nem egy kiválasztott emberé, vagy népé, nem is egy országé, hanem a Földünkön élő mindenkori emberiségé. Az „ember” etikai, filozófiai és teológiai fogalmában soha nem szabad és nem lehet megkülönböztetéseket tenni — az mindig minden embert egyformán jelent: egyént is és közösséget is.

Nincs autonómia, nincs szabadság az embertárs nélkül. Ha azt vizsgáljuk, hogy mennyiben lehet szabad valaki a munkatársi közösségen belül, akkor a válasz egyértelműen a közösség irányába mutat. Annyiban szabad egy ember a kezdeményezésében, munkavégzésében, kritikájában, amennyiben tehetségét, az adott munkakörben alkalmazott szaktudását leginkább az emberi közösséget építő tevékenységre képes fordítani. A szabadság soha nem lehet öncélú. Látszólag az önkényes munkamegtagadás is a szabadsághoz tartozik. A valóságban azonban ez egyáltalán nem

szabadság, mert nem szolgálja az emberi közösséget, sőt, előbb-utóbb kárára lesz. Az ember a szűkebb és tágabb munkatársi közösségen belül alávetett a közösségi irányításnak és a közös céloknak, de munkájának becsületes, tökéletes elvégzésére teljesen szabadnak kell lennie.

A probléma azonban felvetődhet akkor, amikor a közös cél, vagyis a szűkebb munkatársi közösség tevékenysége nem szolgálja a társadalmat, vagy az emberiség kárára van. Ilyen is létezik a rosszul szervezett munkafolyamatok, a rossz vállalati vezetés esetében, vagy éppen az emberiségre nézve káros tevékenységek esetében. A bűnözők is sokszor közösen végzik el a „munkát”, vagy pl. az atomfegyvereket is összehangolt munkaközösségek állítják elő. Látszólag az a munkatárs jó, aki nem akadékoskodik, nem kritizál, hanem vakon elvégzi a rábízott feladatokat anélkül, hogy végiggondolná, mit is tesz, mi a munkájának az eredménye a szűk munkatársi közösségén kívül. Mi a keresztyén ember válasza ezzel a problémával kapcsolatban?

4. Keresztyén munkatársi közösség?

Hans Küng az egyén, illetve a közösségi irányítás autonómiája helyett egy új fogalmat vezet be a keresztyén etika megfogalmazására és meg-alapozására: az ember theonómiájáról beszél.⁵ Szerinte csak az az ember élhet helyesen, aki alapvető bizalommal fordul az Isten által szeretett világ felé. Ez a bizalom megakadályozza a vakságot, a nihilizmust és megtanítja az embernek szeretni és félni a közeli és távoli környezetét. Céltudatosságot, tenni akarást és érték-tudatot alakít ki az emberben. Ennek a bizalomnak azonban csak akkor van értelme, ha van egy meghatározható alapja, célja, ösértéke. *A keresztyén ember világgal szembeni bizalmának az alapja Isten, aki szeretti ezt a világot és benne az embert.* Az embert végtelenül szerető Isten döntö a keresztyén ember világszemlélete számára. A dolgozó ember etikai igénye ettől az abszolútumtól függ — nem csak az egyéntől és nem csak a társadalomtól. Mindkettő fölött áll a Feltétlen, aki Jézusban elérte az embert, és akihez csak a bizalommal teli hitben ragaszkodhatunk. A világgal szembeni bizalom egyben az Istenbe vetett bizalmat is jelenti és igazán bízni csak az tud, aki átélte, vagy átéli Isten mentő szeretetét.

A keresztyén etika ezen az alapon állva segíthet a lelkipásztori szolgálat gyakorlatában. Hozzásegíthetjük ugyanis egyháztagjainkat a szélesebb körű felelősség felismerésére és vállalására. Az etika azonban nem old meg feladatot senki helyett, csupán elvezethet a gyakorlathoz. A keresztyén etika nem stratégia és nem taktika, hanem bemutatja az embert és világot szerető Isten gondviselő hatalmát.

A munkatársi közösség keresztyén értelmezését csak akkor értjük meg igazán, ha helyesen látjuk Isten világmegváltó munkájában az individuum és a társadalom kapcsolatát.

W. Kreck átfogó etika-tankönyve külön fejezetben mutat rá arra, hogy a keresztyén egyház történetében felfedezhető, sőt, domináló az individuális szemlélet és ez alól a lutheranizmus sem kivétel, különös-képp kezdeti szakaszában.⁶ A modern nyugati teológiai etikát pedig úgy látja, mint amely ezen tradíció hatása alatt állva még mindig tanácsatlanul áll bizonyos társadalmi kérdésekkel szemben. Kreck többször is hivatkozik H. J. Iwand gondolataira: „Az egyház csupán arra szorítkozott, hogy tanítását védelmezze; visszahúzódott egy bevehetetlen várba, de itt éhhálálra van ítélve. A nyilvános élet, mint olyan, a maga felvetődő

kérdéseivel... messze kívül maradt mindazon, ahová az egyház szava eljutott.”⁷

E mondat kimondása óta sok minden megváltozott és ma is változóban van. Az egyházak egyre inkább észreveszik a társadalom kérdéseit, a teológia egyre nyitottabbá válik, de még hosszú út áll előttünk. Nem látnánk világosan a problémát, ha azt gondolnánk, hogy az említett kérdés csak az individuális előnyökre épülő kapitalista társadalom egyházaiban van jelen ma is. Sajnos, a mi szocialista országunkban is nagyon gyakran találkozunk az individuális életszemlélettel. Talán semmi sem konzerválódott annyira az emberek tudatában, mint az évtizedekkel ezelőtti egyházak konzervatizmusa és tradicionalizmusa.

Jézus igehirdetésének, az apostolok bizonyágtévesésének és az őskeresztény gyülekezeti közösségeknek mégis voltak szociális következményei. Jézus soha nem tett különbséget az ember hivatali és magánélete között — ő az embert nem részleteiben, különféle arculataival látja, hanem egészében véve, mélyen és valóságosan. Jézus a teljes és valóságos arcot mutató embert szólítja meg ma is.

A bűn által megromlott közösségek, így a munkatársi közösség arculatának megváltoztatását Isten az egyes ember megváltásával kezdi, de úgy, hogy az egyént visszahelyezi felebarátai közé és szolgálatba állítja. Jézus is így indított el minden meggyógyított beteget oda, ahol addig élt és dolgozott. Az ember visszakapja szabadságát és méltóságát Krisztusban, de ennek a szabadságnak és ennek az emberi méltóságnak a területe a világ, a közösség. Az emberiség nagy „gyakorlati etikusai”, Pestalozzi, Schweitzer, Gandhi, Martin Luther King, Theresa anya és a gyakorlati kereszténység névtelen, de nélkülözhetetlen ezrei bizonyítják, hogy az erkölcsi jó megvalósítása az embert mindig a közösségbe vezeti. Nagyon fontos kérdés, hogy kire és mire figyel az ember, honnan várja a döntő indítást az éthoszának kialakításában. A keresztény ember a döntő indítást Jézusban látja.

5. *Theonómia, mint szolgálat*

Hozzánk Isten Jézusban jött a legközelebb, aki értünk való szenvedésével, halálával és feltámadásával áthatja, átformálja és újjáteremti az emberi kapcsolatokat, közösségeket. Az ő közénk hozott üzenete átalakítja az Ádám-arcú közösséget a saját ábrázatához hasonlóra.⁸

A munkaközösség theonómiaja is a diakónia, éppúgy, mint az egész élet. Tökéletes munkaközösség, „keresztény” munkaközösség a mai szekuláris humanizmus korában is éppoly elképzelhetetlen, mint volt a történelem bármely szakaszában. A keresztény ember feladata a só és világítás szolgálata a világban és a közösségben, ahol él és dolgozik. Kicsivé lenni az uralkodás vágya helyett, az emberszerető, bünt megbocsátó Isten törvényének apostolaiként szolgálni a nem mindig tökéletes közösségben. Egy emberen nagyon sok múlik a munkatársak között — egyetlen jó munkatárs viselkedésén, szavain, de sok esetben talán még a hallgatásán is. Sónak lenni és világítani nem mindig az első helyről kell, néha éppen az utolsóról. Felismerni a szűk és tág értelemben vett munkaközösségen belül az ember szolgálatát és vállalni azt — ez a theonómia a munkatársi közösségben. Theonómia — emberi bizonyága annak, hogy az alázat, a becsület és az emberszerető szolgálata a munkatársak között szentebb és magasztosabb cél minden más gyorsan tovatűnő emberi diadalnál.

A diakóniai teológia alapvető iránya a gyakorlat, ahová Isten vezet bennünket. A Jézus által megváltott ember munkája értékesé válik a leggyengébbek szerszámával végezve is és biztos alapja lehet egy boldog emberi jövőnek, ha alávetjük magunkat a munkatársi közösség kettős távlatában élénk táruló isteni feladatnak, az embertárs szolgálatának. Nem merev törvényszerűségekkel, nem elvekkel, hanem a változó szituációkban változó módon mindig a szeretet diakóniájában kell igazi közösséggé edződni a munkatársi közösségnek. A Krisztus-arc vonásait sohasem látványos módon a nagy tömeg, mindig a tömegben élő névtelenek, kicsik és alázatosak rajzolják rá egész életükön át végzett szolgálattal az emberi közösségek ábrázatára.

Zügn Tamás

JEGYZETEK:

1. Biblikus Teológiai Szótár — Róma, 1975. 954. old.
2. Hans Küng: Christ sein — München, 1974. 300. old.
3. Vö. uo. 301—306. old.
4. Uo. 301. old.
5. Uo. 650—656. old.
6. W. Kreck: Grundfragen christlicher Ethik — München, 1975. 204. old.
7. Uo. 205. old.
8. Fehér Károly homiletikai előkészítője — LP 1980. november, 696—697. old.

Az ifjúság beépítése a gyülekezet közösségébe

Mindannyiunk gondja és szívügye ez a feladat. Nincs olyan típusú gyülekezet, amelyet ne érintene. Tengernyi a problémánk ezzel kapcsolatban és itt-ott akad öröm is. Ezért első renden néhány jellegzetes gondot körvonalazunk. Aztán el kell gondolkodnunk azon, milyen egy elfogadható ifjúsági kör, milyen feladatokat képes ellátni, mit tud nyújtani a gyülekezetnek. Végül pedig az ugyancsak fontos kérdés következik, hogyan válhat a felnőtt gyülekezet megtartó erővé az ifjúság számára.

1. Gondok, amelyek megoldásra várnak

a) A szekularizáció erősödése

Ennek a jól ismert, világszerte egyformán égető gondnak egyetlen vonatkozását említjük csupán. A hetvenes évekkel a szekularizáció szempontjából is lezárult a forrongó évtized. Napjainkban más formában, kicsit „csöndesebben” jelentkezik ez a folyamat. A legnagyobb gondot ezen a téren ma az okozza, hogy a szabadidő lényeges megnövekedése szekularizációs robbanást eredményezett. Épp eleget küszködünk azzal, hogy tavasztól őszig hétvégén jóformán kiürülnek a városok. Nagyon kicsire zsugorodik az az idő, amikor gyerekekkel, fiatalokkal érdemben tudunk foglalkozni. Amikor nagyjából rendszeresen elérjük a hozzánk tartozó csoportokat: Ebben a robbanásban nemcsak a hétvégi szabadidő játszik szerepet, hanem a többlet szabadidő is. Az árral szemben úszás sikertelen próbálkozásnak tűnik, hogy az egyház épp tagjainak programokkal teli szabadidejére épít. A kialakult új helyzethez nem találtunk

még formát. Nem alkalmazkodtunk még ahhoz a már kialakult módhoz, ahogyan az emberek ma a szabadidejüket, a hétvégét töltik. Komoly átgondolásra, megoldásra váró feladat ez.

b) *Megváltozott életkörülmények*

A falusi gyülekezetek rajtuk kívül álló okok miatt elveszítik a megkonfirmált fiatalok nagy részét. Kétségtelen tény, változtatni nem lehet rajta, hogy a falun élő fiatalok életformája gyökeresen megváltozott. Az általános iskola elvégzése után gyakorlatilag eltűnnek a faluból, legalábbis a gyülekezet hatóköréből. Ha továbbtanulnak, városba kerülnek. S ha dolgozni kezdenek, legjobb esetben is ingáznak. Amennyire ritka vagy elenyésző százalékban volt ez jellemző régebben, annyira általános napjainkban. A faluközösség lényegében felbomlott. Ha vasárnaponként el is jönnek néha a fiatalok istentiszteletre, az teljesen reménytelen próbálkozásnak tűnik, hogy hétközi bibliaórára, ifjúsági órára össze lehessen őket gyűjteni.

A megoldás: beépülni az illetékes városi gyülekezetbe, ahol tanulnak, illetve dolgoznak a fiatalok. Saját tapasztalatunk, hogy alig-alig sikerül ezen a téren valamit elérnie a városi gyülekezetnek. Vendégként még bejönnek, illetve benn maradnak a fiatalok iskola vagy munka után, de a rendszeresség megoldhatatlannak látszik. Ritkán fordul elő sajnos, hogy egy-egy vidéki fiatal igazán beépül gyülekezetünk ifjúsági körébe.

Ezen a kérdésen komolyan el kell gondolkodnia falusi és városi gyülekezetnek egyformán. Az imént körvonalazott helyzet ugyanis annyira általános képletté vált, hogy hozzá gyülekezeti munkánkknak alkalmazkodnia kell. A megfelelő megoldást meg kell találnunk.

2. *Az ifjúság beépítése a gyülekezet közösségébe*

Ezt a címet, vele együtt a tanulmány címét is nagyon jól kell értenünk. Ellenkező esetben ugyanis egészen elhibázott az alapállásunk. Nem szabad úgy tekintenünk az ifjúságra, mint valami kívülálló, beépítésre váró közegre. Az ifjúság ugyanis szerves része a gyülekezetnek, az egyháznak. Pontosan úgy, mint a felnőttek vagy akár a legidősebb gyülekezeti tagok. Nem döntő ugyanis a korkülönbség vagy az eltérő gondolkodásmód. A döntő egy közös jegy, amellyel rendelkezik öreg és fiatal. Egy Istentől kapott ajándék, amely a gyülekezet tagjává teszi a felnőttet és a gyereket egyformán. Ez a jegy természetesen a keresztség. Lelkész és gyülekezet nem tekinthet másként a megkeresztelt fiatalokra, csak úgy, mint a gyülekezet egyenrangú alkotó elemeire, mint az egyház tagjaira. Ha pedig így tekint rájuk, akkor feladata korántsem a beépítés, hanem a gyülekezeti tagság, a Jézushoz tartozás tudatosítása és elmélyítése. S ez nem kis különbség.

Amikor tehát megkeresztelt gyerekeket, fiatalokat keresünk fel, szólítjuk meg őket Isten igéjével, akkor nem mint idegenekhez, kívülállókhoz, megnyerésre várókhöz kopogtatunk, hanem hozzánk tartozó, ránk bízott emberekhez. Az egyház sohasem egy körülhatárolhatóan körből gyűjti az ifjúságot, hanem a megkeresztelt gyerekek köréből. Ennek a megállapításnak a háttérében két dolgot egészen tisztán kell látnunk. Az egyik Jézus missziói parancsa, amely természetesen nemcsak a megkeresztelés aktusára vonatkozik, hanem arra is, hogy a gyülekezet köteles gondját viselni megkeresztelt gyermekeinek, fiataljainak. Erre Jézustól kapott, világos, félreérthetetlen parancsunk van. A háttér másik alkotó

eleme a szülők döntése. Az a tény, hogy annak idején, az illető gyerek megkeresztelése legalább az egyik szülő kívánságára, döntése alapján történt. Nem utalunk itt a „Vállaljátok-e...” kezdetű kérdésre. Annak ugyanis valamiféle számonkérésére az egyháznak nincs joga s az profiljába sehogyan sem illik. Csupán arra a diakóniai elemre gondolunk, hogy jó dolog emlékeztetni a szülőket döntésükre. Esetleg segítséget nyújtani az egyik (a gyülekezethez tartozó) szülőnek gyermeke keresztyén emberré nevelésében.

Hogyan tartuk a kapcsolatot a megkeresztelt gyermekekkel és fiatalokkal, erre lehetőségünk van és kötelességünk is! Ez nem számít különösebb megnyerésnek vagy misszióknak, csupán a ránk bízottakról való gondoskodásnak. Óhatatlanul kapcsolódik hozzá viszont egy missziói elem. A gyerek és a fiatal csoportban élő ember, rengeteg különféle baráti szállal. Ezek következményeként minden ifjúsági körben vagy gyerekbibliáórán előfordulnak „vendégek”. Barátok, barátnők, rokon gyerekek, akik vagy más felekezethez tartoznak, vagy — s ez egyre gyakoribb — nincsenek megkeresztelve. Ha valamilyen módon hozzáink kötődnek — természetesen első renden az utóbbiak — akkor ez esetleges beépítési vagy missziói munkát jelent a bibliakör vezetőjének is és az érintett gyermeknek is.

Úgy gondolom, ilyesfajta a helyes alapállás a gyerekekkel és fiatalokkal kapcsolatban. S ez nem csupán elvi döntés, mert meghatározza közeledésünk, velük való kapcsolatunk módját, hangvételét, egész töltesét. A gyakorlatból persze tudjuk, hogy ez nem ilyen egyszerű. Sok-sok ellenállásba ütközik pl. épp a szülők részéről. Akik hajdani döntésüket vagy a család szelíd kényszerére hozták meg, vagy megbánták időközben és igyekeznek elfelejteni, vagy pedig féltik gyermekeiket a kettős nevelés veszedelmétől, esetleg iskolai gondoktól. Maradjunk mint leggyakoribbnál az utolsó lehetőségnél! A szülők alaptalan aggodalmát nem minden esetben oszlatjuk el Alkotmányunk megfelelő cikkelyére való hivatkozással. S valljuk meg, ez nem is oldja meg gyökerében a problémákat. Nézetem szerint itt ismét csak a fenti alapelv nyújt segítő kezecskét. Az a kiindulópont ti., hogy mi gyermekeinket korántsem egy új, sose próbált közösségbe akarjuk hívni s vele gondok özönét a nyakukba zúdtítani. Csupán sajátjukká szeretnénk tenni (vagy ebben inkább segíteni) azt a döntést, ami korábban fölöttünk hangzott el rájuk nézve, egyrészt szüleik döntése, másrészt Isten megelőző szeretete folytán. Ez pedig korántsem hitelvi döntést jelent csupán. Annál sokkal többet. Keresztyén életformát jelent, aktív szolgálatot, amelynek területe végtelenül tág (mint azt egy későbbi pontban körvonalazni igyekszünk), s amely meglepő módon kerül párhuzamba minden jó, minden egészséges társadalmi, illetve iskolai kezdeményezéssel. Amely megbecsülést szerez, könnyebb és jobb beilleszkedésre ad lehetőséget a fiatalok számára jelenlegi környezetükben, később pedig felelős, teherbíró becsületes felnőttekké érlelheti őket, illetve ebben a folyamatban igen komoly segítséget nyújt.

3. Ifjúság a gyülekezetben

Melyek a legkézenfekvőbb feladataink azokkal a fiatalokkal, akik megkeresztelt emberekként ténylegesen benne élnek a gyülekezetben, részt vesznek annak alkalmain, akikben elkezdődött a keresztyén emberré érés folyamata?

Nem véletlenül került a fejezet fölé ez a cím: ifjúság a gyülekezetben. Azt jelenti ez a mondat, hogy nem „a gyülekezet mellett”. Sajnos

nem ritka jelenség az utóbbi. Olyan ifjúsági kör, amely eleven és életrel-
való önmagában, de nehezen lehet a gyülekezet ifjúságának nevezni.
Egyszerűen azért, mert gyülekezetet képeznek a gyülekezetben. Izolált,
zárt kört. Szép számmal vesznek részt az ifjúsági órákon. Kitűnően érzik
magukat. Jókat beszélgetnek, nagyokat járnak el hozzájuk. Esetleg közösen imá-
dognak is. De számukra ennyi a gyülekezet. Fogalmuk sincs, hogy fest
a vasárnap délelőtti istentisztelet. Ott ugyanis elvétve sem jelennek meg.
Nem tudják, mit keres 5—6 férfi munkásruhában a templom körül. Nem
érdeklí öket, a kicsik vajon hányan járnak a saját bibliakörükbe. Egy-
házmegye? Netán Lutheránus Világszövetség? Vadidegen fogalmak szá-
mukra. Kételkedem abban, hogy csak gyülekezetük és egyházuk irányá-
ban ilyen közönyösek. Nagy a valószínűsége, hogy zárt ajtók és ablakok
mögött élnek. A „világ zaja” nemigen jut el hozzájuk. Akik a saját gyü-
lekezetükkel nem vállalnak közösséget, ugyan hogyan vállalnának ha-
zájukkal, népükkel s az emberekkel általában?

Nyilván ném ezzel a céllal kopogtatunk be családokhoz, gyerekeiket
ifjúsági körbe hívogatva.

Mit tehetünk ez ellen a figyelmen kívül nem hagyható hiba ellen? Ho-
gyan lehet gyógyítani ezt a betegséget? Milyen alapvető feladataink
vannak, ha tudatos keresztyén embereket, érett és felelős gyülekezeti,
illetve egyháztagokat akarunk nevelni?

a) *A csoportmunka kívánczik első helyre a tennivalók sorában.*
A csoportmunka a kohó. Itt formálódnak a ránk bízott fiatalok. Egész-
séges csoportmunka egészséges fiatalokat bocsát szárnra. S' ahol baj
van, ott a bajok valószínűleg a csoportmunkánál kezdődnek.

Az a legfőbb kérdés, milyen kérdésekkel foglalkozunk az ifjúsági órá-
kon. Nagyon fontos a témaválasztás. Annál is inkább, mert számolnunk
kell azzal, hogy azok a fiatalok, akiket elérünk, elfoglalt, sőt legtöbb
esetben túlterhelt emberek. Ha — nem ritkán áldozat árán — időt sza-
kítanak arra, hogy rendszeresen látogassák az ifjúsági órákat, olyan
programot és színvonalat kell biztosítanunk, hogy mindenki számára
megérje a ráfordított időt és energiát. Olyan témát kell választanunk,
ami érdekli a fiatalokat. Ezen a ponton két hibától kell óvniuk egymást
és önmagukat. Az egyik az elvont teológizálás vagy prédikálás. A másik
pedig izgalmas vagy érdekes előadások sora, amelyeknek azonban kevés
köze van keresztyén hitünkhöz és életünkhöz. A helyes út valahol ott
mutakozik, ahol nincsen olyan téma, amely sorra ne kerülhetne, de speci-
álisan keresztyén szemszögből nézve, keresztyén következtetéseket le-
vonva. Üres prédikációra senkinek sincs szüksége. Színvonalas előadá-
sokat pedig tipikusan keresztyén veret nélkül bárhol megkap az ifjúság.
Nekünk a sajátos keresztyén mondanivalót kell adnunk életünk bár-
mely apró vagy nagy horderejű ügyével kapcsolatban.

Még egy fontos, tartalmi vonatkozású feladatot kell ezen a ponton
megemlítenünk. A bibliaismeret kérdését. Úgy gondolom, valamennyi
ifjúsági kör közös gondja a fiatalok szegényes bibliaismerete. Okai külön
témát képeznek, a pótlás viszont ránk vár. Éppen a szegényes bibliais-
meret miatt nem kezelhetjük úgy a Bibliát, mint valami áhítatos köny-
vet. Mint Isten üzenetének hordozóját kell megismertetnünk a fiatalok-
kal. Akkor közelítjük meg a célunkat, ha átfogó bibliaismeretet tudunk
adni. Ha annak mutatjuk be a Bibliát, ami valójában: Isten üzenete,
amelyet emberek közvetítenek. Kialakulás és történet, tartalmi vonat-
kozások és nekünk szóló evangélium mind a mi témánk, ha kezünkbe
vesszük a Bibliát. Egyik szempont sem elhanyagolható, különben vagy

elkerülhető törés veszélyének szolgáltatójuk ki a fiatalokat, vagy pedig nem hallják meg Isten szeretetének nekik címzett szavait.

b) Hogy a fiatalokat tudatos gyülekezeti tagokká neveljük, ennek az útnak igen fontos állomása az *istentiszteleteken való részvétel*. Ez az igény elvből természetesen tűnik, a gyakorlatban azonban messze nem. Itt pedig nemcsak a fentebb említett egészségtelen, gyülekezet mellett élő ifjúsági körőről van szó. Általános tapasztalat, hogy a fiatalok idegenkednek az istentiszteleti formától, illetve az istentiszteleten való részvételtől. Valljuk meg, hogy ez nem egészen érthetetlen dolog. Mert a ma országsszerte gyakorlatban levő énekesverses istentiszteleti rend nem áll közel a fiatalokhoz. Ennek egyik oka sajnálatos módon egyházi énekeink ismeretének ijesztő hiánya. Itt ismét feladatunk a pótlás.

Az istentiszteleti élet jelentőségét és szépségét ismertessük meg az ifjakkal. Nem valószínű ugyanis, hogy szívesen vesznek részt rajta addig, amíg lelkes és kántor kétszemélyes produkciójának tekintik, abszolút csúcsponton a prédikációval mint egyetlen igazán fontos elemmel. A többi pedig akár elhanyagolható, fölösleges töltelékanyagként tartják. Tipikusan tanítói feladat, hogy felismertessük velük, az istentisztelet esemény. Olyan esemény, ahol Isten szolgál a gyülekezetnek. S amelynek épp ezért a lehető legszebbnek, legrendezettebbnek és legünneplényesebbnek kell lennie. Olyan esemény, amely sok ember együttműködésének eredménye. Amelyet meg kell rendezni, tartalmához méltóvá kell tenni. Ehhez elsősorban (a jószándék és aktivitás mellett) ismerni kell magát a liturgiát. Tudni kell, mi miért hangzik el épp azon a helyen és abban a formában, ahogyan elhangzik. Miért szükséges, miért nélkülözhetetlen. Óriási segítséget nyújthat számunkra ebben a feladatban az ifjúság kétségtelen érdeklődése az egyházi zene, közelebről éppen a misék iránt. Segítségükkel sokkal könnyebben, érthetőbben és talán eredményesebben tudjuk elvégezni ezt a fontos tanítást.

Mint minden tanításban, úgy ebben is kulcsfontosságú szerepe van a gyakorlatnak, az istentisztelethez „szoktatásnak”. Több gyülekezet jól bevált gyakorlata ezen a téren az ifjúsági istentisztelet. Ez természetesen nem jelenti (nem szabad, hogy jelentse) a rend ok nélküli felborítását és ismeretlen, megalapozatlan új formák bevezetését. Gyakorlatunk szerint három dolgot jelent. Egy az ifjúság számára könnyebben elfogadható, érthetőbb, szimpatikusabb istentiszteleti formát. Csoportok találkozását. Nálunk mind a gyermek, mind pedig az ifjúsági munka több csoportban folyik. A csoportok találkozására, megismerkedésére, közös élmények szerzésére, vagyis összekötő kapocs kialakulására kitűnően alkalmas az ifjúsági istentisztelet. Hozzátezzük még azt, hogy nem fiatalok számára fenntartott, külön alkalomról van szó, hanem olyan istentiszteletéről, amelyen többnyire fiatalok, ám minden korosztály bátran részt vehet. S a harmadik: ezeket az istentiszteleteket általában havonta tartják. Ilyen időközönként könnyebb összeszedni a fiatalokat, főként ha tudják, ez az alkalom az övék, úgy létszámáért, mind minőségéért ők maguk viselik a felelősséget.

c) Végül beszélnünk kell a *szolgálatban való részvételről*. Ez a meghatározás nagyon széles területet jelez. Meg se próbálhatjuk bejárni. Ezért csak két vonatkozását említjük meg. Azt a kettőt, ami témánk szempontjából talán a legfontosabb. Az egyik a tényleges gyülekezeti szolgálat. Tudatos gyülekezeti taggá ugyanis nem elvek, meggyőződések, megszerzett ismeretanyag s nem is önmagában a hit teszi a fiatal. Sokkal inkább az, ha aktívan részt vesz a gyülekezet szolgálatában. Ennek skálája pedig elmondhatatlanul sokszínű. Van gyerekbibliaóra, amelyet

nem feltétlenül a lelkésznek vagy feleségének kell vezetnie. Van kórus, amely akkor az igazi, ha sok fiatal tagja van. Vannak gyülekezeti estek, amelyeken nem feltétlenül egy-két fiatal kell „szavaltatnunk”. Lehet a műsor gozdája, összeállítója és kivitelezője az egész ifjúsági csoport. Gyülekezetünkben van olyan gyermekmunka, amelynek keretében minden megkeresztelt gyereket legalább évente egyszer, a születésnapján meglátogat a gyülekezet egy képviselője. Nemcsak nyugdíjasok számára fenntartott szolgálat ez! Vannak szeretetotthonok és vannak szociális otthonok, ahova szabad bekopogtatni jó szóval, virággal, süteménnyel, de üres kézzel is, ünnep közeledtén, de hétköznap délután is. Vannak a gyülekezetben, a városban vagy faluban egyedül élő öregek. S ezzel már a második területre jutottunk. Általában van a városnak ún. házi gondozó szolgálata. Mindig munkaerőhiánnyal küzd. A baj legtöbbször nem is az öregek körüli nehéz vagy szaktudást igénylő ápolási munka terén adódik, hanem apróságokban. Valakinek be kell vásárolnia, az ebédet el kell vinnie, egy kis felolvasás, félórás séta — nem nagy dolgok. Iskolások is el tudják végezni. Ez pedig csak egyetlen vékony szelet annak, amit keresztyén, azaz szolgáló életstílusnak nevezünk. Ez az a pont, ahol szülői, esetleges nevelői kétélyek feltétlenül elnémulnak. Hiszen itt nyilvánvaló, hogy nem bigott, elvakult vallásos embereket nevelünk, hanem olyan keresztyéneket, akik mind a saját munkájukban való helytállás, mind a másokért vállalt felelősség vonatkozásában a társadalom javát alkotják.

4. Gyülekezet az ifjúságért

Nem azért ez az utolsó alcímünk, hogy az érem másik oldalára is vessünk egy pillantást. Hanem azért, mert a gyülekezet ifjúsága fiatal emberek csoportja, akik a felnőttek részéről (szülő és gyülekezet) megértést, segítséget, szeretetet, gondoskodást igényelnek. Szükségük van rá. Ismét csak arra van módunk, hogy néhány vonását jelöljük meg ennek a sokrétű feladatnak.

Példa nélkül nem megy. Ismerjük azt a törvényszerűséget, hogy a fiatal lázad bár minden ellen, amit szüleinél, felnőtteknél lát, tudattalanul azonban akkor is utánoz. Mérhetetlen feladatot ró ez a tény az ifjúságot körülvevő egész felnőtt társadalomra. Szolgálatban álló gyülekezetnek van szolgáló ifjúsága. A szülők első feladata pedig, hogy megértésük és maguk is gyakorolják azt, amit mi a ránk bízott fiatalok nevelésénél célbaveszünk. Hiszen a család egyebek mellett szolgálati közösség is.

Az ifjúság segítséget és támogatást vár a felnőttektől. Ez pedig nem jelent kritika nélküli, igénytelen, olcsó szeretetet. Hogy fejlődése emberileg biztosított legyen, magasra kell állítani az ifjúság számára a mércét. Nem szereti az a gyülekezet a fiataljait, aki mindent, fenntartás nélkül elfogad. Selejtet is, olcsó holmit is. Rosszul szereti a gyerekeit az a szülő, aki finoman és szeretettel nem figyelmezteti a hibákra. Ez a támogatás egyik vetülete. A másik pedig a konkrét segítségnyújtás. Számolnunk kell azzal (az okos felnőtt számol is), hogy a keresztyén életforma gyakorlása hallatlan érlelődési lehetőséget biztosít a fiatalok számára, emellett azonban kudarckokat, sikertelenségeket, kifejezett szenvedési motívumot is tartalmaz. Bátorítás, jó szó, tanács mellett ezen a fronton egyes számú kötelesség az ifjúságért való imádkozás egészen az istentisztelet öku-
menikus imádságának kérésorozatáig terjedően. Védelem, megértés, támogatás, imádság — nagyon sok feladat, s mégis csak egy kis része annak, amellyel szülőnek és felnőtt gyülekezetnek hordoznia kell gyerme-

keit, ifjúságát. Hogy az ifjúság benne éljen a gyülekezetben tudatosan és felelősen, annak érdekében emberileg a felnőttek (szülők, gyülekezet, lelkész közössége) végezhetik el a munka nagy részét. Akik pedig ténylegesen hordozzák a rájuk bízottakat, azok tudják valóban, mennyire igaz, hogy az érlelődést, a növekedést, a beépülést és formálódást Isten végzi.

Szabóné Mátrai Marianna

Magányos a közösségben

A közösség ajándék és feladat. Ez sorozatunk központi témája. A közösséget Istentől kapott ajándéknak tudjuk, de a feladat is Tőle való. Tőle kaptuk életünket, Ő az ember Teremtője. Ő az, aki tudta, hogy „nem jó az embernek egyedül lenni” (1Móz 2,18). Ő az, aki éppen ezért segítőtársat adott, ad az embernek. Az Isten teremtette ember közösségi lény. Nem tud magában élni. Isten nem egyszerűen társat adott, hanem segítőtársat. S itt látszik meg a feladat. Ajándék a segítség, de feladat is. Hiszen arra teremtettünk, hogy közösségben éljünk Istennel és társainkkal, egymás segítőtársai legyünk, segítő szeretetben építsük a közösséget.

Miért él a közösségre teremtett ember sok esetben mégis magányosan, egyedül, magárahagyottan? Miért vannak, miért lehetnek magányosak, még közösségben is?

A magányosság nem csupán mai betegség. Mióta ember él a földön, hányan és hányan elmondhatták azt, amit a bethesdai beteg mondott Jézusnak: „Uram, nincs emberem” (Jn 5,7). Hányunk mellől hiányzik ma is ilyen segítőtárs. Akik nélkül bénák, tehetetlenek, fél-emberek vagyunk. Nem minden rászorulóhoz jut el az a bizonyos harmadik ember — az irgalmas samaritánus.

Kevesek mondhatták — mondhatják el azt, amit az a béna ember élt át, akit úgy vittek el Jézushoz hordágyon, s minden áron, még a tető megbontása útján is, segíteni akartak a rászorulón. Ez a béna elmondhatta: „volt embere”. Volt, aki hordozza, vigye, gyógyuláshoz segítse.

A magányosság, elmagányosodás nem divatos beszédtema, hanem egyre növekedő és egyre inkább nyomasztó valósága az emberiségnek. Emberek sokasága él magányosan. Független ez kortól, nemtől, fajtól, társadalomtól.

Nem „Robinson”-életről van szó, ilyen ma nem létezik. Jellemzőbb a csoportos élet. A magányosság klasszikus helyéről, a tanyáról beköltöznek a falvakba. A kis települések sorra szűnnek meg, mert az emberek a városokba települnek be. A nagyvárosok mammut-városokká fejlődnek. Emberek „egymás hegyén, hátán” élnek mégis magányosan. Magukra maradva a tömegben.

Nem kell messze mennünk, hogy találkozzunk ilyenekkel. Tele van velük gyülekezetünk, környezetünk, munka- és lakóhelyünk. Újságcikkek, rádió- és televízióműsorok tanúskodnak az egyre növekvő elmagányosodásról.

Megdöbbenve hallgatom alkalomról alkalomra Szilágyi János „Halló, itt vagyok” című műsorát. Számtalan olyan ember telefonál a műsorvezetőnek, aki csak azt szeretné, ha meghallgatnák, mert nincs senkije. Néhány hete egy díjbeszedő nő hívta fel Szilágyi Jánost. Azokról a megrendítő élményekről beszélt, amelyeket munkája során élt át. Esetekről,

melyek a magányosság mintapéldái. Emberekről, akiket több nappal haláluk után találtak meg lakásukban, mert nem volt, aki rájuk nyissa az ajtót.

A budapesti „Lelki elsősegély” telefon szolgálatot jelentős többségben olyan magányos emberek hívják, akik végtépp elkeserednek az egyedülléttől. Tudjuk, hogy Magyarországon elsők között van a legtöbb öngyilkost számláló országok között. Magányos idősök és fiatalok, társra nem találók végeznek önmagukkal, mert nem bírják tovább. Jelentős az öregkori öngyilkosságok száma, mely egyértelműen beszél a magányosság negatív hatásáról.

Az Alkoholizmus Elleni Országos Bizottság kis prospektusban ismertette az 1980-as statisztikát. Megdöbbentő adatok: Magyarországon egy fő átlagosan évi 132 liter szeszes italt iszik. Ez 11,5 liter 100%-os alkoholt jelent... Tudjuk, hogy az alkoholisták jelentős része a magányosság elől menekül az alkohol mámorába, hiszen a kocsmában nincs egyedül, ott vannak a „szesztestvérek”.

Fiatalok furcsálva nézik az utcán sétáló öregeket, akik kutyájukkal „beszélgetnek”. Belvárosi bérházakban nem ritka látvány a macskájával „társalgó” idős asszony. Megmosolyogjuk őket, pedig nem szenilitásról van szó, hanem a magány szomorú állapotáról. Egyetlen hozzátartozójuk az a macska, vagy kutya.

Tizenévesek százai vagy ezrei nem azért menekülnek a popkoncertek hangorkánjába, hogy ne gondoljanak a magányra? Addig sincsenek egyedül, ha más nem, legalább a „látszat-közösség” körülveszi őket. Hányan nem mernek csöndben lenni azért, mert akkor észreveszik, hogy egyedül vannak!

Sokan futnak az egyedüllét elől a személytelen, embertelen, tartalom nélküli szexualitásba, önmagukat csapva be, hiszen ott élik át igazán magányosságukat.

Szép számmal élnek Magyarországon otthonuktól távol, esetleg több száz kilométerre dolgozó emberek. Haza csak hetenként, kéthetente jutnak. Barátra, társra ritkán találnak. Filmek, írások, szociográfiák tucatja mutatja, hova jutnak a magányos emberek.

Folytathatnám újsághirdetésben társat keresőkről, csövesekről, naroktikumokkal élőkről. Csak körül kell nézni az életben, s megdöbbentő, ijesztő eseteket lát az ember.

Hol a hiba?

Magányosok — közösségben. Létezésük tény. Számuk nem csökken, inkább növekszik. Mi ennek az oka? Ki a hibás? Az az ember, aki egyedül van, s nem tud beilleszkedni a közösségbe, vagy nem is próbálja életének e nagy gondját megoldani, mert már belefásult? Az a közösség, amely nem figyel az egyedülállókra, vagy nem tud befogadni új embert? Ki a hibás, mi az elmagányosodás oka?

a) *Az egyén.* Sokan szenvednek úgy a magánytól, hogy annak önmaguk az okai. A hiba az ön készülékében van — mondhatnánk a reklám szavaival. Az egyik ok lehet a hozzátartozók elhalálása. Akik a segítő-társat, közösséget jelentették, már nem élnek... Új barátok, társak, ismerősök szerzésére már nincs erő. Ezek a múltba merengő emberek, akik nem tudnak túllépni a múlt emlékein. Begubóznak, „tűskéssé” válnak, elzárkóznak minden újtól. Társat legföljebb a temetőben, a szomszéd sírt gondozóban találnak.

A válasz. Hány ember magányosságának oka! Megszakadtak az eddigi kapcsolatok, nem jó többé a volt házastárssal közös ismerősöket, baráti köröket látogatni.

Sokaknak a gyermekek jelentik az életet, a mozgást az otthonukban, s nem készülnek fel a „kiröpülő” gyermek után keletkező űr kitöltésére. Kevesebb az elfoglaltság, a gond, a tennivaló. A gyermeknevelés miatt nem értek rá társaságot, barátokat szerezni, s most már késő. A gyermekek elmentek, s a szülők magukra maradtak.

Mai jelenség a feszült, megállni nem tudó élet. Napi nyolc óra munka, másodállás, hétvégén „fusizás” vagy házépítés. Szüntelen robot — emberi kapcsolatok nélkül. Negyven-ötven éves korukra belerokkannak. S a legnagyobb baj, hogy nemcsak fizikai erejük nincs, hanem az emberi, lelki támasz is hiányzik. Szép az új ház, jó az új gépkocsi, de az alkalmi társak elmaradtak, üres a ház, nincs kivel megosztani a gondot.

Korunk nem kis idegi megterhelése sokakat alkalmazkodásképtelenné tesz. Nem bírja elviselni mások közelségét, vagy eltérő gondolkodásmódját. Nem tud, nem akar időt szánni a másira, pedig az emberi kapcsolat időigényes.

Végül nem szabad elfelejtenünk azt, hogy számos ember magányosságának háttérében a csalódás áll. Csalódott olyan emberekben, akikben megbízott, akikre számított, akiket barátjának hitt. A csalódás pedig cinikussá, új kapcsolat teremtésére képtelenné teheti az embert.

b) *Hiba a közösségben.* Természetesen egyoldalúan néznénk a helyzetet akkor, ha a magányosság okát mindig az egyénben keresnénk. A hiba az egyént körülvevő közösségben is lehet. Abban a közösségben, melynek felszínesen tagja az egyedülálló ember. A tömegben elvesz az egy ember, s ha sem az egyén, sem a közösség nem tesz azért, hogy a magány megszűnjön, mindegy, hányan veszik körül fizikailag, lelkileg mégis egyedül marad.

Az egyik ilyen közösségi hiba a zártság. Egy adott emberi kör bezárul, s már nem tud újat befogadni. Hányszor hibája ez gyülekezeteinknek, bibliaírárs csoportjainknak! S ha az illető nem aktív, sohasem tud bekerülni a körön belül.

Sok közösség érdeken alapul. Ezek általában „önző” közösségek. Senkit nem tűrnek meg körükben, aki máshogy gondolkodik, más érdeket képvisel, hiszen saját érdekét nézi csupán.

Nem egy esetben kulturális, korbeli, körülménybeli különbségek építenek elválasztó falakat emberek közé, s olyanok, kik segíthetnek egymást, a maguk falai közé zárva egyedül élnek.

Sokszor az első pillanat negatív benyomása miatt reked ki valaki a közösségből. Mivel először nem tűnt szimpatikusnak, megnyerőnek a csoporthoz közeledő egyén, később sem fogadják be.

Több olyan közösséggel találkoztam már, ahol minden feltétel meg volt arra, hogy bárki bekerüljön: nyitottság, rugalmasság, jó értelemben vett nagyvonalúság. Csak egy valami hiányzott: a figyelmesség. Odafigyelni arra, kinek van szüksége társra, társakra, befogadásra.

Magányosság... Olyan helyzet, melynek háttérében ott lehet a közösség és az egyén hibája egyaránt. Mi keresztyének nem állhatunk meg pusztán ennél a ténymegállapításnál. Tudjuk, hogy emögött is a bűn áll. A magányosság okozója az a bűn, mely megrontja Isten jó teremtményét, az emberi közösséget. De ugyanakkor megrontja Istennel való közösségünket is. Isten nem akarta, hogy az ember magányos legyen. Az ő teremtmése jó (1Móz 1,31) — s vonatkozik ez a közösségre is. A bűn megrontja a jó viszonyt, a közösséget is. A halál, a gyűlölet, a bizalmatlanság, az önzés, a felelőtlenség mind a bűn következménye, a gonosz munkája. Amikor a Krisztus-követő ember harcol az elmagányosodás ellen, akkor a bűn ellen küzd. Minden olyan erő ellen, amely tönkreteszi az

embert, a közösséget, a kapcsolatteremtési készséget, a szolgálni akarást. Itt a közösség feladat volta. Élünk kell az Isten által adott ajándékkal, munkálni kell, építeni kell a közösséget. Mindent meg kell tennünk azért, hogy helyre álljon az eredeti, jónak teremtett közösség. Isten fel tudja, és fel is használja az övéit arra, hogy a szeretet terjedjen a gyűlölet és meg nem értés helyett, az egymásra figyelés a felelőtlenség helyett, aktív segítőkészség és szolgálat a közömbösség helyett.

A keresztyén ember az új teremtés képviselője ebben a világban. Az első teremtés bűn által való megromlása után Isten Jézus Krisztusban újat kezdett. Újat, ahol van bűnbocsánat, ahol van önzetlen szolgálat, szeretetközösség, s újat lehet kezdeni. A Krisztusi (szolgáló) szeretet nem azt nézi, hogy közénk illik-e a másik, hogy megérdemli-e a segítséget, hogy viszonzni fogja-e mindazt, amit kap. A krisztusi szeretet cselekszik, ad, befogad, segít, felkarol, tartást, támaszt ad a másíknak. Jézus Krisztusban új közösség jöhet létre, amely már nem azt nézi, ami elválaszt, csak Urára néz, aki testében lerombolta a választófalakat (Ef 2,14) és testvérének tudja a másikat, népre, fajra, korra, körülményekre való tekintet nélkül.

A keresztyén — tehát Krisztust Urának valló, őt követő — gyülekezet nem zárt közösség. Nem is válhat azzá. Nyitott bárki befogadására, s kész bárkit segíteni, támogatni.

A valóságban gyakran nincs ez így. Eltérték ettől pietista és orthodox beállítottságú egyházi csoportok egyaránt. Természetesen beleestek a hibába a langyos vagy csupán tradíció-keresztyének is. A Krisztusra figyelő, szavát, evangéliumát komolyan vevő ember, vagy közösség azonban sohasem zárt, mindig nyitottak ajtajai. (Lakásban és szívben egyformán!)

Sokszor már az is segítség, ha egy magányos ember ezt tudja. Tudatában van: lehet valahova menni, ahol nyitva van az ajtó, ahol befogadnak, ahol nem „utálnak ki”, ahol társra találhatok, ahol komolyan vesznek engem is, szavaimat is.

Nyitottság jellemző a gyülekezetre olyan értelemben is, hogy bármi, bárhol kész segíteni bárkinek, aki rászorul. A magányosnak is, ha egyedül nem tud valamit megoldani, megtenni, ha egyedül nem képes feloldani a magányát. Nem azért, hogy ezzel föltétlen „beerőszakolja” a gyülekezetbe, hanem azért, mert ez az Isten által adott küldetése és feladata a világban.

A keresztyén ember bőséggel tapasztalhat Isten szeretetének leleményességéből. Ezt a fantáziadús szeretetet megélve nem lesz gond: hogyan segítsék, mit tegyek.

A segítség természetesen testi és lelki egyaránt. A kettőt nem lehet itt sem elválasztani. Testi: fizikailag oldani a magány gyötrelmét, társá lenni, elfogadni és befogadni, „emberévé lenni” a másíknak.

Lelki: lelkileg is tartást adni. Hogy el tudja viselni a magányt. Erőtelneknek rámutatni az általunk már megtapasztalt Erőforrásra. Elmondani, hogy teljesen sohasem marad egyedül az ember — Isten hűségesen velünk van. Akkor is hű, ha mi hűtlenek vagyunk.

Vannak helyzetek az ember életében, amikor objektív körülmények miatt, megváltoztathatatlanul egyedül maradunk. A hit ilyenkor tartást adhat. (Nem kábitószert, olesó, rövid ideig ható fájdalomcsillapítót, hanem tartást.) Vele elviselhetővé válik a magány, mert nem reménytelen. Ilyen a halál előtti időszak, ahogyan Juhász Gyula oly kifejezően fogalmazza meg ezt „Venit summa dies” című versében:

Eljön mindenkinek a pillanat,
Mikor egészen egyedül marad,
Mikor mellette senki, semmi más,
Az élet távol, a halál közel.

A halállal szembenező ember — független attól, hányan veszik körül — egyedül van. A legborzasztóbb mélysége ez a magánynak, amely csak akkor fogadható el, viselhető el tudatosan, ha az ember tisztában van azzal: Isten szeretete akkor is vele van. Az a szeretet, amelytől nem választ el magasság, mélység, emberek, hatalmasságok, az élet, de még maga a halál sem. (Rm 8,38) Ez a szeretet pedig a Krisztusban van — írja Pál. Ő társa a magányosoknak is. Pál ezt nemegyszer megtapasztalta. Ilyen élményről ír Pál 2Tim 4,17-ben is: „Az Úr mellém állt és megerősített...”

Összefoglalva: Krisztussal helyre áll az eredeti, teremtésbeli közösség — az Újszövetség szavával élve: a „koinonia”. Az ember belekerül a jónak teremtett közösségbe. Közösségbe Istennel és közösségbe az emberrel. Mert a „koinonia” viszonyt jelent, Isten és ember, ember és ember között. Jézus által megújított közösséget.

Segítségeknek még egy módja lehet: Szolgálatba állítani a magányosokat. Nem terhet, nyűgöt akasztunk ezzel a nyakukba. Aki benne áll a szolgálatban, megtapasztalhatja, milyen nagy áldást és örömet jelent. Aki szolgálatban áll, nem magányos, még akkor sem, ha egyedül van. Rá vannak bízva emberek, akikért felelős, akikre gondot kell viselnie. „Nem ér rá” magányosnak lenni, hiszen le van kötve, szüntelen elfoglalja a szolgálat. Gyülekezetünk egyik tagjára, egy tizenöt éve özvegy asszonyra gondolok — tizenöt éve egyedül van, de nem ismeri ezt a szót: magány. Mert mindig gondoskodik valakiről, mindig segít valakin, szüntelen elfoglalja a szolgálat a gyülekezetben és a városban egyaránt. **Boldog ember!**

Nem egy szomorú öreg ember lett újra friss és vidám, amikor feladatot kapott a gyülekezetben. Érezte, hogy szükség van rá. Több idős testvér „éledt fel” szeretetotthonunkban, amikor feladattal bízták meg. Érezték, számítanak rájuk. Nem nagy dolgokról, kicsiny, de hasznos elfoglaltságokról van szó.

Az elmagányosodás egyre nagyobb méreteket ölt. Mi a megoldás? Társadalmunk komoly erőfeszítéseket tesz e kérdés megoldására. (Szabadidő-központok, nyugdíjasok napközi otthona, foglalkoztatása, munkahelyi kulturális lehetőségek, továbbképzés, munka melletti tanulás, társkeresőknek, egyedülállóknak folyóiratok stb...)

Vannak eszközök, melyek csökkentik a magányt — gondolok itt a rádióra, televízióra, mozira, színházra. Ezek ideig-óráig csillapítják az egyedüllét fájdalmát. Emberek közé, közösségbe varázsolják egy-két órára az egyedül álló embert. De amikor vége az adásnak, filmnek, vagy színdarabnak, még jobban rádöbbennek magányosságukra.

Mi keresztyének ismerjük a megoldást. Nem magunknál, hanem Jézus Krisztusnál. Aki az ő útján jár, nem magányos. Aki őt követi, közösségben él emberekkel, hiszen mindenki — Isten gyermekeként — a testvére. Közösségben él Istennel, akinek jelenlétére mindig, minden helyzetben számíthat.

Adjunk hálát Istennek, hogy nem magányos embernek teremtett.

Adott segítőtársakat, hozzánk illőt! Köszönjük ezt az ajándékát is. Ne feledjük, az ajándék mellé mandátumot, megbízatást is kaptunk: A közösség építői, a magányosok társai, a másikért felelős tanítványok legyünk.

Ifj. Hafenscher Károly

FELHASZNÁLT, ILLETVE FELHASZNÁLHATÓ IRODALOM

1. Aufschlüsse Evangelise Verlagsanstalt Berlin, 1977.
2. Dr. Nagy Gyula: Dogmatika (teológiai jegyzet)
3. Dr. Nagy Gyula: Egyház a mai világban — Ev. Sajtó oszt. Bp.
4. Evangelischer Erwachsenenkatechismus
Gütersloher Verlagshaus Gerd Mohn 1975.
5. Gyökőssy Endre: Magunkról magunknak. Református Sajtó oszt. Bp. 1978.

„...Jöjj mellém, szent Isten...”

1981-ben volt Rimay János halálának 350. évfordulója

Rimay János működésével, hatásával hű kifejezője volt kora gondolat- és érzésvilágának, az eseményeknek, amelyek nemcsak állásfoglalásra, a lírai eszközök igénybevételére, hanem a lutheránus és a nemzeti tudat ébrentartására és ápolására is serkentették.

Elete

Rimay János érzékenyen reagál a 17. század elején beálló változásokra, és már nem is egyszerűen csak vallásos-vitakozó, hanem költői formában. Együttal ő lett Balassi Bálint költői hagyatékának megőrzője és védelmezője, életművének folytatója.

1569-ben¹ született Nógrád megyei evangélikus középnemesi családból; apja Rimay Gergely, Balassi Jánosnak, a költő apjának a deákja volt. Rimay János így maga is a Balassiak környezetében nőtt fel, és a 15 év korkülönbség ellenére, barátja és költő-tanítványa lett Balassi Bálintnak. A fiatal Rimayban észrevette a tehetséget a költő, és biztatta őt a versírásra, de megbíráltatta vele saját remekműveit is. Rimay ott volt mestere halálós ágyánál, amikor Balassi megkérte, hogy versben örökítse meg katonához és költőhöz méltó halálát.

Rimay tanulmányaira, iskolázására nincsenek biztos adataink. Külföldön is tanult. A Balassival való barátság volt mindenesetre a legjobb iskola. Nemcsak a költészet elemeit tanulta meg tőle, hanem hazaszeretetét, mely humanista meggyőződését is. Balassi egyik leveléből tudjuk, hogy Lengyelországból könyveket is küldözgetett Rimaynak, többek között Machiavellinek egyik könyvét is. Rimay költői munkássága alapján őt a humanista és a klasszikus irodalom kitűnő ismerőjének kell tekintenünk. Írásaiban minduntalan idéz egyik-másik ókori klasszikustól, vagy pedig hivatkozik különböző 16. századi humanista írókra. Tanultságáról és műveltségéről tanúskodik az az adat is, amely szerint 1624-ben portyázó katonák feldúlták Nógrád megyei udvarházát, és ennek során 609 könyve közül csak 131 maradt meg. Ebből az következik, hogy a korabeli viszonyokhoz mérten igen tekintélyes könyvtárat gyűjtött össze.

Humanista érdeklődésével áll összefüggésben a korszak divatos filozófiai irányzatával, az újsztoicizmussal való kapcsolata, amelynek nagy hatása volt költészetére is. Emellett az ellenreformáció és a jezsuitizmus

fellendülésével szemben hangot adott bizonyos polgári és demokratikus törekvéseknek. A magyarországi főurak és nemesek között többen kapcsolásban álltak az irányzat legnagyobb képviselőjével, Justus Lipsius belga humanistával. Rimay már fiatal korában olvasta Justus Lipsius műveit, és 23 éves korában gondosan kidolgozott, ékes latinságú levéllel kereste fel őt. Műveltségét tekintve, Rimayt ezért a kései humanizmus képviselőjének kell tekintenünk.

Balassi példájának hatása nemcsak költői tevékenységében és műveltségében mutatkozott meg. Rimay azzal is követni akarta mesterét, hogy ő is kardot kötött, és fiatalon részt vett a 15 éves háborúban.²

A századforduló táján ő is átélte mindazt, ami szólásra készítette a sárvári prédikátort, Magyarai Istvánt. Rimay is felismerte a Habsburgveszélyt, a protestantizmust fenyegető klérus mesterkedéseit, és verseivel tiltakozott ellene. Amikor pedig Bocskay István szabadságharcos csapatai szállták meg a Felvidéket, Rimay is csatlakozott hozzájuk. A fejedelem felismerte Rimay kivitűnő tulajdonságait, és ezért belső főkomornyikjává tette, ami az egyik legfontosabb, bizalmi állás volt. Rimay feladata lett Bocskay fontos politikai leveleinek a megfogalmazása, és így az első Habsburg-ellenes függetlenségi harc vezérének közvetlen munkatársa lett. Bocskayhoz fűződő bizalmas viszonyának jele az, hogy temetésén is ő mondta az egyik gyászbeszédet, és egy latin nyelvű versben is adózott a fejedelem emlékének.

Bocskay halála után a felvidéki protestáns főnemesség vezérének, Illésházi nádornak a szolgálatában találjuk Rimayt, akit 1608-ban, mint a magyar rendek követét, Konstantinápolyba küldenek a szultánhoz. Különléle diplomáciai bonyodalmak miatt elég hosszúra nyúlt ez a követjárás: a Konstantinápolyból hazatérő Rimayt ugyanis a budai basa egészen 1609 őszéig túszként visszatartotta.

Illésházy halála után Thurzó Imre szolgálatába áll, és urával együtt csatlakozik Bethlen Gáborhoz, annak első függetlenségi harca alkalmával. Bethlen, mint tapasztalt diplomatát, fontos megbízatással, ismét követségbe küldi Rimayt a szultánhoz.

Ez volt azonban utolsó politikai szereplése a függetlenségi harcokban. Mikorra az újabb követségből hazatért, Bethlen első háborúja már végetért; Bethlen későbbi függetlenségi harcai alkalmával pedig Rimay már nem csatlakozott hozzá, hanem megmaradt a császár hűségén. Országos ügyekben már csak egyszer, az 1628. évi szőnyi békétárgyalások alkalmával vett részt, egyébként inkább csak a megyei gyűlésekre járt el.

Élete utolsó évtizedében sokat gyötörte betegsége; visszavonultan élt alsósztrigovai birtokán, filozófiai, vallásos és bölcselkedő verseket írogatva. Ekkor már országosan ismert költő: többen is biztatják versei ki nyomtatására, erre azonban csak halála után került sor. Levelezésben állt a kultúra iránt érdeklődő magyarországi főurakkal, köztük Rákóczi Györggyel, a későbbi erdélyi fejedelemmel is. Irodalmi kapcsolatait ekkor már nemcsak a protestánsokkal, hanem a Pázmány körül tömörülő, és egyre erősödő katolikus irodalmi körökkel is igyekezett kiépíteni. 1631. december 9-én halt meg.³

Rimay életpályája híven követi a királyi Magyarország nemességének általános útját. A protestáns uralkodóosztály a század elején kénytelen volt szembeszállni a Habsburgok részéről fenyegető kisajátító és elnyomó törekvésekkel, ezért csatlakozott Bocskayhoz. A Habsburgok elleni harc következetes véghezvitele helyett azonban inkább a Béccsel való előnyös megegyezés lehetőségét keresték. A jelek szerint Rimay is ennek, az Illésházy által vezetett opportunista békepártnak az álláspontját követte.

Rimay írói munkásságának legrokonszenvesebb, és egyik legértékesebb vonása: nagy mestere emlékének és hagyatékának ápolása. Röviddel Balassi halála után eleget tett utolsó kérésének, és versciklusban emlékezett meg hősi haláláról. Rimaynak ez a halotti emlékverse, 1595 körül nyomtatásban is megjelent.⁴

Ebbe a ciklusába elhelyezte Balassi 50. zsoldárát, amelyet halalos ágyán írt, és Balassi Ferencnek, a költő öccsének hősi haláláról is megemlékezett, amely néhány héttel a költő halála után következett be.

Az emlékciklus mellett Rimaynak több, latin és magyar nyelvű prózai töredéke maradt fenn, amelyekben a rágalmazók nyelvétől védelmezi meg mesterét, és igyekszik értékelni emberi és költői nagyságát. Egy, még a 90-es években írt latin nyelvű Apológiában elsősorban Balassi emberi nagyságát domborítja ki: azt a Balassit állítja élénk, aki élete végén eljut oda, hogy leszámoljon vagyoni ambícióival, és az élet értelmét, szépségét az „erény”-ben, az ember jellemét széppé és nemessé tevő tulajdonságokban keresse.

Rimay Balassi-értékelésének két lényeges pontja van:

a) beállítja őt a reneszánsz és a reformáció, tehát az európai kultúra nagy, 15—16. századi megújulásának vonalába;

b) mint a magyar nyelv nagy fejlesztőjét, ékességének legméltóbb bizonyítékát értékeli.

Ő védi meg először elvi és történeti érveléssel a szerelmes vers jogosultságát, éppen Balassi költészetével kapcsolatban; világirodalmi példákra⁵ hivatkozik; ezek nyomán szabad Balassinak is szerelmes versekkel gazdagítania a magyar költészetet.

Költészete

Az első költői próbálkozásait Balassi környezetében megtevő Rimay valószínűleg szerelmes versekkel kezdte költői pályáját. Lehet, hogy ő is az egyike volt azoknak az „ifjú legényeknek”, akik Balassival költői vetélkedést folytattak szerelmi versekkel, Balassi bújdosása idején.⁶ Rimay szerelmes versei azonban távolról sem érik el mestere verseinek szintjét: túltengnek bennük a késői humanista költészet megszokott sablonjai, és ha van is közöttük egy-két sikeresebb, azokon erősen érződik Balassi hatása. Hiányzik a szerelmes versek „vitézi háttere” is.

A 15 éves háború első éveiben, amikor Rimay maga is katonáskodott, a vitézi téma is helyet kapott lírájában.

Költészete akkor fejlődött ugrásszerűen, amikor a századvégi romlás, hanyatlás jelenségeinek átélése folytán azokról a tényekről veszel, amelyek szemléletét átalakították: a századforduló táján kiélesedő Habsburg—magyar ellentétéről, illetve a Habsburg-agresszió folytán az élet szinte minden területén bekövetkező romlás tényeiről.⁷

Nagy valószínűség szerint, a század első éveire rögzíthetjük vallásos verseinek egyrészét. Ezekben sokszor üldöztetésről, veszélyekről van szó, amiben a hitében sértett, az erőszakos katolikus térítés ellen tiltakozó protestáns ember hangja szólal meg. Egyes vallásos versei kifejezetten a katolicizmus ellen irányulnak.⁸ Rimay a protestantizmus melletti megmaradásra akarja ösztönözni, bátorítani hittestvéreit, mivel az üldöztetések közepette közülük sokan katolizáltak. Arra biztat, hogy tartson ki mindenki a „kicsiny rongyos sereg mellett. Ezekben a versekben vallásos fordulatokba rejtte jelentkezik a nemzeti tiltakozás, amely ekkor egy-

bekapcsolódott a protestantizmus védelmével. Van azonban olyan vallásos verse is, amely egészen nyíltan kifejezésre juttatja a kérdés politikai hátterét. Ez a verse a 16. zsoltár átdolgozása.⁹

Rimay ezekkel a Habsburg-térhódítás ellen burkoltan tiltakozó, vallásos verseivel a reformáció költészetét és Balassi vallásos líráját továbbfejleszti. Rimay az ellenséget konkretizálja és nemcsak a maga, hanem a protestáns hívek összessége nevében szól. A zsoltár-műfajt ő alkalmazza először a Habsburgokkal való szembenállás költői kifejezésére, ő teremti meg irodalmunkban először a nemzeti nyomor ábrázolását, amely majd a kuruc versekben, és később is, irodalmunkban annyiszor helyet kapott. Szinte új költői stílust teremt.

Költészetében a Bocskay előtti évek jelentik a csúcspontot; később milyen mértékben a nemesség fokozatosan elszakad a függetlenségi harctól, úgy válik Rimay költészete is a magány költészetévé, a nemzet vágyainak tolmácsolása helyett: a szemlélődés, szomorúság válik uralkodóvá későbbi verseiben. Ezek részben vallásos, részben bölcselkedő versek. A reménysége azért nem hagyja el:

„... Isten adja télt s a tél után nyarat,
Szükség után sok kéz bövségben is arat,
Gonoszul ha most van, így végig nem marad...”

Eletének utolsó, hanyatló szakaszában már a formalista, élettől elszakadó, barokkos költészet alapjait veti meg. Kétségtelen hibái mellett sok értéket is tartalmaz költészete. A részletes elemzés és értékelés nem e rövid megemlékezés feladata.

Két éneke énekeskönyvünkben

Átdolgozva, két énekét énekeljük gyülekezeteinkben. A „Mi Urunk, s édes Atyánk...” (Ker. Ékv. 292) kezdetű éneke cseh eredetű. Prágában jelent meg először. Szerzője Boszák Kelemen Ursin köziggrázi cseh lelkész. Rimay fordította magyarra. Az ének hátterében a pozsonyi evangélikus templomok ügyében folytatott küzdelem húzódik meg. Nálunk már ismert szöveg volt, amikor belekerült a szlovák Tranoscius énekeskönyvbe. A fordítás azt a szolidaritást is mutatja, hogy a magyar protestantizmus erősen rokonszenvezett a cseh felkeléssel¹⁰ és örült II. Ferdinánd első kudarainak.

A „Reménységem te légy nékem...” (Ker. Ékv. 329) kezdetű énekét Kovács Sándor átírásában tartalmazza énekeskönyvünk. A szöveg 4. és 5. versszaka Kovács Sándornak szinte önálló hozzáköltése.

Rimay személyes könyörgése, íme, évszázadok távolából serkenti a modern idők keresztyéneit is a Forráshoz, ahol örök értékekkel meggazdagodhatunk.

Prózája

Rimayval, mint prózaíróval irodalomtörténet-írásunk nem foglalkozott. Pedig szerepe van a magyar próza fejlődésében. Balassi költeményeihez írt előszava feltétlenül irodalmi igényű, nagy gonddal megírt próza, a magyar irodalmi tudat kialakulásának fontos dokumentuma.

Ezenkívül írt naplót, és nem érdektelenek irodalmi szempontból sem követi jelentése, a szultán előtt tartott beszédei, terjedelmes levelezése.¹¹ A modorosság és mesterkéeltség mellett figyelemreméltó prózai stílusának

rendkívüli gazdagsága: szinte tobzódik a szinonimákkal. Ez a tobzódás nemcsak a magas stílusigény fitogtatása, hanem azt is jelenti, hogy nem tud betelni a nyelvünk-adta lehetőségekkel.

Prózája nyelvünk 17. század eleji fejlettségéről tanúskodik, és érdekes szint jelent a kor gazdag prózájában.

Balassi és Rimay „iskolája”

A magyarországi főúri és nemesi családok tagjai közül nem Rimay volt az egyetlen, aki Balassi hagyományát ápolta, és költői irányvonalát követte. A 17. század húszas éveitől kezdve a Habsburg-uralommal megalkudó nemesség körében kialakul az ún. Balassi-iskola. Ezek a főúri költők azonban csak formai szempontból követik Balassit, tartalmilag inkább Rimay kései költészetéhez kapcsolódnak.¹²

Egyetlen érdemük az, hogy fenntartják a világi költészet hagyományát, amikor a Habsburg—magyar ellentét katolikus—protestáns vetülete ismét erősen vallásos jellegű költészetet fejleszt.

Balassi, Rimay és főúri követőik művei többnyire kéziratban maradtak, és terjedtek. Már Rimay élete végén is sokan érdeklődnek művei után, buzdítják a kinyomtatásra, vagy kölcsönkérik kézirateit. Balassi kéziratei, Rimay nyomtatásban is megjelent Balassi-émlékverse, valamint Balassi és Rimay istenes énekeinek kiadása¹³ eljutottak a Dunántúlra is, ahol a Batthyány és Zrínyi családok őrizték meg a két költő hagyatékát.

A főúri Balassi—Rimay költői iskola részeként kezdte meg a 40-es években Zrínyi Miklós is költői munkásságát; ő azonban a két költő pozitív örökségét fejlesztette tovább, új irányt szabva a magyar irodalom fejlődésének.

A jelenben

Hittel átszőtt hazafiságra, a nemzet gondjaiban való osztozásra, biztos reménységre tanít Rimay János, évszázadok múltán is, verseiben, énekeiben, és arra, hogy őrizzük-becsüljük a reánk testálódott, drága örökséget!

Ez az emlékezés is — helytállásunkat erősíti!

Dr. Barcza Béla

JEGYZETEK

* A cím: idézet, a költő egyik versének címsora
(Báthori Zsigmond fejedelemnek).

1. Jenő Ferenc, Klaniczay Tibor és Koren Emil szerint 1569-ben, Zoványi Jenő szerint 1573-ban (?) született.

2. 1593—1608. 43 éves korában vette feleségül Aghy Orsolyát, két fiát korán eltemette; leánya, Mária egyik késői leszármazottja volt Ipolyi Arnold.

3. Díveny várában halt meg, Alsósztrégován temették el.

4. „Az gyarmati Balassa Bálintnak Esztergom alá való készüléti” címmel.

5. Pl.: Dante, Petrarca.

6. Lásd: a „Nyolc ifjú legény...” kezdetű Balassi verset.

7. Lásd: „Ez világ mint egy kert...” kezdetű versét.

8. Lásd: a „Hívek, keresztények! jer, ne tévelygjünk...” kezdetű versét.

9. „Tarts meg uram, engem...” kezdettel.

10. 1618.

11. Fontosabb prózai művei:

1. „Orvosság a dögös pestishalálban...”, 2. „Nagypénteki meditatio...” 3. „A párásnáságról...”

Lehetséges, hogy ezek közül (1) és (3) inkább átdolgozások, (2) pedig személyesebb hangvétele miatt, eredetinek tekinthető.

12. Így pl.: Beniczky Péter, Madách Gáspár, II. Balassi Bálint. Ezek a költők jellegzetes, „epigon-költészetet” hoztak létre.

13. „... Istenes éneki...” Balassi verseivel kerültek kiadásra, először Bártfán, 1632 körül. Szlovákul is szerzett énekeket.

Rimay költői munkásságával kapcsolatban érdekes szempontra, és egy új, valószínűleg Rimaytól származó énekre hívja fel a figyelmet Ács Pál: „Rimay — mint Bolygó János” c. tanulmánya. (Bp., 1978. — Reneszánsz füzetek. 28. — Kiny.)

Az imádság — morfium, vagy megtartó erő?

Személyes vallomással kell kezdenem, amelyet valószínű sok Istenhez és önmagához őszinte keresztény oszt: az imádságról beszélni, prédikálni vagy cikket írni könnyebb, mint imádkozni. Amint a gyakorlatról van szó, azonnal ezernyi okot találunk, hogy ne imádkozunk. Az imádsághoz idő kell, és úgy érezzük, sokkal hasznosabban, aktívabban is eltölthetnénk az időnket, mint a „passzív” imádsággal. Az imádsághoz koncentrálttság, odafigyelés kell, de éppen akkor jutnak eszünkbe tennivalóink, amikor figyelmünket összpontosítanánk. Az imádsághoz fantázia kell — hiszen még Pál apostol is így írja: „amit kérünk kell, nem tudjuk úgy kérni, ahogyan kell” — és éppen akkor válunk ötletelenekké, amikor imádkozni kezdünk. Egy-egy imádságban Isten előtt eltöltött alkalom örömmel tölt el, mégis újra és újra meg kell küzdenünk a kedvetlenséggel. Van, aki a nehézségek sorát átélve feladja, és lassanként teljesen elnémul beszéde Isten felé. Van, aki kitart, és tapasztalatokat szerez az imádság erejéről. Ez magyarázza, hogy az imádságról oly sok — pozitív és negatív — vélemény hangzik el. Van, aki az imádságot a gyengék önáltatásának, valamiféle pszichológiai funkciónak, autogén tréningnek tartja, amely megnyugtat, de semmiféle objektív alapja nincs. Van, aki életének tapasztalatai alapján tud bizonyosságot tenni az imádságot meghallgató és arra válaszoló Istenről. Szándékosan nem teológust akarok ez utóbbiak közül idézni, hanem a híres angol orvos-író, dr. Alexis Carrelt, aki egy helyütt így ír: „Az imádság erő, amely oly valóságos, mint a Föld nehézségi ereje...”, az egyetlen hatalom a földön, amely a természeti törvények fölött áll.”

I. Modern vélekedések az imádságról

Sokak számára az imádság természetes jelenség, amelyet kérdés nélkül tudomásul vesznek, elfogadnak és gyakorolnak. A teológián belül is megvan ennek a szemléletnek a megfelelő irányzata; az imádság a Szentírásra, és különösen is Jézus példájára vezethető vissza, nincs tehát szükség annak létjogosultságáról sokat vitatkozni. Sőt, egyes fundamentalista írásmagyarázók egyenesen az üdvösség feltételévé teszik azt, hogy valaki imádkozik-e, vagy sem. (J. C. Ryle)

A modern hangok között azonban egészen másfélék is hallhatók. Kétségtelen talán, hogy ezek közt a legextrémebb a zürichi gyakorlati teológiai professzornak, valláspszichológusnak a véleménye. Az ő imádságról vallott felfogását egyenesen „anti-imádságnak” lehetne jellemez-

ni. Bernet abból indul ki, hogy korunk valóságtapasztalata nem tudja összekapcsolni az abszolútot, az örök érvényűt (tehát Istent) az egyedi, konkrétal, tehát az emberrel és tapasztalatával. Az abszolút elveszti abszolút jelentőségét. A modernség kulcsszava a tapasztalat, a tapasztalat azonban csak a végesre korlátozódik. A tapasztalat megtagadja az ember definícióját, a tapasztalat megtagadja, hogy az üdvösség kategóriájában gondolkozzunk. Az ember korlátok között élve gyűjti tapasztalatait. Bernet szerint az imádság csupán ennyit jelenthet, hogy az ember meggondolja ezt a radikális végességet, ezt azonban soha sem gondolhatja a végtelenség kontrasztjaként, hanem csupán tényként állapíthatja meg. (Sudbrack, Beten ist menschlich, 117. old.)

Egy másik teológus, a mainzi Gert Ottó két kérdést vet fel az imádsággal kapcsolatosan: Annyit jelent-e az imádság, hogy Istennel, mint személyes és megszólítható partnerrel számolunk? És: annyit jelent-e az imádság, hogy Istennek a világon kívülről jövő, a világba közvetlenül beavatkozó cselekvésével számolunk? Ottó mindkét kérdésre tagadó választ ad. Így mondja; az imádság az élet konkrét helyzeteinek kötelező végiggondolása, amely nem egyfajta „deus ex machinához” való menekülés. Kijelentései semmi kétséget nem hagynak afelől, hogy szerinte az imádság az életünk végiggondolása Isten előtt, de nem az életünk problémáinak elmondása az Istennek. Gert Ottó szerint az imádság értelme az, hogy életünk felelősségét meggondoljuk. (Sudbrack i. m. 121. o.) Az imádság ezáltal nem párbeszéd, sokkal inkább meditáció, önvizsgálat, nem is alkalmankénti cselekedet, hanem „szünet nélkül” való imádság, magatartás, amelyből azonban hiányzik a — Te — partner. Az imádság egyfajta szekularizációjával állunk itt szemben. Gert Ottó teológiai-lag is megalapozza véleményét. Eszerint az imádság mágiikus-varázsló formulákban gyökerező magatartás, amelyben az ember a gonosz istenekkel szemben biztosítani akarta magát. Ottó szerint az Ó- és Újszövetség az imádságot egyre inkább megtisztítja ettől a magatartástól és egyre inkább az Istenről való elmélkedés szintjére emeli.

Hasonlóképpen vélekedik az imádságról Dorothee Sölle is. Ő is abból indul ki, hogy az imádság felelősség-vállalás, ám imádság teológiája nyitottabb, és helyet ad a kérő imádságnak is. D. Sölle számára tehát az imádságban Isten partnerré lesz, és az imádság értelme, hogy cselekvése elkövetze őt a jövő számára.

Az eddig felsorolt teológusok vélekedése az imádságról biblikus-keresztény szemmel nézve negatív. A modern teológiai gondolkodók közül számos olyat lehetne felhozni és melléjük állítani, például a báselei Heinrich Ott-ot, vagy a Luther-kutató O. H. Pesch-t, akik azon fáradoznak, hogy az imádság hagyományos értelmezését összekössék a modern gondolkodással. Soraik közül — mivel az imádság teológiai körképének részletesebb áttekintése túl messzire vinne — csupán egyet említsünk még meg, C. Bamberget. Ő felveszi a marxista kritika által odadobott kesztyűt, miszerint az imádság nem cselekvés, hanem menekülés a tett elől, illúzió, hogy Isten oldja meg azokat a feladatokat, amikkel az embernek kell megbirkóznia. Bamberg ezzel szemben néhány jelenségre utal. Az ifjúság állandóan megújuló forradalmi törekvéseire nézve megállapítja: a létnek pusztá technikusaként élni, csupán cselekedni, ez kevés ahhoz, hogy az ember ember maradjon. Sokan másfelé keresik a kiutat. Mert az ember elfelejtette az imádságot, ezért a keleti misztikus vallásokban, meditációs gyakorlatokban, kábítószerekben találnak pótlékot. Bamberg marxista szerzőt vonultat fel koronatanúként, M. Mahovec-et,

aki az igazi emberséghez szükségesnek tartja a „belső dialógust”. Ez Bamberg szerint két tényt bizonyít. Az első, hogy az imádságra való készítés az emberi lélek ősi impulzusa. A másik, hogy kialakulóban van a „szekuláris imádság”. (Sudbrack, i. m. 137. old.)

A szekuláris imádság címszó alatt kell megemlékezni Popper Péter most megjelent „A belső utak könyve” c. művéről. (Gyorsuló idő sorozat, Magvető 1981.) Ezt a könyvet Isten nélküli imakönyvnek is nevezhetnénk. Popper Péter abból indul ki, hogy az embernek ősi igénye az önmegismerés, és az önmegváltoztatás, sorsának alakítása vagy elfogadása. Az „ismerd meg önmagad” delphoi jelszava az embert saját maga felé fordítja, ezt tették a különböző vallások meditációs és imádságos gyakorlatai. Voltaképpen ugyanazt végezték, mint amit ma pszichoterápia néven ismerünk. Ma is szüksége van erre az embernek, csak ma már megtisztulva a vallási képzetektől, az ember tudatosan önmagába fordul, önmaga ismeretére törekszik, a bensőjében elrejtett erőtartalékok felszínrehozására, hogy ezáltal alakítani tudja sorsát, vagy legalább elfogadni tudja önmagát és sorsát. Ezt az önmagunkba mélyedést segítik a különböző pszichoterápiás gyakorlatok, amelyekhez nincs szükség Istenre.

Megállapíthatjuk, hogy a pszichoterápia lett az Istent elfelejtett ember imádsága. A szuverén személyiség, amely nem keres külső fogódzót (értsd Istent) — hanem saját magának kell kitapogatnia belső lehetőségeit és programját kidolgoznia — ez a modern ember ideálja.

A belső változás igényének felismerése, a változás szükségének érzése azonban túlmutat minden általános emberin, mert nem az immanens-emberiben, hanem az ember transzcendenciájában gyökerezik. Nem evilági szükségéből fakad, hanem a változatlan, örök isteni törvényből, amely mint szívbe írt lelkiismereti törvény, vagy mint kinyilatkoztatott törvény az embert igazi, legvégső partnerével, Istennel szembebeszti. Az önmegismerés és változtatás igénye éppen azt mutatja, hogy az ember nem olyan szuverén, mint ahogyan szeretné, hanem ahhoz az Istenhez kötött, akiről Augusztinus ezt írja: A magad számára teremtetél minket ő Isten, és nyugtalan a mi szívünk, amíg meg nem nyugszik benned. Ezen a nyugtalanságon mit sem segít, ha az ember „önmagát” találja meg, csak, ha megtalálja Istenét. A szekuláris imádság — nevezzük pszichoterápiának, meditációs gyakorlatnak, önkontrollnak, belső dialógusnak, vagy bárminek — csak torzképe az imádságnak. Az Isten-partnerség igényéből fakad, de az embert — aki Luther szerint amúgyis attól szenved, hogy „önmagába hajlott” — még inkább magába fordítja. Nem arra van szükségünk, hogy magunkban beszéljünk, hanem az élő Istenre, hogy az ő szavát meghalljuk és arra válaszoljunk. Az imádkozó ember nem önmagával, hanem Istennel folytat dialógust, ez az imádság nagy élménye, hogy kiemeli az embert önmagából és kinyitja Isten felé. Ebben van az imádság igazi értelme, és ebben van áldása és ereje is. Az kétségtelen, hogy sok ember számára már az is nagy eredmény lenne, ha sikerülne szóba állnia önmagával, sikerülne megtalálnia önmagát és helyét a világban. Ez azonban aligha megvalósítható anélkül, hogy rátalálna Istenre, mint személyes partnerre, aki megszólít és aki megszólítható és akiben az ember valóban teljes önmagát találja meg, és nem csupán önmagának árnyékát.

A vita azonban itt elérkezik arra a pontra, ahol az imádságról való pusztá beszéd már elveszíti értelmét. Az imádságról többet már csak az tudhat és tapasztalhat meg, aki valóban imádkozik.

II. Hamis elképzelések az imádságról

Környezetünkben számtalan hamis elképzelés él az imádságról. Ha nem is részletesen, de legalább megemlítve néhányat, azért is érdemes itt ezekkel foglalkozni, mert lelkigondozói gyakorlatunk során gyakran találkozhatunk velük. Másrészt pedig öntudatlanul belénk ivódva a saját imádkozó életünket és gyakorlatunkat is befolyásolhatják.

Az egyik ilyen felfogás, hogy az imádság arra való, hogy Istentől minél többet kapjunk. Ha azzal a kérdéssel kezdünk imádkozni, hogyan érem el ezt vagy azt Istennél, akkor ez egy önző és hamis beállítottságból fakad, amely zsákutcába visz. Isten nem „imautomata”, amelybe bedobom a pénzt és megkapom amit kértem.

Az imádság csak a gyengéknek való. Általános érvényű felfogás, hogy az az igazi ember, aki megáll a saját lábán, és akinek nincs „man-kóra” szüksége. A beteg, gyenge, tehetetlen embernek van szüksége az imádságra, de nem az egészséges, tetterősnek. E gondolat mélyén az Istentől való függetlenedés vágya húzódik meg. Bár sokáig — akár egy életen át is — lehet élni ezzel a felfogással, de egyszer erkölcsi, vagy biológiai összeroppanása során mindenkinek ki kell józanodnia, hogy az „erős” ember ereje is véges, és milyen jó, hogy Isten éppen a szükség idején is rendelkezésünkre áll.

Az imádság csak a gyermekeknek való. Ma is lehet találkozni szülőkkel, akik azzal küldik el gyermekeiket gyerekbibliaórára, vagy konfirmációra, hogy legalább megtanulják, hogy féljenek az Istentől. Sok felnőtt keresi a „mai fiatalság” tiszteletlenségének, problémáinak az okát abban, hogy „nem félnek ezek sem Istent, sem embert”. Eszerint a felfogás szerint az imádság arra jó, hogy Istennek, mint valamiféle mennyei „rendőrnek” a tudata távoltartsa a gyermeket a rossztól. (És nem utolsósorban lehessen rá hivatkozni, ha nem akar nekünk engedelmeskedni.) Istennek ez a hamis beállítása egy életen át megakadályozhatja, hogy a gyermek igazán megismerje Istent, mint mennyei Atyját.

Az imádság csak az élet különleges alkalmáikor való. Eszerint az imádság arra jó, hogy megrázkódtatás — esetleg jobb esetben nagy öröm — idején érzéseinket „levezzessük”, vagy a pszichológia nyelvén szólva feldolgozzuk. Ebbe a csoportba tartoznak azok, akik leginkább temetés, esetleg keresztelő és esküvő céljára igényt tartanak az egyház „szolgáltatására”. Bár nem hisznek az ilyen „vallásos formalitások” értelmében, de mégis ott van bennük egyfajta bizonytalanság; hátha mégis van benne valami.

A teljesítmény központú imádság. Ha valami nagyon ránk nehezedik, nagy szükségben vagyunk, könnyen arra a véleményre jutunk, hogy Isten hamarabb meghallgatja imádságunkat, ha többet imádkozunk. Kétségtelen, hogy Jézus a hamis bíróról szóló példázatában a kitarító imádkozásra biztat, ám ezt nem téveszthetjük össze azzal, mintha Isten az imádságaink sokaságáért hallgatna meg minket. Ez az elképzelés szegényes istenképre utal, ráadásul örök lelkiismereti konfliktusok forrásává lehet, amennyiben az így gondolkodó imádkozó önmagát vádolja; talán azért nem hallgatott meg Isten, mert nem eleget imádkoztam.

A félelemből való imádság. Sok embernek rossz lelkiismerete támad, ha a szokásos napi imádságát elmulasztja. Olyan érzése támad, hogy emiatt baj éri, valami szerencsétlenség következik rá mulasztása miatt. Csak azért imádkozik az ilyen ember, hogy „bebiztosítsa” magát, megnyerve Isten jóindulatát. Ez a kereskedő szellemű imádság is a pogány áldozati kultusz gyökerén fakad, és Istennel szemben az adok-veszek viszonyt feltételezi. Pusztá érdekimádságnak is lehetne nevezni.

III. A Biblia az imádságról

Az eddigiek során az imádság emberi oldalát és az imádságról valótlan emberi felfogások és vélemények sokféleségét kíséreltük meg — ha vázlatosan is — áttekinteni. A keresztény ember számára az irányadó, végső tekintély Isten igéje. A következőkben ezért meg kívánjuk nézni, mit mond a Biblia az imádságról.

Az imádság az emberi lélek ősi funkciója, és mint ilyet a pogányok is ismerik és gyakorolják. Izrael imádsága azonban összehasonlíthatatlanul gazdagabb például a görögök imádságainál, bár egész irodalmukban, Homérosztól Euripidészig fellelhetők az istenekhez való imádságok. Ez a tény azzal függ össze, hogy Izrael imádsága válasz az isteni kinyilatkoztatásra. Míg a pogány imádság monológ, addig a bibliai imádság az élő Istennel való dialógus. Ezért azok az imádságok, amelyeket a Bibliában találunk, az ősatyák imádságától kezdve, a zsoltárokon, mint az őszövétségi nép imádságos könyvében át az újszövétségi imádságokig, mindig egyúttal bizonyágtételek is az imádkozónak az Istennel való személyes kapcsolatáról. Ugyanakkor a Biblia imádságai mint a közösség imádságai kísérik a magányos imádkozót, és betagolják őt az Isten népének sorába, közösségébe. Így maga mögött tudhatja egy közösség imádságos tapasztalatát. Nem véletlen, hogy Jézus a kereszten a Zsoltárok Könyvéből imádkozik. A Bibliának ez az imádságoskönyve a mai napig is őszeköti Isten minden rendű és fajtájú népét.

Számunkra, keresztények számára a Biblia őrzi az imádság mintáját Jézus imádságaiban. Nemcsak a Miatyánkban, hanem Jézus imádságos magatartásában is állandóan tanulhatjuk a helyes imádkozást. Az a szüntelen Istenre figyelés, az Atyával való kapcsolattartás, amelyben Jézus élt, minden keresztény számára minta. Jézus az imádság meghallgatásának bizonyosságában szólt az Atyához (Jn 11,41—42). Gyülekezete és tanítványai az ő nevében, a Szentlélek által ajándékozott és megbizonyított istenfiúság tudatában (Róm 8,16) a meghallgatás bizonyosságában imádkozhatnak.

Isten akarata az, hogy imádkozzunk. A mennyei telefonszámnak nevezett 50—15 (Zsolt 50,15), „hívj segítségül engem a nyomorúság idején”, az ésaiai „keressétek az Urat” felhívás (Ezs 55,6), a János evangéliumban hangzó „kérjétek és megkaptjátok” biztatás (Jn 16,24), a Timóteusnak írt „akarom tehát, hogy a férfiak... imádkozzanak” (1Tim 2,8) intés, a thesszalonikiakhoz intézett „szüntelenül imádkozzatok” apostoli parancs (1Thess 5,17) és számtalan más igehely bizonyítja, hogy nem emberi szükséglet, hanem isteni parancs az imádság. Ugyanúgy Isten akarata, mint a „ne lopj”, vagy „ne ölj”, vagy szeresd felebarátodat parancsa. Aki tehát nem imádkozik, az semmibe veszi Isten kinyilatkoztatott akaratát és vétkezik parancsa ellen.

Az imádság a hívő ember számára létszükséglet. Isten akarata, az Ő parancsai jók az ember számára, és az életet akarja Isten azokkal biztosítani (Vö. Róm 7,12). Az imádság ezért az ember számára nem törvény, hanem lehetőség. Isten emberei a Bibliában mindig is így értelmezték, és éltek ezzel a lehetőséggel. Nemcsak önmagukért, hanem környezetükért és népükért is imádkoztak. Mózes imádsága a népért, (2Móz 32) Dávid imádsága a templomért, (2Sám 7,18) vagy bűnvalló imádságai (Zsolt 32 és 51), Anna imádsága gyermekéért (1Sám 1,12) Ezékiás imádsága, amikor országát az asszír támadás fenyegeti (2Kir 19,15) Zakariás imádsága Keresztelő János születése után (Lk 1,67—) Jézus magányos imádságai, imádsága a Gecsemáné-kertben (Lk 22), a kereszten (Lk 23,34 szerint még az őt megfeszítőkért is, Pál imádságai a gyülekezetekért (Ef 1,16). a

gyülekezetek imádságai az evangélium szolgálatáért (Csel 13,3) bizonyítják, hogy nincs az életnek olyan helyzete, amikor Isten emberei nem látnának okot az imádságra, és nem élnének ezzel a lehetőséggel.

Az imádság áldásai a Biblia szerint. A lélektan atyjának is számon tartott C. G. Jung híres mondása; ahol elnémul a száj, ott elkezdének kiáltani a szervek. A magukba fojtott konfliktusok pszichoszomatikus úton okozott megbetegítő hatásáról mondta ezt. Dávid — mélylélektani iskolázottság nélkül is — csodálatosan elmondja a 32. Zsoltárban: Míg hallgattam, kiszáradtak csontjaim..., mert éjjel-nappal rám nehezedett kezed, erőm ellankadt... Megvallottam neked vétkeimet... és te megbocsátottad bűnömet. A bűnvalló imádság felszabadít. A 73. Zsoltárban a sors, az isteni igazságosság problémáival küzdő Ászáf vallja: Elgondolkoztam rajta, meg akartam érteni, de túl nehéznek tűnt nekem. Végül elmentem Isten szent helyére, és megértettem... (Zsolt 73,16—17). Ahol az értelem már nem, az imádság még tud választ kapni a kérdésekre. Lassan feledésbe merül a „térdeplő teológia”, pedig néha bizonyosan előbbre vinne, ha több filozofálás helyett több imádság volna bennünk.

A Csel 10,4 (imádságaid... feljutottak az Isten elé — mondja az angyal Kornéliusznak) vagy a Jn 12,28 (mennyei hang válaszol Jézus imádságára) szerint az imádság összeköt, kapcsolatot létesít Istennel.

Jakab szerint az imádságnak vannak földi adományai (Jak 5,15) például gyógyulás imádság által Jézus az imádságra adott mennyei ajándékokra hívja fel tanítványai figyelmét (Lk 11,13 — ad Szentlelket). Az imádság megszenteli a profánt 1Tim 4,5.

Mindezeket figyelembe véve nem meglepő tehát, ha azok, akik megismerték az imádságban kapott lehetőséget, ehhez még az életüknél is jobban ragaszkodtak. Dániel nem volt hajlandó életveszélyben sem lemondani a rendszeres imádságról, mert ismerte annak értékét és áldását (Dán 6).

IV. Az imádság akadályai

Miért van hát, ha valóban ennyi lehetőség rejlik az imádságban, hogy mágssem érezzük sokszor szükségét, vagy egyenesen nem is vagyunk képesek arra, hogy imádkozzunk?

Az imádkozás akadályainak sokaságából itt csupán néhány jellegzeteset ragadunk ki.

Hitelenség az imádság legnagyobb akadály. Az evangéliumból tudjuk, hogy ott, ahol hitelenség volt, maga Jézus sem tudott csodát tenni. (Mk 6,5) Jakab apostol a kételkedő, hitetlenkedő emberre mondja, hogy ne gondolja az ilyen, hogy bármit is kaphat az Úrtól. (Jak 1,6—7) Jézus maga is arra biztatja tanítványait: higgyétek, hogy mindazt, amiért imádkoztok, megkapjátok, és meg is adatik nektek. (Mk 11,24) Személyével kapcsolatban alaptörvényvé tette: legyen neked a te hited szerint. (Mt 15,28 a kánaániasszony) A tanítványok hitelenségük miatt nem tudták meggyógyítani a holdkóros fiút. (Mt 17,20) A hitelenségnek különböző kifejezési formái vannak:

A bizalom hiánya: az aggodalmaskodó embernek túl kicsi a szíve. Abban a meggyőződésben élnek, hogy Isten ellenükre van, és azt várja az embertől, hogy komor-komolyan, leverten tengesse életét. Előszertetel foglalkoznak az élet negatív oldalával, gyűjtik a rossz tapasztalatokat és minden pozitív hitbéli kijelentésre megvan a maguk „de”-je. Az ilyen csökkent, vagy hiányzó bizalmú ember imádságában is ott van ez a „de mi lesz, ha Isten mégsem” elem. Eleve arra számítanak, hogy csalódnak,

és ha ez bekövetkezik Isten iránti bizalmuk hiánya miatt, diadalmasan könyvelik el az újabb negatív tapasztalatot egy „lám, előre tudtam” felkiáltással. Az imádság előfeltétele a bizalom: Isten az ő gyermekeinek javát akarja! (Lk 11,13)

Az engedelmesség hiánya: A hit nem csak egyfajta belső beállítottság, hanem egyúttal tetteikben megnyilvánuló döntés is. Sok kereszténynek nincsenek tapasztalatai az imádság eredményéről, mert életük bizonyos pontjain nem akarnak Istennek engedni. Csak akkor lehet előrébb lépni, ha azt, amiben engedniük kell, végre meg tesszük. Az nem játszik eközben szerepet, hogy nagy, vagy kis dologban kell ezt a lépést megtennünk. Az engedetlenség blokkolja Isten cselekvését az életünkben. Isten akkor cselekszik, ha megtartjuk parancsait és azt tesszük, ami kedves előtte. (1Jn 22)

Az imádság akadályai a megbékélni nem tudás, az emberi kapcsolatainkban meglévő feszültség, a megbocsátás hiánya is. Aki tehát előrébb szeretne lépni az imádság terén annak felül kell vizsgálnia érzelmi életét. Amikor megálltok imádkozni, bocsássatok meg, mondja Jézus (Mk 11,25). Az imádság feltétele az egyetértés. (Mt 18,19) A házastársi közösség zavarái is megakadályozzák az imádságot! (1Pt 3,7) Aki tehát Isten elé akar lépni, annak előbb rendeznie kell emberi kapcsolatait! (Mt 5,23—24)

Okkult akadályok az imádkozásban. A babona, varázslás, spiritizmus, mindenfajta jóvendülés (mint pl. horoszkóp, kártyavetés stb.) különösképpen akadályai az imádkozásnak. Aki ezen a téren érintett, idővel elveszíti az imádsághoz való kedvét, vagy imádkozás közben súlyos (paránza vagy istenkáromlás) kényszerszorgalmatai támadnak. Az ige hallgatásakor és imádság közben leküzdhetetlen álmoság vesz erőt rajta. Vanak az okkultizmus néven összefoglalt bűnöknek sokkal súlyosabb, komoly következményei is; öngyilkossági készletés, különböző kényszercelekvések és -gondolatok, szenvedélyek rabsága, félelem stb. Itt csak az imádságra gyakorolt következményét tárgyaljuk. Akadály, mert elválaszt Istentől, sőt, az Ige szavával „utálatossá” tesz Isten szemében. Aki bővebbet akar erről a területről tudni, figyelmébe ajánlhatjuk a Bibliának azokat a helyeit, ahol Isten tiltja az okkult bűnöket; 3Móz 19,31; 20,6.27; 5Móz 18,9—13.15; 1Sám 28; Ézs 8,19; 44,25; Csel 19,18—20; Jel 22,15. (Közös jellemzője ezeknek a bűnöknek, hogy Istent megkerülve, az Ő tiltása ellenére olyan hatalmakhoz kötik az embert, amelyek Isten-ellenesek. Az okkultizmus veszélyéről minden lelkigondozónak tudnia kell. Annál is inkább, mert van ebből is szabadulás, az a Jézus, aki előtt meghátráltak az Isten-ellenes erők, aki azért jött, hogy az ördög munkáit lerombolja. (1Jn 3,8)

A fent említetteken kívül fáradtság, ötlettelenség és sokszor egyszerűen lustaság — mind akadályai annak, hogy imádkozhassunk.

V. Hogyan imádkozunk?

Befejezésül néhány gondolat az imádság gyakorlatáról. Természetesen nincsenek csalthatatlan receptek, de van néhány alapvető szabály, amelyet jó ismerni.

Ha tehát igaz az, hogy az imádság párbeszéd, akkor az is igaz, hogy imádságainknak csak egyik oldala az, amit mi imádkozás néven gyakorolunk, tudniillik, hogy elmondjuk Istennek gondolatainkat, kéréseinket. Istent magát azonban nem engedjük szóhoz jutni. Imádság közben értetnének meg pedig az ő akaratát, szándékait és terveit. Az imádság ezért egyúttal Istenre figyelés is. Az imádságnak nem az a lényege, hogy a mi

akaratainkat ráerőszakoljuk Istenre, hanem, hogy az Ő akaratát felismerjük. Ezáltal jut Ő szóhoz, és csak így lehetünk valóban munkatársaiivá.

A másik alapszabály a szívből való imádság. Imádkozni teljes lényünkkel csak akkor fogunk, ha valóban fontos az nekünk, amiért imádkozunk. Akkor keressük igazán Istent! És ez a mi számunkra fontos, mert Isten mindig többet akar adni, mint amit kérünk; önmagát. A szívből való imádság tanít meg arra, hogy ne csak az Isten ajándékai kelljenek, hanem maga az Isten, a vele való személyes kapcsolat. A meg nem hallgatott imádságok mögött sokszor Istennek ez a szándéka húzódik meg, hogy keressünk, zöregessünk, kérdezzünk tovább, egészen addig, míg el nem jutunk odáig; már nem is az a fontos, amit kérünk, hanem Ő maga.

A harmadik pedig a cselekvő imádság. Igaz az ősi jelszó: orando et laborando. Az imádság ad bátorságot a cselekvéshez. Luther ezt a kettőséget így fogalmazta meg, szinte dialektikus és fel nem oldható ellentétben: Imádkozz úgy, mintha minden egyedül Istenen múlna és cselekedj úgy, mintha minden egyedül rajtad múlna.

Csend, nyugodt körülmény, elegendő idő — az imádság külső feltételei. Futtában aligha lehet bárkivel értelmes beszélgetést folytatni, Istennel sem.

Mindenki maga jön rá, amikor elkezd az imádkozó életet, hogyan is lehet imádkozni. Senki nem születik úgy, hogy gyakorlata lenne az Istennel való beszédben, ezt is tanulni kell, úgy, mint a beszédet. És ehhez is kell kitartás, mint minden máshoz, amit tanulnunk kell. Ám egyet nem felejtethetünk el. Imádkozni — nem csak „technika” kérdése, sőt, egyáltalán nem az. Imádkozni, ez szív, Isten iránti szeretet és hit kérdése. Amilyen a hitünk, amilyen az istenképünk, olyan az imádságunk is. Halott Istenhez, személytelen Istenhez nem lehet, nincs is értelme imádkozni. De az élő Istenhez igen!

A hit ott kezdődik, amikor valaki elkezdi beszélni ehhez az élő Istenhez, és egyszer csak azt tapasztalja, hogy most már Ő is beszél hozzám. Akkor megszűnik minden kérdés, hogy kell-e, érdemes-e imádkozni, és az imádság természetes lehetőséggé lesz, olyan ajándékká, amelyet Isten egyedül az embernek adott meg.

Balicza Iván

Örömhír a gyermekeknek

Milyennek ismertette meg magát Isten?

a) Isten teremtő

I. (Erdeklődésfelkeltés-bevezetés) Mutassunk be szép színes képeket növényekről, állatokról, szivárványról stb. Beszéljünk a gyerekekkel, hogy tetszik-e nekik a kutya, a rózsza, a fény-árnyék hatás. Így kapcsolatot hozunk létre a gyerekek és a teremtett világ között. Majd megkérdezzük tőlük, hogy milyen lenne a világ, ha ezek nem léteznének, ha nem lennének virágok és állatok, hegyek és folyók, sőt ha nem lenne Nap és Hold sem. Eredmény: nem marad semmi sem, csak a sötétség! Mennyire örülhetünk, hogy olyan világban élhetünk, ahol mindezek megvannak! De honnan vannak ezek? Feleletek: Ezek mindég voltak. Ez a természet. A Földből nőttek ki. Isten teremtette stb. Mindegyik feleletet elfogadjuk.

Ma ezekről a kérdésekről tanulunk, vagyis a világ keletkezéséről.

II.1., A világ keletkezésénél jelen volt-e újságíró, rádióriporter, természettudós vagy valaki más ember? Nem. Ezért amikor a kezdetről beszélnek az emberek, akkor mindég csak emberi elképzeléseket, vélekedéseket mondhatnak. Ezek a vélemények lehetnek nagyon érdekesek, szemléletesek, hihetők, de mindég emberi vélekedések maradnak.

Ezeket a vélekedéseket 2 nagy csoportba lehet besorolni: 1., A világ nem létezett öröktől fogva és nem is fog örökké létezni. Van kezdete és lesz vége is. A mai tudósok közül sokan a világ tágulásának tapasztalati megfigyeléséből következtetnek erre. De hivatkoznak az oksági összefüggésekre is: minden okozatnak oka van, vagyis a világ keletkezésének is oka van. 2., A másik csoport a világot öröktől fogva létezőnek gondolja, mert a tudományos megfigyelés szerint anyagot-energiát megsemmisíteni nem lehet, csak átalakítani. A világ szerintük sem volt mindég ilyen szép, mint ma, hanem évmilliók alatt alakult ilyené.

Kinek van igaza? Se mi, se a tudósok nem tudják ezt a kérdést a természettudomány segítségével eldönteni. Ha eldölne is, hogy kinek van igaza a két vélemény közt, akkor is marad megválaszolatlan kérdés: 1., Milyen „véletlen” indította el a világ tágulását. 2., Honnan került be az anyagba a fejlődés törvénye stb.?

A Biblia nem a természettudósok kérdésére, hanem egy sokkal fontosabb kérdésre mutat rá: ki áll a világ keletkezése és fejlődése mögött: az élő, bennünket szerető Isten! „Hit által értjük meg, hogy a világot Isten szava alkotta, úgyhogy a nem láthatóból állt elő a látható.” Zsid 11,3. (Ez az ige azt a meghökkenítő gondolatot is megengedi, hogy Isten nem a semmiből, hanem a láthatatlan és rendezetlen energiákból hozta létre a látható világot. Vajon Istent kisebbnek kell látnunk, ha „csak” a láthatatlan világból hozta létre ezt a világot és nem a semmiből? Ez még nem dualizmus, mert a láthatatlan világ engedelmessége mutatja,

hogy nem egyenlő létezőkről van szó.) Nem a vak véletlennek, de nem is egy személytelen, velünk mit sem törődő természeti törvénynek köszönhetjük ezt a szép világot, hanem Istennek.

II.2., Olvassuk el a Biblia első lapjairól, hogyan tudósít bennünket erről a 2500 éves papi tanítás. (Szakaszosan olvassuk el 1Móz 1,1–5. 6–8. 9–13. 14–19. 20–23. 24–25. 26–31. 2,1–4/a. Mindegyik szakasz után készíttethetünk egy rajzot, illetve beszéljük meg, hogyan mondanánk ezt ma mi.) Semmiképpen ne kerüljön hangsúly az „első-második stb.” napokra. Ha szóba kerül a napok kérdése, mutassunk rá, hogy egyrészt a könnyebb megjegyezhetőség kedvéért csoportosítja napokba a papi irat szerzője, másrészt ezek „időegységek”. Továbbá addigra kialakult a zsidóságban a heti munkaszünetes nap, amikor is az emberek Isten dolgaival törődtek. A Biblia viszont azt érezteti ezzel, hogy Istent ma már nem „köti” le a teremtés nagy feladata, hanem velünk, emberekkel törődik.

III. Összefoglalás. Figyeljük meg, ki a kezdeményezője a teremtésnek? Hogyan teremt Isten? Mi származik tőle? Milyen világot teremt?

Isten teremtő hatalmát ismeri el és dicséri a keresztyén egyház, amikor az istentiszteleten hangosan elmondja az Apostoli hitvallás I. részét: Híszek egy Istenben, mindenható Atyában, mennynek és földnek teremtőjében. A gyülekezet ezzel dicséri Istent és nagy tetteire emlékezik. De ezzel megvallja hitét és reményiségét is, hisz aki a múltban hatalmas volt, az a jövőben is az lesz.

Emlékeztető rajz: Földgömb, fölötté Isten áldó keze vagy a háromszögben a szem.

Emlékeztető ige: Zsid 11,3.

Emlékeztető ének: Ker. énekeskönyv 49,1.

b) Isten teremtménye az ember

I., (Mutassunk be képeket a különböző fajú emberekről, eltérő életformájukról.)

Érdekes kérdés az ember kialakulásának-fejlődésének a problémája. Igen sok tudós megkísérel elképzelhető és elhíhető feleletet találni erre a kérdésre is. Sőt, — ha felületesen olvassuk, — akkor úgy tűnik, hogy még a Biblia is foglalkozik ezzel a kérdéssel, mert beszél arról, hogy „hogyan teremti” Isten Ádámot és Évát. De láttuk már a világ teremtése kérdésénél is, hogy a Biblia a közérdeklődést kiváltó „hogyan keletkezett ez a világ” kérdés helyett azt a kérdést vizsgálja: „ki által”, „miért” keletkezett ez a világ. Irányítja-e a mi életünket is valakinek a szerető gondoskodása, vagy csak a vak véletlen, a szeszélyes sors?

II.1., A Biblia szerint az embert nem a véletlen, hanem Isten akaratára hozta létre. Ezért beszél arról, hogy Isten formálta ki az embert a föld anyagából, majd életet lehelt beléje. Ezt szokták úgy érteni, — félreérteni — hogy íme így keletkezett az ember: Isten kiformálta, majd életet lehelt beléje. Tehát semmi köze az állatvilághoz.

Ne felejtjük el, ez a biznyságtézés akkor hangzott el, amikor a zsidó nép még pásztor nép volt, amikor még nem alakult ki a magánvagyon fogalma úgy, mint ma. Akkor csak az volt az „enyém”, az tartozott hozzám, amit én készíttettem. A többi közös volt. Ebben az időben az Istenhez tartozás csak úgy lehetett kifejezni, hogy Isten „dolgozott!”

rajtunk, mint a pásztor a pásztorbotján. Azért tartozik a pásztorhoz a pásztorbot, mert ő készítette, nélküle nem létezne — az ember pedig Istenhez, mert nélküle ő nem létezne.

Az ember Istenhez tartozását fejezi ki tehát a Biblia, amikor kiformalásunkról beszél. Hisz Isten Lélek s a Léleknek nincs karja, keze, ami formálná az embert...

II.2., „Isten az embert a maga képmására alkotta”.

Az Ókorban a Király vagy más uralkodó szobrát-képmását állították fel a meghódított tartományban. A lakók ennek elfogadásával ismerték el a győzőt uralkodójuknak. A helytartók a képmás alatt ülve bírászkodtak, jelképezve azt, hogy kinek a nevében cselekszenek.

Az ember magán hordozza Isten képmását. Ez nem a hasonlatosságot akarja kifejezni, a Lélek Istennek nem két füle, egy orra és két szeme van; hanem: az ember Istenhez tartozik, neki tartozik felelősséggel, sőt bizonyos értelemben az ő küldetésében formálja a körülöttünk levő világot.

II.3., „Isten az élet lehetét lehelte az ember orrába” (2.7). Az Istenhez tartozásunkat és a természettől való eltérésünket fejezi ki a Biblia itt sajátos módon.

A világgal is Isten „dolgozott”, tehát hozzá tartozik, nem független tőle. Az ember azonban valahogy kiemelkedik a természet világából. Hasonlítunk pl. az emberszabású majmokhoz, agyunk és szervezetünk ugyanolyan anyagokból — fehérjék, szénhidrátok, sók stb. — épül fel, mint a természet más élőlényeié, mégis az ember gondolkodása más: szép verseket ír, okos következtetéseket hoz még az élet távoli dolgairól is. Valami többletünk, titkunk van, ami nincs meg az állatvilágnak. Ezt úgy nevezi a Biblia, hogy Isten lelkéből kaptunk részt.

III. Mít mondjunk azonban azoknak a tudósoknak, akik azt mondják, hogy az ember az állatvilágból fejlődött ki? Tévednek? Mivel a Biblia nem beszél arról, hogy hogyan keletkezett az ember, ezért elképzelhető, hogy az ember az állatvilágból fejlődött ki —, de csak azért, mert Isten ezt így akarta.

Valamennyien tudjátok, hogy a tojásból keltetik ki a kis csibéket. Régen ez úgy történt, hogy 18—21 tojásra ráültették a kotlóst, s a tojásokból 3 hét után kikeltek a kis pihés csibék. Hogyan kerültek a tojásba? Már „benne voltak”. Sőt már az is a tojásban volt, hogy kis kakas vagy jérce fog abból kikelni. Hogyan? A tojás sárgájában van egy kis véreceske, egy csíra, ami a tyúk vagy keltetőgép melege hatására nőni, fejlődni kezd. Egy hét múlva már lámpa alá tartva a tojást láthatjuk a kicsibe lüktető szívét, 3 hét múlva pedig kibújik a kicsibe. Az élet ilyen „programja” volt „beírva” a tojásba, ezért fejlődött így.

Az élet más programját írta be Isten egy más sejtbe, s az azért fejlődött úgy, hogy évmilliók folyamán emberré formálódott. Érdemes megfigyelni, hogy hány és hány állatfaj pusztult ki az évmilliók során, de az ember fejlődését magában hordók nem! Isten gondoskodott róluk, hogy hordozói legyenek az emberi nemnek.

Ne lepődjünk tehát meg, ha az élővilág könyvünkben vagy valahol másutt látunk elképzelt képeken csoportba verődött élő vagy ősembereket, hanem örüljünk annak, hogy Istenünk szépnek teremtette a környező világunkat, s hogy gondoskodott rólunk, hogy ne állatként, hanem emberek módjára élhessünk.

Olvassuk el 1Móz 1,26—31. 2.7.

Emlékeztető rajz: Ember vagy embercsoport és felettük Isten áldó keze.

Emlékeztető ige: Ézs 43,1/b.

Emlékeztető ének: Ker. Énekeskönyv 459,1.

c) Isten Atya

I., Új tanuló érkezett az osztályba. Az egyik napon a tanítónéni őt meg Ferit leküldte az igazgatói irodába, hogy hozzanak fel új könyveket. Feri vidáman szaladt az igazgatói szoba felé, míg az új fiú izgatottan nézte, hogy elég rendes-e a haja meg a ruhája. Az igazgatói irodába belépve hangosan köszöntek, s Feri egyenesen az igazgatóhoz szaladt és átölelte... A könyveket cipelve megkérdezte Feritől a csodálkozó társa: Hogyan mersz te ilyen otthonosan bemenni az igazgatói irodába, sőt az igazgató bácsit átölelni...? De hisz ő az én édesapám — felelte Feri.

Nem kell félnünk semmilyen nagytekintélyű, nagyhatalmú embertől, ha tudjuk, hogy szeret bennünket.

Olvassuk el 1Móz 2,8—19 verseket és keressük meg, hol látjuk, hogy a világot teremtő Isten szereti az embert?

II.1., A 8. vers: „Ültetett az ÚRisten egy kertet Édenben...” A vándorló pásztor izraeliták megszokták, hogy fásasztó munkával kell a nyáját őrizni, újabb és újabb legelőket keresni és ivóvízről gondoskodni. Számukra a körülkerített kert a vadállatoktól való biztonságot, a kertben levő gyümölcsfák a napi ételmet és a kertben levő kút az élethez szükséges vizet jelentette. Ők Isten szeretetét vándorlásaik közt már számtalanszor megtapasztalták, tehát tudták, hogy Isten szereti őket. Az első embereket is Isten gondoskodása hozta létre, tehát őket is körülvette Isten szeretete. Ezt fejezték ki az Éden kert képével, ahol biztonságban lehettek, nem kellett a létükért küzdeni, mert velük volt az Isten.

II.2., Isten szeretetét mutatja, hogy feladatot adott az embernek: „elhelyezte az Éden kertjében, hogy azt művelje és őrizzé”. Isten szeretete nem tétlenségre kárhóztatja az embert. Milyen rossz tétlenül a betegágyban lenni, a börtön büntetését is azért viselik el nehezen az emberek, mert tétlenségre is vannak ott ítélve. Isten olyan kertet készített, ahol az embernek volt feladata-munkája. Örülhetett, amikor látta munkája eredményét, mint ahogy ti is örültök, ha elkészítetek egy kis kézimunkát vagy megrajzoltok egy képet.

Isten szeretetének a jele tehát a munka is. Igaz, ez a munka nem volt nehéz, fásasztó. Majd később tanulunk erről, hogyan lett a munka nehezzé és fásasztóvá.

II.3., Isten szeretetből hatalmat is adott az embernek. „Formált tehát az ÚRisten a földből mindenféle mezei állatot, mindenféle égi madarat, és odavitte az emberhez, hogy lássa, minek nevezi: mert minden élőlénynek az a neve, aminek az ember nevezi” (19. vers)

A hatalomnak kétféleképpen lehet örülni. Van, aki annak örül, hogy szavára a többieknek engedelmeskedniök kell. Ő a nagyobb, ő az erősebb. De lehet a kapott hatalomban és a feladatban a bizalomnak örülni, amivel kitüntetnek bennünket. A világot teremtő Isten megbízik az emberben, s ezért hatalmat ad neki a természet világa felett, sőt feladatává teszi, hogy azt védje, őrizzé és formálja.

III., A Bibliában azért írták le az Éden kert történetét, hogy senki

ne féljen a világot teremtő Istentől, hanem benne mindenki Mennyei Atyját lássa. Ezért mi is bátran menjünk hozzá, hisz Jézus Krisztus is erre biztat, amikor a tőle tanult imádságot így kezdjük: „Mi Atyánk, ki vagy a mennyekben...” Örömlenket, bánatunkat, kérésünket, fájdalunkat mondjuk el bátran. Munkánkat pedig úgy végezzük, hogy benne Isten bizalmát láthatjuk: bennünket is fel akar használni világfenntartó munkájában.

Emlékeztető rajz: Kertben dolgozó ember felett áldó kéz.

Emlékeztető ige: Zsolt 103,2.

Emlékeztető ének: Ker. Enekeskönyv 452,1.

d) Isten mindenható és világfenntartó

I., Nem könnyű a Bibliát a különböző nyelvekre lefordítani. Egy-egy szó megfelelő értelmét néha hosszú ideig keresni kell. A rokonértelmű szavaknál is sokszor tévedünk, amikor fordítunk. Nem mindegy, hogy az orosz „umety” szót „ért vagy képes valamire” magyar szavakkal adom vissza, vagy a német „laufen” igét „fut, siet vagy megy” szóval fordítom.

Évekkel ezelőtt az egyik afrikai nyelvre fordították a Bibliát. A fordító lelkész együtt lakott az őserdőben a bennszülöttekkel, hogy a nyelveket és életmódjukat minél jobban megtanulja, illetve, hogy a négersek segítsenek neki a fordításban a megfelelő szavak megtalálásában. Könynyű volt megtalálni a hétköznapi életre vonatkozó szavakat (szék, tűz), de nehéz volt az elvont fogalmakat lefordítani. Így érezte a fordító, hogy a hit, bizalom fogalmakat még nem tudta megfelelően elmondani, mert hinni nemcsak azt jelenti, hogy igaznak tartom a másik szavát.

Egy alkalommal a vadászatra elkísérte a falu népét. Az erdőben egy sebessodrású patak fölött kellett átmenniök, ahol nem egy híd volt építve, hanem csak egy fatörzslet döntöttek át. A fatörzsről libasorban mentek át. Középe táján ment a törzsfőnök 12 esztendő fia, aki ekkor tanulgatta a vadászat mesterségét, utána az apja, majd a lelkész. A fatörzsről haladva a fiú lenézett a sebessodrású patakra és ezért elvesztette az egyensúlyát, megingott. De apja mögötte haladva, elkapta a gyereket a két könyökénél, s ezt mondta neki: teljes súlyoddal helyezkedj rám! Így sér-tetlenül átérték a túlsó oldalra. De a fordító igen örült a hallott mondatnak: „Teljes súlyoddal helyezkedj, nehezkedj rám” hisz ez a hit igazi tartalma és lényege. Nem elég ha valamit igaznak tartok...

Amikor a keresztyén ember Istenben hisz-bizik, akkor ő is „teljes súlyával Istenre nehezedik”. Miért teheti ezt?

II.1., Láttuk, Isten tervezte és teremtette meg ezt a világot. Azért bízhatunk Istenben, mert ő a leghatalmasabb. Szavának engedelmeskedik a Nap, a Hold és a csillagok, de neki engedelmeskedik a kicsiny molekula és a parányi atom is. Sőt az élet is.

Nekünk Istenhez kell mennünk, ha az életben helyesen akarunk tájékozódni. A gépeknél vagy szerszámoknál mindég megkérdezzük a tervezőt, hogyan kell használni azokat, mert a tervező tudja, hogy mi várható a géptől, szerszámtól. Ha másként használják, könnyen tönkremegy. Ha a trabant autóval szántani akarnánk, akkor abból nem sokáig lesz autó. Mi azért megyünk Istenhez és kérdezzük meg, mi az ember feladata, célja ebben a világban, mert őhöz tartozunk, ő ismer igazán minket, hisz ő alkotott minket. Ha valaki úgy gondolja, hogy mi csak

azért vagyunk hogy együnk vagy szórakozzunk, akkor annak az élete hamar tönkremegy.

II.2., Mi nemcsak akkor megyünk Istenhez, amikor a világ végső céljai érdekelnek, hanem akkor is, amikor a jelen, a hétköznapi dolgokban segítségre szorulunk. A Miatyánk imádságban is ezt tesszük: Szabadíts meg minket a gonosztól...”

Istent nem szabad úgy elképzelni, mint ahogy egy-két író-költő leírta: Isten megteremtette a világot, s most magárahagyta, nem törődik vele. Isten nem távozott el tőlünk a teremtés után a „hetedik” mennyországba, hanem szíven viseli sorsunkat. Ezért jelent meg Isten Mózesnek az égő csipkebokorban, vezette ki népét az egyiptomi fogságból. (A 8–12 éves gyerekeknek ezeknek a történeteknek az ismeretét feltételeznünk kell, sőt a személyes hittapasztalatot is. A Bibliában Ábrahám—Mózes személyes hittapasztalatai időben megelőzik a teremtéstörténet megfogalmazását, a személyes Isten-hit megelőzi a teremtő Istenről alkotott fogalmunkat.) Ezért beszélhetnek felnőttek sok olyan „véletlenről”, amire nem számítottak, mert Isten szerető segítése most is folyik. Ti is tapasztalhatatok már ilyen segítségét, vagy éreztétek Istén mai útmutatását a lelkiismereten keresztül. (Hallgassuk meg a gyerekek élményeit.)

II.3., Mi azonban nemcsak akkor megyünk Istenhez, ha valamit tudni akarunk a világról, vagy ha segítséget akarunk kérni tőle a hétköznapi élethez, hanem örömlélektünkben is, amikor megtapasztaltuk segítségét. Ezért dicsérjük Őt a Miatyánk imádságban is: „Mert tied az ország és a hatalom és a dicsőség”. Ezért énekelünk dicséző énekeket is.

III., Mi „teljes súlyunkkal Istenre nehezédünk”, benne hiszünk és remélünk, mert ő tud segíteni, hisz övé a hatalom mennyen és földön; akar segíteni, ezért hallgatja meg imádságainkat; s erősíti hitünket, amikor dicséretünkben a múltért hálát adunk.

Emlékeztető rajz: Könyvből éneklő gyerek.

Emlékeztető ige: Jn 5,17.

Emlékeztető ének: Keresztyén Énekeskönyv 2,1.

Missura Tibor

Az igehirdető műhelye

BÖJT 3. VASÁRNAPJA

Ef 5,1—9

Szakaszunk kiinduló témája és alapgondolata az „imitatio Dei” — egyébként egyedül itt fordul elő az Ut.-ban — *Conzelmann* (Das Neue Testament Deutsch sorozatban) szerint. Csakhogy az imitatio Dei nem egy elvont ideál követése, mégcsak nem is az „isteni tulajdonságok” megvalósítása. Az imitatio Dei és imitatio Christi egy és ugyanaz. A gondolat a középkorban (Assisi F.) és a pietizmusban központi fogalommal lett. Azt jelentette, hogy az életet Jézushoz „hasonlóan”, őt követve, imitálva kell élnie a keresztyéneknek. A főhangsúly Jézus követésében életére, szelidségére és alázatosságára esett. Bármennyire mély és komoly volt ez a maga idejében, mint mondjuk Kempis Tamásnál, alapvetően és általában megmaradt a törvény területén. Luther ezt nagyon élesen látta.

Igénkben nem Jézus emberi alakja, élete az ideál, hanem üdvözítő cselekedete, s itt már az ideál-szó sem egészen helyes. Pál apostol ezt őstamentumi terminológiával (az idézet Ex. 29,18-ból való), ugyanakkor azonban mélyen újszövetségi gondolkozással fejezi ki. Az imitatio Dei nem kegyes teljesítmények által nyitott út az üdvösségre, hanem a hit és hála magatartása: élet Krisztus áldozatából. Meggyőződésem, hogy itt van alapigénk kulcsa, különösen Böjt 3. vasárnapján.

Innen érthető a szakasz további része. Ezért nem élhetünk akár-hogyan. A két „főbűn”, a paráznság és pénzimádat gyakran visszatérő párok az Ut.-ban és az őskeresztyénségben is.

Ami az elsőt illeti, jelen esetben szinte kimondhatjuk az eredeti szót is: porneia. Amikor világunkat — lassan talán még minket is — elönti a „pornó” hulláma (újságok, könyvek, filmek), sajnos értjük, miről van szó. Így lehetne ma fogalmazni: szex önmagáért. Ez megnyilvánul beszédünkben is. Az „entrapelia”: beszédbeli simaság, szalonok ügyes és üres társalgása, élcelődő, kétértelmű beszéd. Tehát nemcsak a kifejezetten trágár beszéd tartozik ide (egyre többet olvassuk is!), hanem a kétértelmű, célzásokkal tele, sikamlósan viccelődő beszéd, de szó van a szakaszban a másokat bántó, célzatos beszédéről is. Számunkra az „entrapelia” — „eucharistia” lefordíthatatlan olyan formában, ahogy Pál írja, de itt sokkal többről van szó, mint szójátékról.

Ami pedig a másodikat illeti, arról mostanában többet szoktunk beszélni, de nem eleget. Pál egyszerűen mondja: a pénzimádat bálványimádás. Nagyon régi, de nagyon új és modern bálvány is. Luther szavai ideváganak: „amin szíved csüng, az az istened.”

A kettőre együtt mondja igénk, hogy azért nem lehet itt így élni, mert ott ilyenről, az Isten országában szó sem lehet. Vagyis: már most úgy kell élnünk, mintha ott élnénk. Isten követése és a bűnökben megmaradás olyan, mint a sötétség és világosság egybeolvasztásának bolond kísérlete. A fogalompár az UT.-ban több mint szimbólum, két „hatalmi

szféra”, csak az a kérdés, hová tartozunk, melyik nem „gyermekei” vagyunk. Már csak annyit, hogy meggyőződésem szerint textusunkban ennyi és nem több a jelentősége a fény és sötétség használatának.

Oculi vasárnapján, Agendánk fogalmazása szerint „Isten báránya” vasárnapján igénk is alapvetően Krisztus keresztyére emeli tekintetünket. Ezért javasolom az előbbieik alapján igehirdetésünk témájául a 331. ének 4. versének egy sorát:

„*Üdvömrre lehessen végtelen áldozatod*”

Áldozatokból élünk. Mások áldozataiból. A gyermek életéért, fejlődéséért szülei hoznak rengeteg áldozatot. A hitvestársak élete is akkor szép, ha áldozatot tudnak hozni egymásért, s a sort folytatni lehetne.

Hazánkban él már egy olyan nemzedék is, amely szinte elfelejteni kész, milyen áldozatot hoztak elődei felszabadulásunkért, mai társadalmi életünkért. Nem szabad elfeledni, hogy mai életünk mögött mennyi áldozat van.

Március 14-e van ma, holnap szép nemzeti ünnepünk következik. Az 1848-as szabadságharc rengeteg áldozatára emlékezünk. Tudjuk, hogy 1848. március 15-e után 1849. október 6-a következett, a szabadságharcot elnyomták. Az áldozat mégsem volt hiábavaló, bizonyos, hogy őseink harca, sokszor életük feláldozása összefügg életünkkel: amiért ők áldozatot hoztak, az ma a miénk lehet.

Minket Isten igéje mindezekén túl Krisztus áldozatára emlékeztet. „Krisztus is szeretett és önmagát adta értünk áldozati ajándéku” — olvassuk szakaszunkban. Krisztus lett az áldozat. De nem úgy, ahogy ezt ma értenénk, hogy mintegy sodródott, végül is ő került „szerencsétlen helyzetbe”, hanem önként áldozta fel magát. S amikor Isten minden más áldozatra nemet mondott, ezt elfogadta. Jézus nem valamit áldozott életéből, idejéből, erejéből, hanem önmagát egészen és halálra adta értünk. Áldozatokból élünk, ezek életünket, szabadságunkat jelentik, de egyedül Krisztus áldozata jelenti számunkra Isten szeretetét, üdvösségünket. Isten népe századok óta ebből az áldozatból él.

De csakugyan? Igénk nemcsak Krisztus áldozatára emlékeztet, hanem elmondja, hogy milyen az áldozatát elfogadó, abból fakadó élet.

Hálás élet. Igénkben sokmindenről van szó, ami nem „illik”, de amikor arról beszél, hogy mi „illik”, azt egyetlen szóban mondja: hálaadás. A gyermek hálas lehet szüleinek, a hitvestárs a hitvesének, nemzedékünk hálas lehet az előttünk járóknak, ma emlékezhetünk 1848-ra is. Áldozatból élni azt jelenti, hálasnak lenni.

Mélységes hála kell eltöltse szívünket Urunk áldozatáért. Hálásan élhetünk az alkalmakkal, igéjével, hálával fordulhatunk az imádságban is hozzá. Hálas szívvel vehetjük magunkhoz Krisztus testét és véré (eucharistia!), de a hála életünket kell, hogy átjárja, a szívünket kell, hogy melegítse.

Jó lenne, ha nemcsak költői alkotásnak, szép éneknek tartanánk, hanem szívből imádkoznánk és vallanánk:

„Jézus Krisztus hálát adok néked minden kínodért,
Szívből dicséretet mondok sebedért, haláloedért.

Rettegésed, vereséged, ezerféle nagy ínséged
Soha, soha nem tudom meghálálni, Jézusom.”

De a hálának folytatása is van:

A *tiszta élet*. „Szavainkban és cselekedeteinkben tiszták és szemérmesek legyünk” — írta Luther. Sokan talán már időszerűnek sem érzik. Pedig keresztyén fiatalokra és felnőttekre ma is ez „illik”, nem más.

A szó rottani és építeni tud. A tiszta szó épít, a piszkos beszéd rombol. Olykor felnőttek ártatlanul elcsodálkoznak a gyermekeket hallva: honnan tanulják a piszkos beszédet? Pedig a felelet egyszerű: végső fokon, ha áttételesen is, de a felnőttektől, olykor saját szüleiiktől. Igéink azonban nemcsak a nyilvánvaló trágár beszédéről szól, hanem a megejtő, kétértelmű, „vicces” beszédéről is. A mindenből „viccet” csináló, komoly dolgokról is olcsó cinizmussal fogalmazó beszédéről is. De az élcelődő, másoknak, mindig a nem jelenlevő harmadiknak ártó beszédéről is szó van itt. S mindezt egyre inkább „felfedezhetjük” életünkben és irodalmunkban is.

A legnagyobb tisztító, életújító erő a Jézus áldozatából fakadt bűnbocsánat. Az, amit ő a házasságtörő nőnek mondott: „én sem kárhoztalak.” De arról, hogy Jézus folytatta is, mostanában megfeledkezünk, ugyanis ezt is hozzátette: „eredj el és többé ne vétkezzél.” Jézus nemcsak úgy barátja a bűnösöknek, hogy elfogadja, hanem meg is tisztítja őket, életüket. Isten eljövendő országában csak azoknak van helyük, akik áldozatából élve tisztaságban élnek. Ne áltassuk magunkat: most van a bocsánat, az újulás ideje, akkor már lejár.

S a tisztasághoz tartozik a „nyerészkedés” kísértésének legyőzése is. Nem túlságosan a nyereségre van beállítva életünk? Nem építettünk-e ma is oltárt? — ezt vizsgáljuk meg.

Megint egy bőjti ének:

„Ó, mely igen megcsalódnám,
Ha biztatnám érdememmel szívemet,
S mégis bűnnel beszennyezni,
Fertőztetni meg nem szűnném lelkemet.”

Ezekben a kérdésekben, a mindennapi életben, családjunkban, a munkánkban, társadalmunkban dől el, hogy a „világosság” vagy a „sötétség” gyermekei vagyunk, s mi lesz a részünk.

Áldozatos élet végül is legfőképpen a Krisztus áldozatát elfogadó ember élete. Igéink kiindulása — Krisztus halálára mutatva — Isten követésére, „utánzására” hív bennünket. Hogyan lehet Istenhez hasonlóvá lenni? Valamiféle tökéletességet jelent ez? Istent egy dologban „utánozhatjuk”, kell is tennünk: a szeretetben. Ha Krisztus önmagát adta értünk, tőlünk is hasonlót vár. Isten követése: önmagamat adni. Nekünk persze nem meghalni, élni kell a másikért. De valahogy úgy, hogy nemcsak valamit adni életünkéből, időnkéből, erőnkéből, pénzünkéből, hanem magunkat egészen. Amíg csak „perceim”, „valamim” van a másik számára, kevés. Schweitzer szerint azért lett nyomorékká az ember, mert csak magának él, mai szóval: önmagát akarja megvalósítani. Krisztus követése egészen más: felebarátom, családom, társadalmam, világom „megvalósításáért” kell küzdenem, tennem. Amelyik gyülekezet, egyház csak magára gondol még, nem Krisztus áldozatából él. Amelyik gyülekezet, egyház pedig Krisztus áldozatából él, tud áldozni is, áldozatot hozni a körülötte élőkért, ami, nehéz kérdésekkel, feszültségekkel küzdő világunkért is.

Befejezésül megint egy ének imádságul:

„Hogy e világ el ne vesszen, Jézus, véredet ontod,
Add, hogy üdvömrre lehessen végtelen áldozatod.
Keresztfádhhoz lépek hittel, gyógyíts meg szent sebeiddel,
Vedd le rólam az átkot, hogy lehessenek sajátod.”

Kevházi László

BÖJT 4. VASÁRNAPJA

Gal 4,21—31

Gondolatok a Galáciai levélhez és az alapigéhez

A galáciai gyülekezetet a törvényeskedésre való visszatérés veszélye fenyegette. A veszély súlyos következményeire gondol az apostol és ezért használ többször is tőle szokatlanul éles, kemény hangot, pl. „Ó, esztelen galaták...” „...akár egy mennyből való angyal hirdetne is nektek evangéliumot azonkívül amit mi hirdetünk, átkozott legyen...”

A levélen a törvény és evangélium, ez a két fő gondolat húzódik végig. Egyrészt rámutat mindegyik jelentőségére, szolgálatára, másrészt túl a tanításon a keresztyén életben jelentkező következményeiről szól. Kiss Jenő írásmagyarázatának ezt a címet is adta: A megigazulás útja.

A reformációnak is ez volt a döntő kérdése. Ezért érthető, hogy Luthernél a Római levél mellett a Galáciai levél volt a leggyakrabban idézett írás. „A Galáciai levél központi üzenete hasonló a Római levéléhez. Csak míg az apostol a Római levéllel a hit által való megigazulás kérdésében TELJES VILÁGOSSÁGRA akarja elvezetni a keresztyén ismeretekben nem egészen világosan látó keresztyéneket, addig a Galáciai levél a hit által való megigazulás nagy igazságához akarja VISSZAVEZETNI azokat a galáciabelieket, akik egyszer ezt már felismerték, de attól elhajoltak” (Káldy).

Volt idő amikor gyülekezeteinkben is jelentkeztek ilyen problémák. Ma ez a hívek nagy része számára nem kérdés. Böjtben — s éppen ezen a vasárnapon, Laetare vasárnapján — a Krisztus áldozata árán nyert szabadságra kell rámutatni, amely ezért kettős irányú lehet. Egyrészt öröm, hogy Krisztus által Isten szabad gyermekei vagyunk, másrészt a szabadságnak ezzel az örömevel élhetünk és szolgálhatunk.

Az alapige allegorikus magyarázatához röviden: Hágár a szolgálóleány és gyermeke Izmael jelképezi a törvényadást... és ezzel a törvény alatti szolgálást. A szabad Sára és gyermeke Izsák, a hitbeli szövetséget... a törvénytől való szabadságot.” (Kiss Jenő.)

Gondolatok az igehirdetéshez.

Böjt kellős közepén vagyunk. A vasárnap feszültsége, hogy a régi egyházi gyakorlat szerint ezt a vasárnapot „feketevasárnap”-nak nevezik. Azt fejezi ki, hogy egyre jobban rávetődik a böjti útra a szenvedéstörténet árnya. — Ezzel ellentétesnek hat a Laetare elnevezés, amely az öröme felhívás, ahogyan az oltár előtt is olvassuk a szoltárszert: Örvendj Isten népe... Az Útmutatóban is ezt olvassák híveink.

Érthetetlen lenne ez a felhívás: Örüljetek! — ha nem értenénk meg azt a hátteret, amely lehetővé teszi most is az örömet. Az apostol is erre a felismerésre kívánta elvezetni azt a galáciai gyülekezetet, amely egyre

jobban a törvény ítéletére figyelt és küszködött. A Krisztusban kapott szabadságot tárta fel előttünk.

Örüljete! — ez a felhívás adja meg számunkra is az ígéhirdetés alap gondolatát. Arról tehetünk bizonyosságot, hogy miért örülhetünk.

Örüljete! Mert...

1. *Isten szabad gyermekei vagytok!* — A galáciai gyülekezetben sokan ismerték a bűn miatti rabságot és megtapasztalták a bűnbocsánatban nyert új élet áldását. Ismerték a törvény alatti roskadozást és a Krisztusban kapott szabadságot. Most újra a törvény miatti félelem uralkodott el és rabolta el örömeiket.

Jézusra tekintve a félelem helyett öröm tölthet el bennünket. Jézus a törvényt érettünk betöltötte. „Törvénynek Ő eleget tett, veszedelemből kimentett, kiengesztelt Istennel” (350. ének 3. vers).

A szabadságról tanúskodik az apostol Ábrahám történetére utalással: „... azért testvéreim nem vagytok a szolgáló fiai, hanem a szabad asszony gyermekei...” Azt tanácsolom, hogy ezen a vasárnapon énekeljék Luther énekét a 351. éneket — ha nem is a böjti énekeink között van — amelyben a törvény alatt gyötrődő élet vívódása és az új élet öröme tárul elénk. „Vergődtem én boldogtalan az ördög hálójában, a bűn gyötört minduntalan nyögtem halál átkában... jaj, nem leltem vigasztalást, enyészet rémes sirja várt s a borzalmas ítélet.” Később a Krisztusban megtalált bűnbocsánat, szabadság ujjongásával folytatja: „De áldom jó Istenemet, ki megkönyörült rajtam.” Igaz, hogy e kettő között az életben évtizedek teltek el, most együtt mondja el tapasztalatát. Luther megértette, hogy miért örülhet. Megérthetjük mi is!

Isten szabad gyermekei vagyunk a Jézusért. — Nyáron a nyitott ablakon többször berepül a templomba egy-egy veréb. Aztán kétségbeesetten röpköd, néha nagyot koppan, amikor a bezárt ablaknak röpül. A hangja is olyan fájdalmas. Amikor sikerül kimenteni — néha csak úgy, hogy a kis toronyszobában megfogom — amikor elengedem s a nyitott ablakon át kiröpül, akkor egyszerre megváltozik a hangja és ujjongva röpül tovább. Iyanokor értettem meg a Krisztusban nyert szabadságot, amit az énekből így ismerünk: „Vége a rabságnak száll a madár.”

2. *Az ígélet gyermekei vagytok!* — „Meg van írva, hogy Ábrahámnak két fia volt: az egyik a rabszolganőtől, a másik a szabadtól. De a rabszolganőtől való test szerint született, a szabadtól való pedig az ígélet által”... ti pedig testvéreim Izsák szerint az ígélet gyermekei vagytok”.

Ábrahám és Sárában csak egy ideig élt a reménység öröme. Az Úrtól kapták az ígéletet, hogy gyermeke születik és az ő utódai évezredek múltán megszámlálhatatlan sokan lesznek. De csak az évek múltak s az ígélet nem teljesült. Így lépett be a szolgálóleány, Hágár az ő életükbe, és született Izmael. Ők akarták biztosítani az Isten ígéletét. De Izmael nem lett örökös és ő nem foglalhatta el az ígélet szerinti helyet.

Isten az ő ígéletét megtartotta. Igaz, hogy Ábrahámnak és feleségének már semmi reménye nem volt. Izmael is már 14. évében járt. S akkor született Izsák — ígélet szerint. — Ismét egy énekre gondolok: Reményt se lát az én gyarló szemem, s Ő száz eszközt talál”. (14,3)

Mi Jézusért vagyunk az ígélet gyermekei, ígéletek részesei. Ahhoz a lelki Izraelhez tartozunk, melyről Isten sok ígérete hangzott.

3. *Krisztus szabad gyermekeiként szolgálhattak Istennek és egymásnak.* Gondoljunk Berzsenyi soraira: „Lélek s szabad nép tesz csuda dol-

gokat'. Azok, akiket Jézus a testi betegség béklyóitól megszabadított, öröme. Jézus azt mondta: „Azért szeret engem az Atya, mert és odaadom meg az új élet örömeivel szolgáltak az emberek között.

A szolgaság jellemzője: amit meg kell tenni. Így jelentkezik ez a hívek életében is: mennyit kell adni, mennyit kell fizetni stb. Ez Izmael lelkülete. — A Krisztus által megváltott élet, amely ezt hittel fogadja, az örömmel szolgál. Boldog abban amit tehet másokkal és másokért. — A szolgálalkületet a félelem vezeti, a szabadét a szolgálat lehetőségének öröme. Jézus azt mondta: Azért szeret engem az Atya, mert én odaadom az életemet, hogy aztán újra visszavegyem azt. Senki sem veheti el tőlem, én magamtól adom oda.” Így adta oda életét érettünk.

A Jézus szeretetét, áldozatát megismert ember szolgálhat örömmel. — Egyik hívünk közei 20 évvel ezelőtt nagy műtéten esett át, rengeteg vért kapott és sikerült életét megmenteni. Amikor visszanyerte régi egészségét, nem kényszerűségből, hanem örömmel jelentkezett minden évben önkéntes véréadásra, mert erre indította a hála azért a megtapasztalásért, hogy az ő életét is sokak áldozatos szeretete mentette meg.

Isten szabad gyermekeiként szolgálni örömmel az egyházban és a társadalomban. Másokkal és másokért. Erre indít bennünket Krisztus példája.

Bőjt nyolcadik vasárnapján így értheti meg az egyház népe a felhívást: Örüljetek! Így láttathatjuk meg azt a hátteret, amelyből a szolgálat öröme fakadhat.

Varga György

BÖJT 5. VASÁRNAPJA

Zsid 9,11—15

Az egezetikai munka eredménye

A levél 3. főrészének hangsúlyos mondatai alkotják textusunkat. Megtalálható itt az egész levél jellemző sajátossága. Miközben Krisztust, — az igazi Főpapot — mutatja be, személyét és szolgálatát összeméri az ÓT főpapjának személyével és szolgálatával. Az összehasonlításban kitűnik Jézus feltétlen prioritása, de még az is, hogy nem egyszerűen a régi folytatásáról, valamiféle tökéletesebb alakban való megjelenéséről van szó, hanem új szövetség megteremtéséről és ennek főpapi tisztét tölti be Jézus.

Az összehasonlítás két képben is megjelenik. Az egyik a sátor képe. Az ÓT sátor emberkéz alkotta, tökéletlen, Jézus „áthatolt az egeken” — Isten sátorából jött (4,14). A másik kép az áldozat lefolyására és anyagára utal. Az ÓT főpapja egy állat vérével ment be a szentek szentjébe — Isten elé — hogy azt hintse a kapporetre engesztelésül. Jézus saját vérével áll Isten elé és egyszersmindenkora tökéletes engesztelést, bűnbocsánatot szerez. Sőt még ennél is többet, mert „örök váltáságot” szerzett (9,12). Ugyanezt a 14. versben így olvassuk: „meghalt az első szövetség alatt elkövetett bűnök váltáságáért, hogy az elhívottak elnyerjék az örökkévaló örökség ígérését.”

A fentiek alapján három csúcspont köré fonódik textusunk üzenete: Az első: Jézus áldozatának büntőrlő ereje, a bűnbocsánat ajándéka. A második: Jézus áldozatának megtisztító ereje van. Ebből következik az, hogy felszabadult lelkiismerettel szolgálhatunk az élő Istennek. Nem

„holt cselekedetekkel, hanem a hitnek a szolgálatban megmutatkozó gyümölcseivel. A harmadik: Jézus áldozatának üdvösséget, „örökkévaló örökség ígéretét” hozó ereje van. Ez ma még csak ígéret, — a hit ragadhatja meg — de egykor majd valóság lesz, elnyerjük az örökséget (Gal 4,4—7).

A szöszék felé

Egyre közelebb megyünk a nagyhéthez és húsvéthoz. Jézus értünk végzett szolgálatának csúcshoz érkezünk. Ez az ige már felmutatja előttünk a csücsöt. Jézus szolgálata a halálában teljesedett ki. Önmagát adta értünk a halálba, áldozata nem tragikus ütközése a jónak és gonosznak, hanem tudatos főpapi cselekedet: engesztelő áldozat.

Jézus áldozatából valóban eltöröltettek bűneink, megkaptuk a bűnbocsánatot. Az ÓT emberének évenként vinni kellett az áldozatot és remegő lelkiismerettel áldozott, hogy tiszta legyen. Jézus vérével tökéletesen tisztára mos. Nem is csupán kultikus értelemben, hanem Isten előtt, teljesen.

Mi keresztyének naponként élünk ebből a bűnbocsánatból. Nem úgy, hogy az áldozatot ismételjük, hanem úgy, hogy ismételten odatesszük életünket „Jézus vére alá”, hogy „mosson hófehérre”. Aki ezt Lúther tanácsa szerint naponként komolyan csinálja, az egyáltalán nem lesz könynyelművé, bátran vétkezővé. Eppen ellenkezőleg. Fegyelmezi az életemet az, hogy szüntelen megállok Uram előtt.

Nagy erő van abban, hogy az a bűnbocsánat igaz és érvényes. Az ÓT szertartásainál kínos pontossággal figyelték arra, hogy minden rendben legyen az áldozat körül, mert a legkisebb mulasztás vagy hiány érvénytelenné tette az áldozatot. Jézus áldozata egyszersmindenkorra érvényes, nem embertől, nem tőlem függ hatása, érvényessége. Hirdeti az evangéliumban és nekem hinnen kell, hinnen lehet. Hogyan imádkozunk az úrvacsora vétele előtt: „nem is bízom semmi másban, mint abban a most hallott drága igédben amellyel asztalodhoz hívsz és ígéred, hogy bűneim bocsánatát kapom tested és véred által.” Ezt a bűnbocsánatot, Jézus áldozatát senki, semmi nem ronthatja meg. Érvényes, — egyedül hitelenségem, hitre képtelenségem zárhatja el tőlem.

Bűnbocsánatból élni pedig nem lehet könnyelműen, inkább nagyon is elkötelezetten, fegyelmezetten.

Jézus áldozatából felszabadult lelkiismerettel szolgálhatunk az élő Istennek. Nincs szörnyűbb, mint a szorongató, vádoló lelkiismeret. Jézus vére textusunk szerint „megtisztítja lelkiismeretünket a holt cselekedetektől, hogy szolgáljunk az élő Istennek”. Ez az ige azt hirdeti nekünk, hogy bátran cselekedjük a jót. Jézus felszabadított arra, hogy ne kelljen félnünk, helyes-e vagy nem, törvénybe tartozó vagy sem. Jézus áldozatának ez az etikai következménye. Az élő Istennek való szolgálat pedig nem más, mint az embertársainknak való szolgálat.

Egészen világosan olvassuk ezt a Zsid 6,9—10-ben! Az üdvösség mellett Isten nem feledkezik el arról sem, hogy nézze cselekedeteinket. „Nem igazságtalan az Isten, hogy elfeledkeznénk a ti cselekedeteitekről és erről a szeretetről, amelyet az ő nevében tanúsítottatok, amikor a szenteknek szolgáltatok és szolgáltok.”

Isten nevében tanúsított szeretet, — ez a szolgálatunk az emberek között. Ezzel kapcsolódunk bele a közösségi életbe, mely sok-sok szállá-vall kapcsol minket magához. Családi, munkahelyi, társadalmi, egész emberiséget összefogó közösségek várják a keresztyének, az egyház segítségét. Ez a segítség a szeretet sokféle megnyilvánulásában lesz nyilvánvaló.

A holt cselekedet olyan cselekedet, amely a magam számára fontos és szükséges. Különböző böjtölések, ételektől, italoktól való tartózkodások, rituális mosakodások, — semmi szükség rájuk. Akiket Jézus megtisztított, azoknak ilyenre semmi szükségük. Nem is magukkal kell foglalkozniuk. Nyitottak az emberek gondjai, bajai, inségei, nyomorúságai felé. Keresik a segítést alkalmát és lehetőséget.

Az egyház szolgáló élete nem a „véletlenek” vagy „esetleges” találkozások eredménye. Ajánljuk magunkat a szolgálatra. A jóért való szolgálatban elébe kell menni a dolgoknak. Kezdeményező szerepet is kell vállalnunk meggyőződésből olyan égető kérdésekben, mint világunk megmaradása vagy elpusztulása, béke vagy háború. Az LVSZ turkui felhívása ilyen szempontból jól érti a Jézus halálának és áldozatának értelmét, mai életünkbe vágó következményét. Ebben a kérdésben nem lehet hátul kullogni, itt bátran kell és lehet kezdeményezni a keresztyén embernek, mert erre van lehetőségünk a minden teher és vád alól fel szabadult lelkiismeretünk miatt.

De ugyanilyen kezdeményezőknek kell lennünk a szeretet cselekvésében családi vagy társadalmi közösségünkben is. Akár hívőknek, akár más világnézetűeknek szolgálunk „az ő nevében tanúsított szeretettel”, — a bűnbocsánatot kapott és éppen ezért minden jó cselekedetre fel szabadított Isten-gyermeki szolgálatunkat végezzük. Mindezt azért, mert Jézus áldozta magát értünk.

Jézus áldozatából örök életre van reménységünk. Ezt kétféleképpen is kifejezi igénk: Jézus áldozatával „örök váltságot szerzett”, és „meghalt... hogy az elhívottak elnyerjék az örökkévaló örökség ígéretét”. Bizonyos, hogy Jézus nem csupán földi életünk valamiféle „rekonstrukcióját” akarja megoldani. Ennél többet ad. Örök életre hívott el és ki is nyitja a kapuját. Váltsága „örökérvényű” nemcsak földi életünkre szól. De ugyanakkor az örökség még csak ígéret, hittel megfogható, mert még nem mentünk át a halálból a feltámadáson át Isten új teremtésébe. Előre néző reménység, „boldog reménység” (Tit 2,13) ami már most eltölti életünket. Reménység hordozói vagyunk!

Ez a reménység visszafelé is hat. Már földi életünk is e reménység alatt van. Ez tesz határozottá minket, amikor földi életünk holnapjáról gondoskodunk, békéért harcolunk és már itt minél többet szeretnénk megvalósítani az igazság, a szabadság, a békés élet, a megértés világából. Éppen, mert biztos a jövőnk, azért merünk abba az irányba lépni már a jelenben is!

Az örökség még ígéret. De biztos ígéret. Isten tartja szavát és amit Jézus váltságahalálával, áldozatával megszerzett, azt mind érvényesíti rajtunk. Megtisztít bűnbocsánatával, hogy felszabadult lelkiismerettel szolgáljunk és a reménység bizonyosságában tegyünk meg mindent világunkért, ahogyan azt ránk bízta, de reménységünk legyen az ígéret valóra válásában is: elnyerjük az örökséget.

Tóth-Szöllös Mihály

BÖJT 6. VASÁRNAPJA

Mt 21,1—9

Szelíd király

Ugyanezzel az újszövetségi történettel indult egyházi esztendőnk ádvent első vasárnapján. Egy szellemi tisztázódást jelentett számunkra akkor. Első rendben természetesen azoknak a téveszméknek az eloszlatását, amelyek ádventtel, karácsonnyal, az érkező Jézussal kapcsolatosak. Jól tesszük, ha megmaradunk ennél a fő témánál. Nemcsak azért, mert ádvent első vasárnapjának mondanivalója kicsit meghatározza az egész egyházi esztendőt és irányt szab egész évi mondanivalónknak, hanem tartalmi szempontból is. Mert ha valahol igazán veszélyesek a téveszmék, s ha valahol égető szükség van a tisztánlátásra, az épp a nagyheti esemény, halál és feltámadás, a váltság problémaköre. Itt vagyunk tehát, a ránk bízott üzenet centrumában, a kereszt és húsvét közvetlen közelében. Itt van a legnagyobb szükség a tisztánlátásra, vagyis arra, hogy amit az evangélium közepe hirdet, az homály, torzítás, csonkítás vagy önkényes kiszélesítés nélkül, egész világosan álljon előttünk.

Maga az esemény tele van félreértési vagy ellentmondásosnak tűnő lehetőséggel — akkor is, most is. Az első helyszíni reakció rögtön az értetlenség, a tanácstalan kérdés: ki ez tulajdonképpen?

Valljuk be, együtt kérdezzük a kortársakkal, ha végigolvassuk a bevonulás történetét. Micsoda helyzet ez? Ki ez, aki jön? Ünnepelesen bevonulni a király szokott. De micsoda király az, akinek poros köpeny a ruhája, halász és vámszedő a kísérete, a szamár, amelyen ül, sem az övé. S igaz, hogy zeng a hozsánna, az érkező Messiást köszöntő zsoldár, de kik énekelik? Útitársak, zarándokok. És miért énekelik tulajdonképpen? Honnan tudják vagy sejtik, hogy ezt kell énekelni?

Bevonulni a győztes szokott. Aki itt Jeruzsálem felé közeledik, az kiszolgáltatott ember. Egyenesen az ellenség karmai közé fut — teljesen védtelenül. Órái vannak hátra, és felfegyverzett csapatot küldenek az elvesztésére. Egyetlen kard védené, azt is a helyére parancsolja. Elítéli a főpap, kezét mossa a helytartó, szolgák ütik, katonák gyalázzák, övéi szerteszélednek, függ a keresztben, s még Isten sem figyel rá. Ő lenne a győztes? Hiszen legyőzött, elhagyott ember.

Miféle bevonulás ez? Hol itt a király és hol a győztes? Ez valóságos botrány — kiáltja a zsidó. Aki Úr és Messiás, az nem veszthet. Csak győzhet és bosszút állhat ellenségein. Bolondság ez — vélekedik a görög. Nem üti meg a mértéket. Hol van ez a klasszikustól?! Mondd csak — biztatják Pált — majd ha különben nem találunk, rád figyelünk. Neveltséges — legyint századunk embere. Mi valóságos problémák tengerében élünk: éhség és igazságtalanság, csőre töltött fegyverek és apátlan-anyátlan gyerekek, öngyilkosok és alkoholisták. Ugyan mit változtat egy harmincéves zsidó férfi kétezer évvel ezelőtti halála a mi rendért, békéért, igazságért, meg kenyérért kiáltó gondjainkon?

Téveszmék és értetlenség — akkor és most. Csak az a pár ember értett jól és látott tisztán, aki Jézusra nézett, és Zakariás jövődölése jutott eszébe: királyod jön hozzád. Csak az látott tisztán, aki a sebekkel és vérrel borított legyőzöttben észrevette a győztest.

Miért van szükség bevonulásra? Mert aki jön, valóban király. Sőt ő a király egyedül. Mert nem az a hatalom, amely parancsol és meg-

torol. Az az igazi hatalom és az a valóságos király, aki képes igazán tönkrement helyzeteket megváltoztatni, problémákat, amelyek meghaladják erőnket, megoldani.

Ha pedig változásról és megoldásról van szó, már világos, hogy nem lehet más a király, csak az, aki szelíd. Mit oldott meg eddig hatalom és erőszak az emberiség történetében? Csak tovább mérgezte a helyzetet, növelte a szenvedők számát, sárba tiporta és megalázta az embert. Csak a könny lett több és a nyomorúság mélyebb. Formálni és gyógyítani nem tud más, csak aki végtelen türelemmel és szelidséggel tartja kezében az embert. Nem borzad el a mélységtől, nem riad vissza a legelvetemültebb bűnöstől sem. Nincs számára reménytelen eset. Mindenre gondja van. Világméretű problémáinkra épp úgy, mint egyéni életünk apróbb-nagyobb ügyeire. És nem fárad bele. Meggyőz és újjáformál. Addig szeret — szelíden és hűségesen —, míg a közelében leszokunk az erőszakról. Rábízzuk magunkat (mert nem erőltén az a kereszthez szögezett kéz!), és kezdjük azt tenni, amit ő. Mindent megteszünk azért, hogy ledőljenek a falak ember és ember között. Erősödni kezdenek a szálak, az összetartozás szálai, pedig azt gondoltuk, végleg elszakadtak. Elfelejtjük kímélni magunkat, mégis erősebbek vagyunk, mint régen. Felhagyunk a haraggal és a viszályal, és egyszerre béke terem körülöttünk.

Senki sem parancsolt ránk, nem félemlített meg és senki sem helyezett büntetést kilátásba. Csak átvette a hatalmat a király. Ő pedig nem tud másként uralkodni, csak szelíden. S amit nem old meg bosszú és fegyver, félelem és pénz, az megvalósul a szelíd király keze nyomán.

Nem lehet, nem szabad másként uralkodni. Ez az egyetlen mód, ami az ember javát és életét szolgálja. Ezért király igazán a bevonuló Jézus. És ő az egyedüli király. Mert ezt az utat nem tudja végigjárni senki más rajta kívül. Ha ugyanis végigjárja valaki ezt az utat, az leszámolt az életével. Akinek hiánytalan a szeretete, az feláldozta magát azokért, akiket szeret. A szelíd király útja egyenesen és törvénytelenül vezet a Golgotára. Csakhogy nem vesztetni indul, hanem győzni. Még hozzá egyszerűsmindenkorra. És mindenkiért. Ez példátlan! — kiált föl, csodálkozik rá Pál apostol is. Mert az még előfordul itt-ott, ha ritkán is, hogy igaz emberekért vállalja valaki a halált. De gonoszokért, elvetemültekért, öt gyűlölőkért ugyan ki dobná oda az életét?! Egy valaki van a világtörténelemben, egyetlen ember, aki jobban szerette közülünk a leggonoszabbat is, mint a saját életét. Ez a halál nem lehet vereség. Ez csak győzelem lehet. Olyan győzelem, hogy a kereszt tövéből menekül a bűn, elkullog az ördög és csúfos, döntő vereséget szenved a halál. A szeretet pedig győz, az ember él és örül az Isten.

Botrány? Bolondság? Nevetség tárgya? Az egyetlen kéz, amelybe kapaszkodhatunk. Az egyetlen út, amely célba visz. Az egyetlen Isten adta lehetőség az emberiség számára. Az egyetlen név, amelyet érdemes segítségül hívni. Az egyetlen hatalom, amely túléli a világot. Az egyetlen király, aki valóban uralkodik. Az egyetlen ember, aki győzött. Jézus.

Örülj hát! — mondja Zakariás. Királyod jön hozzád — kiáltja a virágvasárnapi tömeg. Igazuk van. Nekünk pedig szabad beállnunk a sorba. Az örvendezők közé. Azok sorába, akik királyukat köszöntik. Azok sorába, akiknek halálát legyőzte a kereszt. Azok közé, akik kezdik tanulni, mit is jelent szelídek lenni. A király szolgájának, aki szelíden uralkodik és hozza az életet.

Szabóné Mátrai Marianna

Egyháztörténeti évfordulók

A gyakorlat mestere

Ötven éve halt meg Straner Vilmos

Az egykori soproni Evangélikus Teológiai Akadémia és az egykori pécsi Erzsébet Tudományegyetem Evangélikus Hittudományi Kara között személyével és működésével Straner Vilmos is a kapcsolatot jelentette.

1866. április 8-án, Sopronban született. Gimnáziumi tanulmányait szülővárosában végezte, 1885-ben. Teológiai tanulmányait ugyanott, és Tübingenben folytatta. Lelkesszé avatása 1889. szeptember 29-én volt. Segédlelkészi szolgálatot Pinkafőn végzett, majd 1890. június 15-től, mint rendes lelkész szolgált. 15 évig volt a gyülekezet hűséges lelkipásztora; tudását, elméleti felkészültségét már ekkor jól kamatoztatta a gyakorlatban. Ezért nem vált ekkor sem, ezután sem „szobatudóssá”. 1905—1908 között a kőszegi gyülekezet lelkésze volt. 1908 őszétől a soproni Teológiai Akadémia gyakorlati tanszékén tanított. A teológiai tanári vizsgát 1910-ben tette le; ekkor lett rendes tanár.

Egyetemi (nyilvános rendes) tanári kinevezését az ekkor létesített Hittudományi Karra, ugyancsak a gyakorlati teológiai tanszékre, 1923. augusztus 27-én kapta meg. Haláláig ott tanított.

Ő volt a Teológiai Akadémia utolsó igazgatója, az 1919—1923 közötti, és a Hittudományi Kar első dékánja, az 1923—1926 közötti tanévekben. Tudása, élettapasztalata, pedagógiai képzettsége is segítette zökkenőmentessé tenni a lelkészképzés két formája közötti átváltást. Dékáni működésének idejére esett az új típusú lelkészképzés külső kereteinek biztosítása is.

Tudományos működésének elismeréseként Debrecenből tiszteletbeli teológiai doktori címet kapott (1929). Egyéb tisztségei, megbízatásai mellett a Magyar Luther Társaság vezetőségének, az Egyetemes Egyház Lelkészképesítő, és Zsinati Bizottságának tagja volt.

Néhány jelentősebb műve: „A Szentírás jelentősége...” (Sopron, 1910); „A tanszabadság...” (Felsőőr, 1910); „Lelki fegyver” (imakönyv katonáknak, németül és szlovákul is, több kiadásban, pl.: Sopron, 1917); „Az Ágostai Hitvallás és az istentisztelet” (Hitv. és Tud., Sopron, 1930). Igehirdetése, beszédei, elmélkedései, cikkei megjelentek pl. a következő lapokban, újságokban: Lelkipásztor, Evangélikusok Lapja, Evangélikus Óráló, Harangszó, Evangélikus Egyházi és Iskolai Lap, Evangelische Glocken, Budapesti Hírlap. Az Evangélikus Egyházi Élet alapítója, felelős szerkesztője és kiadója volt 1912—1918 között. Himnológiával is foglalkozott.

Egyéniségére nagy hatással volt Poszvék Sándor és Stettner Gyula.

1932. február 4-én halt meg. A soproni temetőben nyugszik. Temetésén Kapi Béla püspök 2Kor 4,5—7 alapján hirdette a vigasztalás evangéliumát.

Straner Vilmos munkássága: tanítványain, művein, elvégzett közegyházi szolgálatain keresztül jelenünkig hat.

Istennek köszönjük meg őt is!

Dr. Barcza Béla

Az Evangélikus Sajtóosztály Irattejesztésében kapható

Biblia (új fordítás)	180,— Ft
Újszövetség	46,— Ft
Anyakönyvi kivonatok	—,50 Ft
Kis Káté	3,— Ft
Anyakönyvi ívek	3,20 Ft
Konfirmációi emléklap	2,— Ft
Emléklapok	3,— Ft
Karner: Isten, világ, felebarát	4,— Ft
Hitvallási iratok I.	45,— Ft
Hitvallási iratok II.	45,— Ft
Groó: Az élet kenyere	5,— Ft
Úrvacsorai ostyá	6,50 Ft
Ottlyk: Istenszeretet — emberszeretet	17,50 Ft
A reformáció öröksége és kötelezése	22,— Ft
Koráliskola II.	50,— Ft
Hitünk-életünk (szórványhittankönyv)	16,— Ft
Csizmazia: Igaz emberségért	32,— Ft
Ottlyk: Az evangélikus egyház útja a szocializ- musban	80,— Ft
Koren: Körkép	40,— Ft
Rédey: Az elfelejtett ember	33,— Ft
Muntag: Ámósz könyve	105,— Ft
Cserháti: A kolossébéliekhez írt levél	127,— Ft
Káldy: Hanem hogy Ő szolgáljon	140,— Ft
Káldy: A diakónia útján	60,— Ft
Fabiny—Hafenscher: Négyszázötven éves az Ágos- tai Hitvallás	40,— Ft